

QUIDQUID AGIS,,PRUDENTER AGAS,
 ET RESPICE FINEM!
 (Proverb latin)

-Orice ai face, fă cu băgare de
 seamă și ai în vedere sfârșitul!-

*Cu multă plăcere din partea
 studentului teolog anul II-
 Temea Marin*

20-03-1979

Această carte, fiind redactată de către un om, reflectă în mod necesar antecedentele, opiniile personale și prejudecățile autorului său. De aceea, în pofida eforturilor pe care le-am depus de a fi cât se poate de obiectiv, de imparțial, anumite date care mă privesc ar putea să-l ajute pe cititor să-și formeze o judecată cu privire la afirmațiile extraordinare cuprinse în cele ce urmează.

Mai întâi de toate nu m-am aflat niciodată pe punctul de a muri; nu am pretenția prin urmare de a furniza mărturia directă a unei experiențe pe care aș fi trăit-o eu însumi. Cu toate acestea nu-mi iau dreptul să revendic o obiectivitate totală de vreme ce sensibilitatea mea a fost angajată în elaborarea acestei lucrări: înregistrând atâtea povestiri care relatează pasionantele experiențe de care va fi vorba în continuare, ajung aproape să le resimt ca și cum le-aș fi trăit eu însumi. Sper totuși din toată inima că această atitudine psihologică nu merge până acolo încât să compromită caracterul rațional și echilibrul just al acestui studiu.

În al doilea rând, eu scriu cum ar face-o unul care nu este intim familiarizat cu vasta literatură consacrată fenomenelor oculte și paranormale.

Spunînd aceasta nu vreau să discreditez acest gen de lucrări; dimpotrivă, sînt convins că o erudiție mai completă în acest domeniu ar fi însemnat pentru mine un ajutor prețios în asimilarea faptelor pe care le-am avut de studiat. Astfel încît sînt ferm hotărît deja să abordez cu cea mai mare grijă lectura unor asemenea scrisori, chiar dacă ar fi să o fac numai pentru a vedea pînă la ce punct cercetările întreprinse de alții confirmă propriile mele descoperiri.

În al treilea rînd, educația mea religioasă merită cîteva comentarii. Familia mea frecventa biserica prezbiteriană; cu toate acestea părinții mei nu au încercat nicicdată să le impună copiilor ideile și credințele lor religioase. Ei s-au străduit doar, pe măsură ce creșteam, de a mă încuraja pe căile pentru ^{care} găseam interes - oricare ar fi fost acestea - și de a-mi facilita eventual accesul la ele. Astfel, am evoluat înzestrat cu o religie care nu avea nimic comun cu un ansamblu de dogme neschimbătoare, dar care se limita mai degrabă la o atracție de ordin general pentru problemele spirituale, tradițiile și doctrinele religioase. Eu cred că toate marile religii umane ne aduc adevărul lor, și cred de asemenea că nimeni dintre noi nu e capabil să furnizeze împotriva acestor adevăruri fundamentale pe care le vehiculează religiile, argumente adecvate.

În al patrulea rînd, formația mea universitară și profesională este diversă. - unii ar spune

divizată. Am urmat cursurile de filozofie la universitatea din Virginia și am luat doctoratul în această materie în 1969. Disciplinele care mă interesează mai mult în acest domeniu sînt : etica, logica și lingvistica. După ce am predat filozofia timp de trei ani într-o universitate situată în estul Carolinei de Nord, m-am hotărît să urmez cursurile de medicină cu intenția de a deveni psihiatru și de a preda filozofia medicinei într-o școală de medici. Toate aceste studii și experiențe au favorizat bineînțeles în mare măsură apropierea de subiectele care sînt tratate aici.

Am speranța că această carte va atrage atenția asupra unui fenomen care este foarte răspîndit și totodată ținut ascuns cu foarte multă grijă: că ea va contribui ca publicul să ia o atitudine mai receptivă cu privire la acest fenomen. Am convingerea fermă că acest fenomen conține o valoare semnificativă foarte ridicată nu numai în ceea ce privește unele discipline universitare și practica lor -philologia, psihiatria, medicina, filozofia, teologia și slujirea religioasă- dar și în ceea ce privește orientarea vieții noastre de fiecare zi.

Mă grăbesc să precizez, pentru motive pe care le voi explica mai tîrziu, că n-am nicidecum pretenția să dovedesc că există o viață după moarte. Nici nu gîndesc că o "dovadă" de acest gen este actualmente posibilă. Din acest motiv am evitat

să citez numele reale și am deghizat anumite detalii care ar fi putut duce la identificarea eroilor acestor povestiri. Acest lucru mi s-a părut necesar, atât pentru a menaja viața particulară a persoanelor în cauză, cât și pentru a obține - într-un anumit număr de cazuri - permisiunea de a publica experiența al cărei prim confident am fost eu!

Nu vor fi puțini cei care vor califica drept incredibile afirmațiile consemnate în cursul acestor pagini; prima reacție va fi aceea de a le respinge fără drept de apel. Nici nu-mi mai vine în minte altfel să-i condamn pe cei care se vor găsi într-o asemenea situație. Numai cu câțiva ani în urmă, personal aș fi făcut la fel. Nu pretind nimănui să accepte și să creadă în conținutul acestei lucrări pe simpla credință a autorității mele. De fapt, în calitate de logician, condamn această cale spre credință care are drept punct de plecare autorități lipsite de garanție; insist așadar cu tărie ca nimeni să nu se lase îndemnat să procedeze în felul acesta. Singurul lucru pe care îl cer, oricui va refuza să acorde credit celor pe care le va citi, este să binevoiască a se informa de ici, de colo pe cont propriu; provocare pe care am avut deja ocazia să o lansez în mai multe rînduri. Din numărul celor care au primit această provocare mulți, care mai înainte fuseseră sceptici, au ajuns să împărtășească uimirea

mea în fața acestor fapte.

De altfel sînt încredințat că numeroși cititori vor găsi aici o mare mîngiere dîndu-și seama că nu au fost singurii care au cunoscut o experiență de acest fel. Acestora - mai ales dacă, așa cum se întîmplă în cele mai multe cazuri, au ținut aventura lor tăinuită, în afară de cîțiva intimi, - vreau să le spun doar atît: dorința mea cea mai fierbinte este ca această carte să le dea curajul de a vorbi mai deschis pentru ca unul din cele mai fascinante aspecte ale sufletului omenesc să poată fi scos în sfîrșit mai clar la lumină.

I. FENOMENUL MORTII ca atare.

A muri: ce vrea să spună acest lucru?

Iată o întrebare pe care umanitatea n-a încetat să și-o pună de când există oameni. În cursul ultimilor ani am avut prilejul de a ridica această problemă în fața unui mare număr de ascultători; aceștia aparțineau unui public foarte divers: clase de filozofie, de psihologie, de sociologie, pe de o parte, organizații parohiale și emisiuni publice la televiziune, cercuri particulare pe de altă parte, în sfârșit, congrese profesionale de medici. Bazându-mă pe ceea ce am putut constata, sînt în măsură să afirm cu toată siguranța că acest subiect trezește la ascultători cu sensibilitate și stil de viață foarte diferite, reacții emoționale extrem de puternice.

Cu toate acestea, în ciuda importanței pe care o prezintă această întrebare, nu este mai puțin adevărat că pentru cei mai mulți dintre noi e foarte dificil să vorbești despre moarte și aceasta se întîmplă cel puțin din două motive.

Primul este mai presus de toate de ordin psihologic și cultural: subiectul morții este tabu. Ne dăm seama într-o manieră mai mult sau mai puțin conștientă că - chiar indirect - contactul cu moartea ne constrînge într-un fel să privim în

față faptul ineluctabil că și noi vom muri într-o zi: această perspectivă ne devine dintr-o dată mai apropiată, mai reală, ne pune pe gânduri. Astfel, de pildă, cea mai mare parte a studenților în medicină - mă includ și pe mine în numărul acestora - au putut constata că întâlnirea, chiar la distanță, cu moartea, cum ar fi aceea care are loc cu ocazia primei vizite în laboratoarele de anatomie, la începutul studiilor medicale, poate provoca sentimente de profundă plăcere. În ceea ce mă privește, cauza acestei reacții îmi apare acum foarte clar; reflectînd în continuare la ea, mi-am dat seama că eram afectat nu numai de soarta persoanei a cărei cadavru îl contemplam - deși, fără îndoială, și al acestui sentiment era prezent-. Ceea ce vedeam pe masă îmi oferea imaginea propriei mele condiții, aceea a unei ființe muritoare. Într-un anumit fel, gîndul meu-chiar dacă aceasta se întîmplă la periferia conștiinței mele- nu putea fi decît acesta: "Același lucru mi se va întîmpla și mie într-o zi".

Astfel încoît, din punct de vedere psihologic, a vorbi despre moarte înseamnă a te apropia, a fi și pe ocolite, de ea. Mulți oameni au fără îndoială sentimentul că numai faptul de a vorbi despre moarte are drept efect de a o face prezentă în minte, de a o aduce atît de aproape încoît este, ou neputință de a înlătura imaginea inevitabilă a propriei noastre morți. Ca atare dorind să ne scutim

de acest soc psihologic, în general, avem grijă să evităm pe cât posibil de a aborda în conversație un asemenea subiect.

Un al doilea motiv pentru care ne vine greu să discutăm despre moarte este mai complicat, deoarece își are originea în însuși limbajul nostru. Cuvintele limbajului omenesc exprimă în cea mai mare parte lucruri pe care le experimentăm în mod sensibil, cu ajutorul organelor simțurilor. Moartea, dimpotrivă, scapă experienței conștiente a mării majorități dintre noi, deoarece în general vorbind, noi n-am trecut niciodată prin moarte.

Așadar, când sîntem nevoiți să vorbim despre moarte, trebuie să evităm atât tabu-urile societății cît și cursele lingvistice atât de înrădăcinate în lipsa noastră de experiență. De cele mai multe ori recurgem în cele din urmă la analogii și eufemisme; comparăm moartea și faptul de a muri cu împrejurările cele mai agreabile din viața noastră, cu evenimentele care ne sînt cele mai familiare. Analogia cea mai răspîdită în această privință este fără îndoială comparația dintre moarte și somn. Spunem că a muri e un pic a adormi. Această imagine apare în mod curent atât în gîndurile și vorbele noastre de fiecare zi, cît și în literatura tuturor culturilor și tuturor timpurilor. Era întîlnită frecvent în scrierile antice. În *Iliada*, de pildă, Homer

prezintă somnul drept "frate al morții"; Platon în Apologia lui Socrate, așază aceste cuvinte pe buzele maestrului său, Socrate, condamnat la moarte de către judecătorii atenieni:

1) Dacă moartea...se aseamănă cu un somn fără visuri, a muri înseamnă pentru mine un câștig minunat. Dacă l-ai pune pe cineva să aleagă una din aceste nopți în care a dormit fără a avea măcar un vis, pentru a o compara cu celelalte nopți și cu celelalte zile ale vieții sale, și dacă ar fi nevoit, după o reflecție matură, să spună câte zile și câte nopți mai bune și mai plăcute decît noaptea aceea - nu importă care - a trăit și-ar da seama că sînt ușor de numărat în comparație cu celelalte. Dacă așadar această înseamnă moartea, susțin că este un câștig, deoarece în acest caz tot timpul care se va scurge nu poate fi considerat altceva decît o singură noapte lungă".

2) Alții preferă să recurgă la o altă metaforă foarte înrudită cu precedentă. A muri, spun aceeași, înseamnă "a uita". Cel care moare uită toate necazurile; amintirile penibile sau patetice se șterg.

Oricît de vechi și de frecvente ar fi aceste comparații, "somnul" și "uitarea" se dovedesc în ultima analiză destul de inadecvate luate drept

paleative ce ar vrea să ne conforteze. Chiar dacă îmbracă două forme deosebite se reduce la unul și același lucru; sub o formă îndulcită, ambele vor să spună că moartea nu înseamnă nimic altceva decât anihilarea radicală și definitivă a conștiinței noastre. Dacă așa stau lucrurile, moartea nu comportă niciunul din aspectele plăcute pe care le găsim în somn și în uitare. A adormi înseamnă o experiență pozitivă pe care o dorim în cursul vieții, deoarece știm că după somn urmează deșteptarea; o noapte bună de somn face activitățile de peste zi mai plăcute și mai rentabile. Dacă deșteptarea nu ar mai avea loc, tot folosul unui somn adânc ar fi anulat. De asemenea, dispariția conștiinței noastre nu s-ar mulțumi să ne șteargă amintirile rele, dar ne-ar lipsi în egală măsură și de cele bune. În final, niciuna din aceste două analogii nu ne apare capabilă să ne aducă vreo consolare sau vreo speranță în fața morții.

Există totuși un alt mod de a privi lucrurile, care refuză să identifice moartea cu pierderea definitivă a conștiinței. Conform acestui mod de a privi lucrurile, a cărui tradiție este fără îndoială mai veche, o parte din ființa umană continuă să trăiască atunci când trupul său fizic, destinat distrugerii finale, a încetat de a mai funcționa. Această parte a ființei umane care dăinuie după moarte a primit denumiri

multiple: psihic, suflet, gândire, spirit, EU-1, ființă, conștiință. Oricare ar fi cuvântul folosit, noțiunea conform căreia fiecare dintre noi trece, odată cu moartea, la o altă formă de existență, ocupă un loc dintre cele mai respectabile printre credințele umane. S-a găsit în Asia Mică un cimitir folosit de oamenii din Neanderthal cu vreo 100000 de ani în urmă; gravuri fosilizate au permis arheologilor să descopere că acești oameni aparținând preistoriei își înmormîntau morții în sicrie de flori, ceea ce pare să spună că ei considerau moartea drept un prilej de bucurie, adică trecerea defunctului din această lume într-o altă lume. Pretutindeni pe pământ, morminte datînd din epocile primitive ne oferă dovada unei credințe în supraviețuirea ființei după moartea trupului.

În realitate, întrebarea pe care am pus-o puțin mai înainte privind natura morții ridică două răspunsuri antagoniste, amîndouă deopotrivă de vechi și care sînt valabile și în zilele noastre. Unii afirmă că moartea aduce cu ea dispariția conștiinței, în timp ce alții, cu aceeași convingere susțin că moartea este o trecere, este transferul sufletului sau al gândirii defunctului către o altă dimensiune a realității.

În cursul paginilor care urmează nu voi avea pretenția de a mă pronunța pentru sau împotriva uneia din aceste două ipoteze. Intenționez doar să comunic rezultatele unei anchete de care m-am

ocupat personal.

În anii din urmă am avut posibilitatea de a întâlni un mare număr de persoane care au trecut prin ceea ce voi numi o "moarte temporală". Aceste întâlniri au avut loc în mai multe feluri: la început a fost o simplă coincidență. În 1965, pe când îmi făceam studiile de filozofie la universitatea din Virginia, am făcut cunoștință cu un om care era profesor de psihiatrie într-o școală de medicină. De la bun început am fost frapat de căldura cu care m-a primit, de cordialitatea și buna sa dispoziție. În continuare am avut surpriza mare de a afla cu privire la el un fapt remarcabil, și anume că fusese "mort" - nu o singură dată, ci de două ori la un interval de vreo 10 minute - și să-l ascult relatînd lucruri absolut fantastice cu privire la ceea ce i se întîmplase în timp ce era considerat mort. Mai tîrziu l-am auzit povestindu-și istoria în fața unui mic grup de studenți care se aflau într-o dispoziție în care se arătau foarte interesați. Am fost foarte interesat și impresionat de ceea ce am auzit; dar cum pe atunci nu dispuneam de nici un criteriu care să-mi permită să-mi fac vreo judecată cu privire la o asemenea aventură, m-am mulțumit să o "clasez" printre gîndurile mele și să o înregistrez, în timp ce era povestită, pe bandă de magnetofon.

Cîțiva ani mai tîrziu, după ce mi-am luat

doctratul în filozofie, predam într-o universitate din Carolina de Nord. Cu ocazia unuia din cursurile mele am citit elevilor mei "Phedon" de Platon, scriere în care printre alte subiecte tratează și imortalitatea sufletului. Imi axasem cursul pe alte doctrine profesate de filozoful grec, fără a pune vreun accent deosebit pe pasajele în care era vorba de viața de după moarte. Intr-o zi, la sfârșitul orei, un student se apropie de mine și mă întreabă dacă este posibil să se organizeze o discuție avînd ca temă supraviețuirea; subiectul prezenta un interes deosebit pentru faptul că bu-nica lui fusese "moartă" un timp, în cursul unei intervenții chirurgicale și făcuse o experiență uimitoare. L-am rugat să-mi povestească mai amănunțit și care nu mi-a fost surpriză cînd mi-a relatat aproape aceeași serie de evenimente pe care mi le descrisese profesorul de filozofie cu cîțiva ani mai înainte.

De acum înainte căutarea de cazuri asemănătoare a fost puțin mai activă. M-am hotărît să includ în programul cursurilor mele lectura textelor referitoare la supraviețuirea după moartea biologică, evitînd cu grijă de a face aluzie la cele două mărturii pe care le posedam deja. Am adoptat prin urmare o atitudine de așteptare; mă gîndeam: dacă povestirile de acest gen sînt mai puțin frecvente, puteam provoca și altele. Era suficient pentru aceasta să evoc ideea generală a supraviețuirii

în cursul discuțiilor noastre filozofice și de a arăta un spirit deschis pentru aceste probleme. Așteptam.

O nouă surpriză: am observat că aproape în toate clasele formate din cca. 30 de elevi, se găsea întotdeauna unul care să vină după cursuri și să-mi povestească o experiență personală de "moarte temporară".

Ceea ce m-a intrigat cel mai mult de la începutul acestei anchete, erau asemănările dintre mărturii, și aceasta în ciuda faptului că proveneau de la persoane extrem de diferite din punct de vedere religios, social și cultural.

Cînd am intrat la școala de medicină în anul 1972, strînsesem deja un număr apreciabil de documente în acest sens și am început să vorbesc deschis despre această cercetare în prezența cîtorva din noile mele cunoștințe din lumea medicală. Unul din prietenii mei m-a încurajat să prezint acest subiect în fața unei comisii de medici; au urmat alte conferințe. Din nou eram nevoit să constat că la încheierea fiecărei reuniuni vedeam cu regularitate pe cîte cineva înaintînd pentru a-mi relata o aventură asemănătoare.

Pe măsură ce interesul meu pentru acest fenomen devenea din ce în ce mai cunoscut de către cei din anturajul meu, anumiți medici au început să-i îndrepte spre mine pe pacienții pe care ei îi aduseseră la viață și care avuseseră niște

19
 experiențe ciudate. Alții apoi mi-au adresat rapoarte în scris, după ce citiseră în presă anumite articole în care se făcea aluzie la cercetările mele.

La ora actuală cunosc circa o sută cincizeci de cazuri referitoare la acest fenomen. Experiențele pe care le-am studiat se împart în trei categorii deosebite:

1. Experiențe trăite de persoane reanimat după ce au fost considerate moarte, declarate ca atare, sau considerate moarte din punct de vedere clinic de către medicii lor.

2. Experiența persoanelor care în urma accidentelor, a rănilor grave sau a unei boli, au văzut moartea foarte de aproape.

3. Experiențe trăite de persoane care, pe punctul de a muri, le povesteau celor din jur. Ulterior, acești martori mi-au comunicat conținutul experiențelor acestor muribunzi.

În acest material, care poate fi evaluat la o sută cincizeci de cazuri, evident că am fost nevoit să fac o selecție. Această selecție am făcut-o cu o intenție precisă: de exemplu, în ciuda faptului că anumite rapoarte din a treia categorie erau identice și completau perfect relatările din primele două categorii, am preferat să le omit în cea mai mare parte din două motive: mai întâi, această eliminare mi-a permis să reduc numărul

cazurilor studiate la proporții mai ușoare de mî-nuit; apoi am putut, grație acestui procedeu, să mă ocup pe cît posibil, de mărturii de mîna întîi. Mi-a fost deci ușor să chestionez în cele mai mici detalii vreo cincizeci de persoane, ale căror cuvinte sînt în măsură să le redau cu exactitate. Dintre acestea, cazurile aparținînd primei categorii - cele care implică o moarte constatată din punct de vedere clinic - comportă fără îndoială un aspect mai spectacular decît cele din categoria a doua - cînd moartea a fost văzută doar de aproape -. Este sigur faptul că întotdeauna cînd am ținut conferințe publice cu privire la acest fenomen, episoadele care relatau o perioadă de "moarte clinică" constatată, au trezit un interes deosebit. Anumite articole publicate în presă au fost redactate și publicate în așa fel încît au dat de înțeles că m-am ocupat în mod exclusiv de cazurile aparținînd acestei categorii.

Totuși, selectînd exemplele destinate să figureze în această carte, am rezistat tentației de a mă limita la cazurile care comportă o "Moarte temporară". Căci, după cum se va putea constata îndată, cazurile din a doua categorie nu numai că nu diferă de cele din a doua, dar formează împreună cu ele un fel de continuitate. Mai mult, deși experiențele morții temporare se aseamănă între ele de o manieră remarcabilă, împrejurările care le înconjoară și personalitatea celor care le relatează variază enorm de mult. În consecin-

tă, m-am străduit să furnizez o colecție a experiențelor care să reflecte în mod fidel această diversitate.

Reținând aceste considerații, să trecem acum la examinarea a ceea ce se poate întâmpla - în măsura în care am reușit să descoper acest lucru - atunci când survine moartea.

II. EXPERIENȚA MORȚII

- În ciuda deosebirilor prezentate, - fie din cauza împrejurărilor care însoțesc apropierea morții, cât și a tipurilor diferite de oameni care c îndură, - nu este mai puțin adevărat că se constată asemănări frapante între mărturiile care relatează experiența însăși a morții. Din aceste asemănări se pot desprinde vreo 15 trăsături comune care revin mereu în documentele pe care le-am putut acumina.

Bazându-mă pe aceste asemănări voi încerca acum să reconstitui pe scurt un model din punct de vedere teoretic ideal sau complet a experienței despre care tratăm introducând în el toate elementele comune în ordinea în care ele apar în mod o-

bişnuit.

Iată deci un om care moare; în timp ce suferința lui fizică ajunge la paroxism îl aude pe medic constatându-i decesul. Atunci începe să audă un zgomot neplăcut, ca un sunet puternic de sonerie sau un bizfuit și în același timp se simte purtat cu o viteză mare printr-un tunel întunecat și lung. După care se trezește dintr-o dată în afara trupului său fizic, fără a părăsi totuși anturajul său fizic imediat; își privește propriul său corp de la distanță, ca un spectator. Observă de pe această poziție privilegiată încercările de reanimare la care este supus trupul său; se află într-o stare de tensiune emoțională foarte puternică.

După câteva momente se regăsește și se obișnuiește încetul cu încetul cu noua și strania sa condiție. Observă că posedă în continuare "un corp", dar că acest corp este de o natură cu totul particulară și că se bucură de facultăți foarte diferite de cele pe care le avea cadavrul pe care tocmai l-a abandonat. Curînd se produc alte evenimente: Alte ființe ies în întâmpinarea sa, vorînd parcă să-i vină într-ajutor; zărește "spiritele" părinților și ale prietenilor decedați înaintea lui. Și dintr-o dată o ființă spirituală, de o specie necunoscută, un spirit de o caldă duioșie, vibrînd total de iubire, - o "ființă de lumină" - i se arată. Această "ființă" face să apară în fața lui o întrebare, care nu este pro-

...nunțată în mod verbal și care îl determină să facă un bilanț al vieții sale trecute. Ființa îl ajută în această încercare procurându-i o viziune panoramică, instantanee, a tuturor evenimentelor care i-au marcat destinul. Vine apoi momentul în care defunctul pare să întâlnească în fața lui un fel de barieră sau frontieră, simbolizând în aparență ultima limită între viața pămîntească și viața viitoare. Dar el constată atunci că trebuie să se reîntoarcă, că nu a sosit încă pentru el timpul de a muri. În acest moment rezistă, căci de acum înainte este subjugat de fluxul evenimentelor vieții de dincolo și nu dorește această reîntoarcere. Este pătruns de intense sentimente de bucurie, de iubire, de pace. Cu toate acestea el se regăsește unit cu trupul său fizic: se renaște la viață.

Ca urmare, cînd încearcă să explice celor din anturajul său ce s-a întîmplat cu el între timp, se lovește de diferite obstacole. În primul rînd nu reușește să găsească cuvintele omenești capabile să descrie în mod adecvat acest episod supraterestru. Mai mult, își dă seama prea bine că cei care îl ascultă nu-l iau în serios, astfel încît refuză să se destăinuiească altora. Totuși, această experiență îi marchează profund viața și îi răvășește mai ales toate ideile pe care și le făcuse pînă atunci cu privire la moarte și la raporturile sale cu viața.

E foarte important de reținut că relatarea prezentată mai sus nu s-ar putea identifica cîtuși de puțin cu povestirea unei experiențe particulare. Nu trebuie văzut în ea decît "un model", un raport care a fost alcătuit pornind de la elementele comune culse de la mărturii foarte numeroase. Dacă le-am ales pentru a redacta această prezentare, am făcut-o pentru a furniza de la bun început o idee generală cu privire la ceea ce poate eventual simți o ființă umană în clipa morții. Fiind bineînțeles vorba de o ilustrare abstractă, și nu de un caz trăit în realitate, voi relata în detaliu, în cursul acestui capitol, fiecare din aceste trășături, propunînd și exemple.

Dar mai întii, țin să formulez cîteva precizări indispensabile pentru a plasa această expunere referitoare la experiența morții într-un context adecvat.

1. În ciuda asemănarilor izbitoare dintre diferitele mărturii, nu se găsesc două dintre ele care să fie absolut identice. Deși mai multe dintre ele nu sînt departe de a atinge această identitate.

2. N-am găsit nici o mărturie care să conțină dintr-o dată toate detaliile acestui tablou-robot. Numeroase sînt în schimb cele care conțin cea mai mare parte dintre ele, opt sau chiar mai multe din cele 15 puncte menționate; unele ating chiar 12.

3. Nici unul din elementele consemnate în mărturiile individuale pe care le-am cules, nu se regăsesc în mod regulat în toate povestirile. Totuși, unele din aceste elemente par să poată fi considerate ca universale.

4. Nici unul din elementele consemnate în tabloul-robot de mai sus nu provine de la o mărturie unică și particulară; fiecare din ele a fost scos din mai multe povestiri deosebite, dar convergente.

5. Ordinea în care un muribund trece prin diferitele stări descrise pe scurt mai sus poate fi diferită de cel pe care îl prezintă "modelul meu teoretic". Pentru exemplificare, mai multe persoane au declarat că au văzut "ființa de lumină", înainte sau chiar în momentul în care au părăsit trupul lor fizic, și nu ca în "modelul" meu, câteva clipe mai târziu. Cu toate acestea, ordinea în care am citat diferitele etape în tabloul-robot poate fi considerat destul de tipic; variantele sînt mai curînd rare.

6. Nu toate mărturiile merg atît de departe în desfășurarea acestei experiențe ipotetice; s-ar părea că durata depinde de faptul că persoana în cauză a atins sau nu stadiul morții clinice aparente; în cazul afirmativ, de timpul cînd a rămas în această stare. În general, cei care au fost considerați "morți" din punct de vedere clinic, relatează experiențe mai bogate, mai colorate, decît

cei care n-au făcut decât să se apropie de moarte; de asemenea, cei care au rămas în stare de moarte aparentă un timp mai îndelungat abordează mai profund povestirea lor în raport cu cei ce au rămas în această stare o perioadă mai scurtă.

7. Mi s-a întâmplat să întâlnesc persoane reanimată după o moarte clinică și care nu mi-au relatat nici unul din episoadele amintite mai sus; mai exact, acestea au afirmat că nu au păstrat nici o amintire din starea în care s-au găsit. Lucru curios, am cunoscut de asemenea cazuri în care persoane care au trecut de mai multe ori prin moartea clinică, la interval de ani de zile, și care chiar dacă nu povesteau nici o impresie din una din aceste experiențe, găsiseră în schimb altă extrem de bogată în peripeții.

8. Atrag atenția cititorului asupra faptului că ceea ce prezint aici în scris este un reflex a mărturiilor, a povestirilor și a rapoartelor care mi-au fost comunicate oral de persoanele pe care le-am întrebat. De aici, dacă observ că cutare sau cutare element aparținând "modelului" meu, nu apare în cutare sau cutare povestire, nu se poate nicidecum trage concluzia că acest episod nu a fost trăit de persoana în cauză; asta înseamnă doar că martorul nu mi-a menționat acest detaliu sau că prezența amănuntului respectiv nu ne este clar din mărturia pe care am primit-o.

Toate acestea, fiind bine stabilite, putem în continuare trece la examinarea diferitelor etape și a diferitelor evenimente care par să constituie soarta comună a muribunzilor noștri.

1. Incomunicabilitatea

Condițiile inteligibilității unui limbaj depind în general de existența unui lot important de experiențe comune la care noi am participat cu toții. De aici dificultățile pe care le vom întâlni în cursul relatărilor care vor urma: într-adevăr, evenimentele trăite de cei care au venit în contact cu moarteanu fac parte din experiența noastră comună. E de la sine înțeles, prin urmare, că cei interesați se lovesc de obstacole semantice când încearcă să exprime ceea ce li s-a întâmplat. Așa stînd lucrurile, persoanele în cauză sînt unanime în a califica experiențele lor drept inefabile, adică inexprimabile.

Numeroși sînt cei care mi-au făcut această remarcă: "Nu găsesc cuvinte pentru a exprima ceea ce încerc să vă spun", sau: "Nu există vreun termen, vreun adjectiv, vreun superlativ care să poată exprima aceasta". O femeie mi-a rezumat succint această situație, spunîndu-mi :

"Vedeți, este o problemă, grea de tot pentru mine să încerc a exprima acest lucru pentru că toate cuvintele pe care le folosesc se aplică celor trei dimensiuni. În timpul aventurii mele nu încetam de a mă gândi. La cursurile mele de geometrie învățasem că nu există în toate lucrurile și pentru toate lucrurile decît trei dimensiuni, ceea ce consideram definitiv stabilit. Dar este o eroare. Sînt mai multe. Bineînțeles, lumea în care trăim acum este tridimensională, dar nicidecum nu ne putem închipui că și lumea cealaltă e tot așa. De aici greutatea cea mare de a vă explica. Sînt obligată să folosesc cuvinte cu trei dimensiuni. Încerc să redau pe cît posibil realitatea, dar asta de fapt este toată realitatea. Nu pot să vă schițez un tablou exact".

2. Ascultarea veridictului

Numeroși pacienți atestă că i-au auzit pe medicii lor sau pe alte persoane prezente, anunțîndu-le moartea. Tată ce mi-a povestit o femeie:

"Mă aflam la spital, dar nimeni nu știa exact ce am. Doctorul Jams, medicul meu, m-a transportat la serviciul

de radiologie pentru a-mi examina ficatul în speranța de a-mi găsi ceva la el. Deoarece aveam alergii la mai multe medicamente, a trebuit să încerc nu știu ce drog pe care mi l-a injectat în mână.

Cum nu apărea nici o reacție, s-au apucat de lucru fără să mai țină cont de ceva; tot ce au izbutit să facă fost că inima a încetat să mai bată. L-am auzit pe radiolog repezindu-se la telefon, l-am auzit foarte clar formînd numărul apoi spunînd: "Doctor James, v-am ucis pacienta, pe Mrs. Martin". Dar eu știam bine că eu nu eram moartă. Am vrut să mă mișc pentru a le da de știre, dar nu puteam să o fac. În timp ce se străduiam să mă reanimeze i-am auzit spunînd cîți centimetri cubi de nu știu ce aveau să-mi injecteze, dar n-am simțit înțepătura.

Nu simțeam absolut nimic cînd mă atingeau"

Intr-un alt caz, o femeie care suferise deja mai multe accidente cardiace, a fost victima unei crize în cursul căreia a fost pe punctul de a-și pierde viața. Ea povestește:

"Dintr-o dată am fost cuprinsă de dureri în piept ca și cum as fi prinsă de un clește și strînsă. Soțul meu și unul din prietenii noștri au auzit zgomotul cînd m-am prăbușit și au alergat în ajutorul

meu. Mă aflam într-o beznă completă și prin această beznă l-am auzit pe soțul meu, ca și cum ar fi fost foarte departe, strigînd: "De data aceasta s-a terminat!" Iar eu mă gîndeam: "Da, are dreptate, s-a terminat".

Un bărbat tînăr, care fusese crezut mort în urma unui accident de automobil, declară:

"Am auzit o voce de femeie care întreba: "A murit?" și altoineva a răspuns: "Da, e mort".

Mărturiile de acest gen coincid foarte exact cu ceea ce-și amintesc medicii sau alți asistenți. Iată aici un exemplu pe care îl dețin de la un medic:

"Una din paciențele mele a avut un atac de stop cardiac exact în clipa în care un alt chirurg și cu mine ne pregăteam să începem o operăm. Eram de față și am văzut cum pupilele i se dilată. Am încercat să o reanimăm, dar în zadar; ca atare, am crezut-o moartă. Atunci i-am spus confratelui meu: "Să mai încercăm odată înainte de a renunța definitiv". Si, în sfîrșit, inima i s-a pus din nou în mișcare. Si-a redobîndit cunoștința. După aceea, cînd am întrebat-o dacă păstrase vreo amintire din această "moarte", mi-a răspuns că nu-și amintea mare lucru, afară de faptul că mă auzise spunînd:

"Să mai încercăm o dată înainte de a renunța definitiv".

3. Sentimente de calm și de pace

Mulți descriu gândurile și senzațiile extrem de agreabile care survin în primele momente. În urma unei lovituri grave la cap, orice semn de viață devenise de nedescoperit la un om care povestește:

"În momentul loviturii, o clipă am simțit o durere foarte puternică, apoi durerea a dispărut. Am avut senzația că plutesc într-un spațiu obscur. Era foarte frig în acea zi, dar în timp ce mă găseam în întuneric, tot ceea ce simțeam era o căldură plăcută și o imensă fericire, cum nu mai simțisem înainte niciodată. (...) Imi amintesc că mă gîndeam: "Trebuie să fiu mort".

O femeie, reanimată după o criză cardiacă, povestește:

"Am început să încerc niște senzații delicioase. Ceea ce simțeam nu era absolut nimic altceva decît pace, reconfort, fericire, un mare calm. Aveam impresia că toate neplăcerile mele încetaseră și-mi ziceam: "Cîtă liniște, cîtă pace;

nici o suferință de nicăieri".

Iată ce își amintește un bărbat:

"N-am simțit decît o impresie plăcută de singurătate și pace (...). Era foarte frumos și pacea îmi învăluia spiritul".

Un bărbat care "murise" în urma unei răni primite în Vietnam, povestește că în momentul în care a fost rănit a simțit:

"...un fel de mîngiere enormă. Nu sufeream și niciodată nu mă simțisem atît de ușurat. Mă simțeam bine, totul era plăcut".

4. Zgomotele

Multe mărturii fac aluzie la stranii senzații auditive care survin în momentul morții sau la apropierea acestora. Aceste senzații sînt uneori extrem de neplăcute. Un bărbat a cărui "moarte" s-a prelungit timp de 20 de minute în cursul unei intervenții chirurgicale la abdomen, descrie "un fel de zumzet penibil" provenind din interiorul capului meu. Acest lucru mă îndispunea foarte tare. Nu voi uita niciodată acest sunet".

O femeie povestește cum, în timp ce-și pierdea cunoștința, a auzit "un zbîrniit puternic de sonerie. Ar putea fi comparat cu un bîzfiit as-

cuțit. Parcă mă găseam cuprinsă într-un vârtej".

Mi-a fost descrisă de asemenea această senzație supărătoare ca un pocnet puternic, un tunet, o detunătură și de asemenea o "rafală asemănătoare unei rafale de vânt".

În alte împrejurări, aceste fenomene auditive par să ia un aspect muzical mai agreabil. Astfel, un bărbat care a fost reanimat, după ce fusese declarat mort, când a sosit la spital povestește că în timpul experienței sale:

"...auzeam ceva ce se asemena cu un dangăt de clopote adus de vânt din depărtare; aducea cu niște harpe eoliene interpretând o melodie japoneză...Era singurul sunet pe care îl puteam sesiza în acele clipe".

O femeie tânără, care a fost pe punctul de a muri în urma unei hemoragii interne, care se complicase din cauza coagulării, povestește că în momentul în care și-a pierdut cunoștința "...am început să aud un fel de muzică foarte frumoasă, foarte maiestoa-să".

5. Tunelul întunecos

Adesea, concomitent cu zgometele care se aud, muribunzii au senzația că sînt purtați cu mare viteză printr-un fel de spațiu obscur. Ei se folo-

sesc de termeni foarte variați pentru a descrie acest spațiu. I-am auzit denumindu-l peșteră, fântină, bazin, țarc, tunel, șemineu, gol, vid, cloacă, vale sau cilindru. Dar deși terminologia e diferită, este foarte bine evidențiat faptul că aceste cuvinte încearcă să exprime o realitate unică. Să examinăm două mărturii în care domină termenul de "tunel":

"Mi s-a întâmplat acest lucru când eram copil mic: aveam nouă ani. Au trecut de atunci 26 de ani, dar am fost atât de impresionat încît nu voi putea să uit niciodată. Intr-o după-amiază am căzut dintr-o dată grav bolnav și am fost imediat transportat la cel mai apropiat spital. De îndată ce am sosit s-a luat decizia de a mă anestezia: de ce? N-am putut ști, eram prea mic. Pe vremea aceea erai adormit cu eter. Mi s-a administrat și mie punîndu-mi-se o bucată de pînză la nas, și din clipa aceea, din cele ce mi s-au spus mai tîrziu, inima a încetat de a-mi mai bate. Nu știam atunci că acest lucru s-a petrecut cu mine, dar pentru moment, mi s-a întâmplat ceva bizar. Mai întîi de toate - vă descriu exact ce am simțit - am auzit un zbirnîit de sonerie, cam așa: brrrrnnng, brrrrnnng, brrrrnnng,

foarte ritmat. Apoi, iată-mă parcă tirînd prin acest.... - m-ați putea crede că nu sînt în toate mințile - prin această galerie lungă întunecată; un fel de canal, dacă vreți...nu pot să vi-l descriu. Mă cufundam tot mai mult în el, cu acest zgomot, acest zgomot de sonerie..."

Un altul declară:

"Am făcut o reacție alergică foarte puternică la o anestezie locală; din cauza acestei mi s-a tăiat respirația: un stop respirator. Primul lucru care s-a petrecut - totul a fost foarte rapid - a fost că am străbătut acest mare vid negru cu o viteză nebună. Am putea să-l comparăm, să zicem, cu un tunel. Mă simțeam purtat ca la una din acele distracții de bîlci, gen tobogan, cu o viteză vertiginoasă".

În cursul unei boli grave, un om a ajuns atât de aproape de moarte, încît pupilele i s-au dilatat în timp ce trupul îi devenea rece. El povestește:

"Mă găseam într-un spațiu gol, în întuneric complet. E greu să explic, dar simțeam că mă afund în acest gol, în beznă totală. Totuși aveam conștiința întreagă. Era ca și cum aș fi fost arun-

cat într-un tub fără aer. O impresie de limb: eram în același timp aici și în altă parte...".

Un om care a "muri" de mai multe ori ca urmare a unor arsuri grave și a unor răni provenite dintr-o cădere, vorbește astfel:

"Am rămas șocat timp de aproape o săptămână și în această perioadă am alunecat în acest vid obscur. Mi s-a părut că am stat acolo un timp foarte îndelungat, plutind sau prăbușindu-mă prin spațiu...Eram atât de absorbit de acest vid încît nu mă mai gîndeam la nimic altceva".

Înainte de a trece printr-o experiență asemănătoare, care a avut loc pe cînd eram copil, un bărbat suferise de neliniștea obscurității. Totuși atunci cînd în urma unui accident de bicicletă care i-a provocat răni în interior, inima a încetat de a-i mai bate: "od timp..."

"...am avut senzația că mă deplasez de-a lungul unei văi profunde și obscure. Intunericul era total și de nepătruns încît nu vedeam absolut nimic; dar a fost experiența cea mai minunată, cea mai plină de satisfacții pe care am cunoscut-o vreodată".

Un alt caz: o femeie atinsă de peritonită:

"Medicul lăsase deja să intre fratele și sora mea, permițându-le să mă vadă pentru ultima dată. Infirmiera mi-a făcut o injecție spre a mă ajuta să mor fără prea multă suferință. Obiectele care se aflau în jurul meu în spital începuseră să se îndepărteze din ce în ce mai mult; și în timp ce ele păreau să se tragă înapoi, m-am răsturnat cu capul înainte într-un fel de conductă îngustă și foarte, foarte întunecată; treceam exact de-a lungul ei. Și alunecam, alunecam din ce în ce mai jos"

O femeie, care fusese la un pas de moarte în urma unui accident de circulație a scos o comparație dintr-un spectacol televizat:

"Am avut o impresie de calm, de pace absolută și mă aflu într-un tunel - un tunel format din cercuri concentrice. La scurt timp după această aventură, am văzut la televiziune o emisiune intitulată "Tunelul timoului". În care personajele se întorceau înapoi în timp de-a lungul unui tunel în spirală; ei bine, este imaginea cea mai apropiată pe care o pot găsi".

Un bărbat, care a văzut moartea foarte de aproape, folosește o asemănare puțin diferită, lu-

at, din educația sa religioasă:

"Dintr-o dată, m-am trezit într-o vale foarte adâncă și foarte întunecoasă. Era un fel de drum - să-i zicem drum - care mergea de-a lungul acelei văi. Mult mai târziu, după vindecarea mea, mi-a venit în minte acest gând: acum înțeleg ce vrea să spună Biblia prin "Valea umbrei morții"; eu am fost în ea".

6. Decorporarea

Nu poate fi cîtuși de puțin pus la îndoială faptul că în majoritatea cazurilor noi ne identificăm cu noi înșine, majoritatea timpului cu trupul nostru fizic. Bineînțeles, recunoaștem în același timp că posedăm "o gândire"; dar în general sîntem înclinați să atribuim acestei gândiri un caracter mult mai efemer decît corpului nostru. La urma urmelor, "gîndirea" ar putea foarte bine să nu fie altceva decît efectul activității electrice și chimice a creierului nostru, care nu este decît o parte a trupului nostru. Pentru foarte mulți oameni, ar fi un lucru imposibil să conceapă ce semnificație ar putea să aibă verbul "a exista" în afara ambalajului corporal cu care ne-am obișnuit.

Înainte de experiența lor, persoanele pe care le-am interogat nu se deosebeau în ansamblu cu nimic de restul oamenilor din acest punct de vedere. Iată pentru ce, după o trecere rapidă prin tunelul obscur, un muribund încearcă adesea o surpriză zdrobitoare. Căci, în acest moment el se poate găsi foarte bine în situația de a-și contempla propriul trup văzut din exterior, ca și cum ar fi "un spectator", sau o terță persoană în cameră", observînd personajele și evenimentele, ca și cum acestea s-ar găsi pe scena unui teatru", sau "ca la cinema".

Iată cîteva extrase din mărturiile în care sînt descrise aceste misterioase episoade ale "descoperirii":

"Aveam 17 ani; fratele meu și cu mine lucram într-un parc de distracții. Într-o zi ne-am hotărît să mergem la înot și un număr oarecare de alți tineri au făcut același lucru. Cineva a zis: "Ce ar fi să traversăm lacul înot?" Eu făcusem mai înainte de multe ori acest lucru, dar în ziua aceea, nu știu de ce m-am dus la fund aproape la mijlocul lacului. Asemenea unui ludion (aparat pentru studierea corpurilor scufundate în apă) urcam la suprafață și mă scufundam, cînd deodată m-am simțit ca și cum aș fi foarte departe de corpul meu, departe de toată lumea, cu totul singur în spațiu.

Rămânînd mereu stabil la un anumit nivel, vedeam trupul meu care ieşea şi se scufunda în apă. Imi vedeam trupul din spate şi puţin la dreapta mea. Aveam totuşi impresia că am forma completă a unui trup întreg, deşi mă aflam în afara trupului meu. Incercam un sentiment de uşurinţă indescriptibilă. Mă simţeam ca o pană!

O femeie povesteşte:

"Acum aproape un an în urmă, am fost primită în spital ca urmare a unor tulburări cardiace. A doua zi dimineată, întinsă pe patul meu am început să simt o durere foarte puternică în piept. Am apăsat pe o sonerie ce se afla lângă patul meu pentru a chema infirmierele mele. Ele au alergat şi m-au înconjurat îngrijorate. Simţindu-mă rău culcată pe spate, am vrut să mă întorc; dar făcînt acest lucru, mi-am pierdut respiraţia şi inima mi s-a oprit. Le-am auzit pe infirmiere dînd alarma în limbajul codificat al spitalului (în engleză codepink! code pink! expresie codificată folosită de personalul spitalului, specificînd intervenţia ce urma de urgenţă în vederea reanimării bolnavului - nota traducătorului în limba franceză)

și în același timp simțeam cum ies din trupul meu și cum alunec în jos printre saltea și bara laterală a patului. foarte precis, mi se părea că trec prin această bară - până la pământ. Apoi m-am înălțat ușor în aer și, în timp ce urcam, am văzut cum alte infirmiere intrau în cameră alergând - erau vreo douăsprezece. Din întâmplare medicul meu se afla în spital și era pe punctul de a intra de gardă; ele l-au chemat și l-am văzut și pe el intrând. Mă gîndeam: "Iată! ce mai poate face el aici?" Am continuat să mă înalț - până deasupra plafonierei (pe care am putut să-o văd alături și foarte distinct) și m-am oprit plutind chiar sub plafon, cu privirea îndreptată în jos. Aveam impresia că sînt o bucată de hîrtie asupra căreia s-a suflat pentru a o face să zboare în aer.

Am asistat de sus la această muncă de a mă reanima. Trupul meu zăcea acolo, jos, întins pe pat, îl vedeam bine și era înconjurat de cei prezenți; am auzit-o pe o infirmieră strigînd: "Ah, Dumnezeule, a murit" în timp ce alta se culca peste mine pentru a-mi face respirația artificială - gură la gură. Am văzut spatele corpului ei în

această acțiune; nu voi uita niciodată forma pe care o avea coafura ei, înălțimea avea părul tăiat scurt pe ceafă. Îndată după aceea, am observat aparatul împins pe rotițe în cameră și cum i se fixau electrozii pe pieptul meu. Imediat după aceea mi-am văzut trupul săltând în întregime deasupra patului și am auzit cum îi trosneau toate oasele; era îngrozitor.

Și în timp ce le priveam lovindu-mi pieptul și fricționându-mi brațele și picioarele îmi ziceam: "Oare de ce se căznesc atîta? Mă simt foarte bine acum".

O persoană tînără declară:

"Acum vreo doi ani în urmă, tocmai împlinisem doisprezece ani, mergeam însoțit de un prieten în mașina mea, ajungînd la faimoasa intersecție din partea de jos a orașului; am oprit puțin, dar nu am văzut nimic venind. M-am angajat decît în intersecție, exact în momentul cînd l-am auzit pe tovarășul meu scîtînd un urlet; am avut timp să văd zăresc o lumină orbitoare, farurile unei mașini care venea cu viteză de sus asupra noastră. Am auzit un zgomot foarte îngrozitor de la partea a mașinii mele

complet zdrobită - și timp de câteva secunde m-am simțit purtată într-o gară neagră, un spațiu închis. Totul s-a petrecut foarte rapid. Apoi m-am trezit plutind la circa un metru și jumătate deasupra pământului, să fi fost vreo cinci metri distanță de mașină, și am auzit ecoul ciocnirii îndepărtându-se și apoi stingându-se. Am văzut lumă venind în fugă, înghețându-se în jurul mașinii, apoi l-am văzut pe prietenul meu scos din caroseria serie, vizibil accidentat. Am văzut și o masă de asemenea propriul meu trup printre o tablă stîlcită în mijlocul oamenilor care încercau să-l scoată de acolo. Picioarele îmi erau răsucite și era ca și cum aș fi fost tot sînge!

Cum e ușor de imaginat cînd te afli lansat într-o asemenea nenorocire, gîndurile și sentimentele cele mai incoerente îți trec prin suflet. Pentru mulți oameni faptul de a se afla în afara trupului lor este în așa măsură de neconceput încît chiar atunci cînd li se întîmplă acest lucru se zbat într-o totală confuzie de idei; nu sînt capabili să stabilească o legătură într-o asemenea împrejurare și moarte - cel puțin pentru un anumit timp, care poate să fie considerabil. Își pun întrebarea ce se în-

timplă: cum pot ei să se privească dintr-odată pe ei înșiși, de la distanță, ca și cum ar asista la un spectacol?

Reacțiile emoționale care rezultă din această stare sînt extrem de variate. De cele mai multe ori, la început, este o dorință frenetică de reintegrare în trup, fără a avea cea mai mică idee despre felul cum s-ar putea realiza acest lucru. Alții își amintesc că au avut o frică puternică, vecină cu panica. Unii, totuși, au încercat reacții mai pozitive în fața acestei situații, cum s-a întimplat, de pildă, în cazul următor:

"Căzusem bolnav de tot și medicul m-a internat în spital. În dimineața aceea se făcu în jurul meu o ceață deasă și cenușie, iar eu am părăsit trupul. În timp ce aveam senzația că ies din trup, aveam și sentimentul că plutesc; m-am întors și m-am văzut întins pe păt, dedesubtul meu. Acest lucru nu mi-a inspirat teamă. Totul era liniștit, foarte calm, senin.

Nu am fost tulburat sau îngrozit; ci-tuși de puțin. Era o atmosferă de pace care nu-mi inspira nici o teamă. Mă gîndeam că eram poate pe punctul de a muri, că nu mă voi mai întoarce în trupul meu, că voi fi mort, plecat!

La fel de diferite sînt sentimentele încercate de diferite persoane cu privire la trupul lor pe care tocmai l-au părăsit. Adesea se trezesc porniri de sollicitudine față de acest trup. O femeie tînără, o care făcea studiile de infirmieră, din momentul în care a cunoscut această experiență, vorbește despre o teamă ușor de înțeles:

"Poate să vă pară caraghios, știu, dar la școala de infirmiere se încerca să ne convingă că datoria noastră este de a ne dona trupul în folosul științei. Ei bine, în tot cursul acestei afaceri, în timp ce îi observam pe cei din jurul meu, străduindu-se să-mi restabilească respirația, nu încetam de a mă gîndi: "Nu vreau să se servească de acest trup ca de un cadavru de om înecat". Am auzit alte două persoane exprimînd aceeași îngrijorare pe cînd se aflau în stare de decorporare. Amănunt interesant, aceste persoane aparțineau amîndouă mediului medical: un medic și o infirmieră".

Intr-un alt caz, această preocupare era însoțită de un regret dureros. Unui om i se opri se inima ca urmare a unei căderi din care a ieșit grav mutilat.

"La un moment dat - acum știu că mă aflu culcat pe patul meu - totuși vedeam foarte bine patul și pe doctorul care era foarte ocupat în jurul meu. Nu înțelegeam nimic din ce se întâmpla, îmi priveam trupul întins acolo, pe pat, și eram groaznic de trist văzînd în ce hal ajunsese acest trup al meu".

Unii m-au asigurat că s-au recunoscut greu văzîndu-și cadavrul, după cum ne demonstrează acest pasaj caracteristic:

"Categoric, nu, nu-mi dădeam absolut seama că semănăm cu ceea ce vedeam! Vă dați seama, de obicei, nu mă văd decît în fotografie sau privindu-mi chipul în oglindă și aceasta dă o imagine plată. Dar acolo, dintr-o dată eram eu, - sau mai exact trupul meu era în fața mea și puteam să-l privesc; îl vedeam foarte clar, în întregime, de la o distanță de aproape doi metri. Mi-a trebuit un anumit timp să-mi dau seama că eu eram acela!"

Intr-o altă povestire, această stranie impresie pe care cineva o poate avea în fața lui, însuși la proporții imense și se învecinează cu umorul. Un bărbat, medic de profesie, povestește cum, în timp ce se afla în stare de moarte cli-

nică, stătea în apropierea patului său, contemplându-și propriul cadavru, care avea deja acea culoare cenușie pe care o iau trupurile după moarte. Pierdut, dezorientat, se întreba ce are de făcut. Primul gând care i-a venit în minte, a fost de a părăsi locurile spre a nu-și prelunghi această stare neplăcută. Iși amintea de istoriile cu fantomele pe care i le povestea bunicul său, când era mic, și, paradoxal, "nu-i plăcu să mai rămână în apropierea acestui lucru, care semăna cu un cadavru, chiar dacă era vorba de al său".

Deci Dimpotrivă, unii mi-au spus că trupul meu nu le-a inspirat nici un sentiment deosebit. Printre altele, o femeie, în plină criză cardiacă, a avut certitudinea că va muri. S-a simțit trasă printr-un culoar obscur afară din trup, de care se îndepărta rapid. Ea continuă:

"Nu m-am reîntors să-mi privesc trupul meu. OH! Stiam prea bine că se află acolo. Miracol, și așa fi putut să-l văd dacă m-aș fi voit. Dar nu voiam absolut deloc, pentru că știam că făcusem în viață totuși și întotdeauna cât am putut de bine. Și întreaga mea atenție era îndreptată asupra acestei noi ordini de lucruri. Pentru mine, a mă reîntoarce pentru a-mi vedea trupul ar fi fost ceva care ar fi putut să mă lege

din nou de trecut și eram ferm decisă să evit așa ceva".

De asemenea, o tinăra fată, care a făcut experiența decorporării în urma unui accident în care a fost grav rănită, afirmă:

"Imi vedeam trupul blocat în caroserie, în mijlocul unei mulțimi de oameni care se înghesuiau în jurul meu. Dar, vedeți d-voastră, asta mă lăsa complet indiferentă. Era ca și cum ar fi fost vorba de cu totul altcineva, sau chiar de un lucru. Stiam că este trupul meu, dar pentru mine era tot una",

În ciuda aspectului supranatural al acestor stări de decorporare, fenomenul se impune celui care moare cu asemenea rapiditate încât îi este indispensabil un anumit răgaz pentru a deveni pe deplin conștient de o situație atât de nouă. El poate rămâne un anumit timp în afara trupului său, încercând cu disperare să pună ordine în această serie de lucruri stranii care se abat asupra lui și îi pun spiritul în derută, mai înainte de a-și da seama că e pe punctul de a muri sau chiar că e mort deja.

Cînd, în sfîrșit, devine conștient de acest lucru, acest fapt provoacă în general o reacție foarte puternică și dă naștere la gîn-

duri ametoitoare. O femeie își amintește că s-a gândit: "Oh, am murit! Ce bine e!"

Un bărbat declară că ideea care i-a venit atunci a fost aceasta: "Va să zică, asta e ceea ce se cheamă "moarte"!"

Această constatare poate să fie în egală măsură cauza unei mari dezorientări și poate fi chiar însoțită de un refuz de a accepta situația. Un bărbat, de exemplu, își amintește de a fi evocat promisiunea biblică a celor: "De trei ori câte douăzeci ani plus zece ani" și de a se fi plîns că nu a avut dreptul decît la o singură dată douăzeci de ani.

O tîină femeie mi-a prezentat o mostră foarte impresionantă de reflexii de acest fel:

"Mi-am zis că eram moartă. Dar nu mă supăra faptul că eram moartă, ci faptul că nu știam încotro să apuc. Gîndirea mea, conștiința mea, erau exact ca și în viață, dar nu reușeam să văd clar ce era în toată treaba aceasta. Imi repetam: "Ce am de făcut? Incotro trebuie să apuc?" Si de asemenea: "Doamne Dumnezeule, iată-mă moartă! De necrezut!" Pentru că niciodată nu reușești să crezi sută la sută - cel puțin, eu niciodată nu am avut această convingere - că vei muri în-

tr-o zi. E un lucru care nu se întâmplă decât altora. Deși nu poate exista nici o îndoială în această privință, nu reușești niciodată să te convingi pe deplin că vei muri... Atunci am sfârșit prin a mă hotărî să aștept să se termine această tărășenie, să mi se ia trupul de acolo, după care voi avea destul timp să văd ce am de făcut și încotro să apuc în sfârșit".

Intr-unul sau două din cazurile care mi s-au prezentat, persoanele moarte al căror suflet, spirit sau conștiință - cum vreți - se desprinsese de trupul lor, afirmă că după această ruptură nu mai simțeau nici un fel de trup; aveau impresia că sînt "conștiință pură". Unul din ei comentează: "Puteam să văd totul în jurul meu - inclusiv trupul meu întins pe pat - fără să ocup nici un spațiu", ca și cum ar fi fost redus la "un punct" de conștiință. Alții nu-și amintesc să fi posedat un "trup" după ce l-au părăsit pe al lor; erau prea absorbiți de spectacolul care se petrecea în jurul lor.

Dimpotrivă, imensa majoritate a acelorora pe care i-am întrebat, afirmă clar că în urma decorporării lor s-au văzut înzestrați cu un alt "trup".

Si acum ne vedem nevoiți să abordăm un domeniu a cărui analiză devine extrem de delicată. Acest nou "trup" figurează în micul număr de elemente proprii experienței celor ce mor care pune problema imposibilității exprimării din partea limbajului uman. Aproape toți cei care au încercat să-mi vorbească despre acest "trup" au sfârșit prin a renunța spunând: "Este imposibil de descris" - sau o altă formulă asemănătoare.

Nu rămâne mai puțin adevărat că toate mărturiile referitoare la acest trup, prezintă asemănări strânse între ele. Chiar atunci când fiecare individ folosește termeni foarte diferiți sau recurge la analogii diferite, aceste expresii diferite par întotdeauna să se reducă la același model. Descrierile se identifică mai ales în ceea ce privește proprietățile care caracterizează acest nou trup. Iată pentru ce mă voi folosi de un termen capabil să sugereze o idee mai mult sau mai puțin exactă a acestor particularități - termen care de altfel a fost folosit de mai multe persoane chestionate: de acum înainte voi adopta prin urmare termenul de "t r u p s p i r i t u a l".

S-ar părea că cei ce mor încep să-și dea seama de trupul lor spiritual atunci când constată limitele lui. Intr-adevăr ei descoperă, după ce și-au părăsit trupul fizic, că oricât s-ar strădui să avertizeze persoanele prezente de si-

tuația nou creată, cu toate eforturile disperate, nu reușesc să facă acest lucru; nimeni nu le înțelege. Circumstanță bine ilustrată prin acest extras datorat unei femei care murise în urma unui blocaj de respirație și care fusese transportată într-o sală de reanimare:

"Îi vedeam cum încercau să mă readucă la viață. Era foarte curios; mă aflam parcă pe un pedestal, nu prea sus în comparație cu ei, îi priveam pe deasupra peste umeri. Încercam să le vorbesc, dar nimeni nu mă auzea, nimănui nu-i venea în gând să mă asculta".

Și pentru a agrava parcă faptul că vocea îi rămâne neauzită, cel care ocupă un corp spiritual, nu întârzie să-și dea seama că a devenit în același timp invizibil. Personalul medical și toți cei care se află în jurul trupului fizic, oricât și-ar concentra privirea spre locul unde se află trupul spiritual, nu-l pot vedea nicidecum. În afară de aceasta trupul spiritual nu prezintă nici o soliditate: obiectele materiale plasate în apropiere trec prin el fără a întâlni cel mai mic obstacol; el nu poate nici să apuce aceste obiecte, nici să atingă vreunul din ele.

"Medicii și infirmierele îmi fricționau cu putere trupul pentru a-mi restabili circulația sîngelui, și

pentru a mă readuce la viață; iar eu nu încetam de a le striga: "Lăsați-mă în pace! Vă rog un singur lucru: lăsați-mă în pace! Nu mă mai loviți!" Dar ei nu înțelegeau. Atunci am voit să le prind mîinile spre a-i împiedica să mă mai frece, dar în zadar. Nu puteam să o fac. Era ca și cum... de fapt nu știu ce se petrecea, dar nu reușeam să le apuc mîinile. Aveam totuși impresia că le ating și făceam eforturi ca să le îndepărtiez de mine, dar cînd credeam că le-am respins, aceste mîini erau tot acolo. Nu știu dacă mîinile mele treceau prin ale lor, sau le înconjura, sau ce se mai întîmpla. Nu simțeam contactul acestor mîini pe care încercam să le apuc".

Un alt caz;

"O mulțime de gură cască alergau din toate părțile spre locul accidentului. Ii observam în timp ce ocupam mijlocul unui trotuar foarte îngust. Cu toate acestea în timp ce se apropiiau au păreau să nu remarce prezența mea. Continuau să meargă privind drept înaintea lor. Cînd au fost aproape de tot, am vrut să mă dau la o parte pentru a-i lăsa să treacă, dar ei au trecut prin

mine.

Mai mult decît atît, toţi sînt de acord în a descrie trupul spiritual ca fiind lipsit de greutate. Cei mai mulţi îşi dau seama de acest lucru - cum se poate observa din anumite pasaje reproduse mai sus - atunci cînd se trezesc plînd aproape de plafonul camerei lor, sau pur şi simplu în aer. Mulţi, vorbind despre noul lor trup spiritual menţionează impresia de "plutire" pe care au avut-o, sau o senzaţie de imponderabilitate, sau senzaţia că sînt purtaţi la voia întîmplării.

În stare normală, atunci cînd locuim în trupul nostru fizic dispunem de mai multe mijloace de percepţie, graţie cărora putem localiza exact în spaţiu locul pe care îl ocupăm împreună cu toate membrele noastre, fie că sîntem imobili, fie că ne deplasăm. Văzul şi simţul echilibrului joacă bineînţeles un rol important în acest sens, dar mai intră în joc şi un alt element: cinestezia, care este senzaţia mişcării sau a tensiunii muşchilor, a tendoanelor şi a articulaţiilor noastre. Noi nu sîntem în general conştienţi de senzaţiile care provin de la sistemul nostru cinestezic pentru că percepţia pe care o primim de la el se atenuează din cauza unei obişnuinţe îndelungate. Presupun totuşi că dacă am fi lipsiţi dintr-o dată de acest simţ, i-am remarca imediat absenţa. Or, în mod efectiv,

mai multe persoane m-au asigurat că au fost conștiente de absența senzațiilor fizice, cum ar fi greutatea, mișcarea și localizarea, de îndată ce s-au găsit în trupul lor spiritual.

Aceste trăsături specifice ale trupurilor spirituale, care pot trece la prima vedere drept limite, pot fi considerate la fel de bine drept o absență a limitelor. Inchipuiți-vă acest lucru în felul următor: o persoană care se află într-un trup spiritual se bucură de o condiție privilegiată în comparație cu cele care o înconjoară, căci ea poate să le vadă și să le audă fără ca ea să fie văzută sau auzită - câți spiriți nu ar invidia această situație! -. Mai mult, chiar dacă trupul spiritual nu poate apuca mînerul unei uși pe care o atinge, ce importanță are? Nu-și dă seama imediat că este foarte comod să treacă prin ușa închisă? De îndată ce cineva s-a familiarizat cu această nouă stare îi este excepțional de ușor să călătorească; materialele fizice nu mai opun nici un obstacol și deplășările dintr-un loc în altul se pot efectua cu o rapiditate extremă, aproape instantanee.

Să mergem mai departe: oricît de imperceptibil ar fi trupul spiritual pentru cei din anturajul fizic, toți cei care au făcut această experiență sînt de acord în a afirma că acest "corp" este totuși ceva chiar dacă este imposibil de a-l descrie. Dacă o să le dăm crezare,

corpul spiritual posedă un aspect sau o formă: este comparat uneori cu un nor, sferic sau fără un contur precis, dar care determină foarte adesea aspectul general al trupului fizic. El este înzestrat chiar cu membre: proiecții sau aparențe sugerînd mîini, picioare, un cap, etc. Chiar cînd forma lui generală este prezentată ca fiind vag rotunjită, aceasta trece adesea ca avînd limite, o parte de sus și o parte de jos, bine definite și extremitățile despre care tocmai am vorbit.

Acest trup mi-a fost descris în termeni foarte diferiți, dar se observă de la prima vedere că întotdeauna este exprimată aceeași idee în fiecare caz. Dintre cuvintele folosite de diferite persoane am reținut: un nor, o ceață, un fel de fum, niște vapori, ceva transparent, un nor colorat, o erupție vulcanică de gaze, un centru energetic, și altele care evocă imagini asemănătoare.

În sfîrșit, aproape toți cei care mi-au vorbit despre acest lucru semnalează faptul că această stare este însoțită de o absență a timpului. Mulți spun că deși sînt nevoiți să relateze acest interludiu spiritual în termeni de temporalitate - dat fiind faptul că limbajul uman este temporal - timpul nu figura în mod real printre elementele experienței lor în felul cum este conceput în viața fizică. Iată

aici extrasele din cinci interviuri care constituie tot atâtea mărturii de prim ordin în cursul cărora sînt evocate anumite aspecte fantastice ale existenței în stare de corp spiritual: (...)

... l. "Am pierdut controlul direcției la un viraj, mașina a părăsit drumul, s-a sărit în aer - îmi amintesc că am văzut albastrul cerului - după care m-am prăbușit în șanț. În momentul în care mașina părăsea drumul, mi-am zis: "Accident!". Imediat am pierdut noțiunea timpului și pe aceea a realității mele fizice legate de trup - am pierdut contactul cu trupul meu. "Ființa mea" sau eu-l meu sau spiritul meu - spuneteți cum vreți - îl simțeam cum ieșea din mine prin corp; acest lucru nu-mi făcea rău, era ca și cum s-ar fi ridicat, ca și cum ar fi fost deasupra mea.

"Ființa" mea avea o anumită densitate, sau așa ceva. Nu o densitate fizică - așa spune mai degrabă niște unde sau ceva asemănător, nu pot să-mi dau seama; cu siguranță, nimic material, să zicem o încărcătură electrică dacă vreți, dar în orice caz ceva era. Era mic, vag, sferic, dar fără un con-

tur precis, ceva ca un nor (...).

Cînd lucrul acesta a ieșit din trupul meu, mi s-a părut că partea care a ieșit mai întîi era mai umflată, iar ultima parte era cea mai fină(...). Era ușoară, foarte ușoară. Nu a produs nici o tensiune asupra trupului meu - fizic -; aveam o senzație cu totul aparte. Trupul meu nu mai avea nici o greutate.

Momentul cel mai ciudat a fost acela în care eu-l meu s-a găsit suspendat deasupra, în fața capului meu ca și cum nu reușea să se decidă: să plece sau să rămînă? Am avut impresia că timpul se oprișe în loc. De la începutul pînă la sfîrșitul accidentului, totul se petrecuse foarte rapid; dar din momentul în care mașina a părăsit șoseaua - ființa mea, fiind suspendată deasupra mea - pînă cînd a ajuns la punctul de cădere mi s-a părut că s-a scurs foarte mult timp. Si în tot acest interval nu eram îngrijorat numai decît nici de mașină, nici de accident, nici chiar de trupul meu, ci numai de "duhul" meu (...).

"Ființa mea" nu avea nimic material, dar mă văd nevoit să folosesc termeni

fizici încercînd să o descriu. Acest lucru s-ar putea face în moduri foarte multe și foarte diferite, utilizînd diferite vocabulare, dar niciunul din ele nu ar putea să vă dea o idee exactă. E greu de descris. În sfîrșit, mîșina a atins pămîntul, dar în urma loviturilor nu m-am ales decît cu un torticolis și cu un picior contuzionat!

2."(Cînd mi-am părăsit trupul fizic) mi se părea că ies din trupul meu pentru a intra în altul. M-am avut impresia că nu mai sînt nimic; acum aveam un altul...dar nicidecum un trup omenesc obișnuit. E un pic diferit. Nu era exact ca un trup omenesc, dar nici nu era ca un glob mare de materie. Avea o formă, dar nu avea culoare. Stiu că aveam ceva ce s-ar putea numi mîini.

E cu neputință de descris. De altfel eram mult prea fascinat de tot ceea ce se petrecea în jurul meu, de vederea trupului meu - fizic .. și de celelalte, așa că nu am dat prea multă atenție acestui nou trup pe care îl aveam. Totul părea că se petrece foarte repede. Timpul nu mai conta și - totuși, conta atît de mult. Totul pare că aleargă atît de repede cînd te

află în afara trupului".

3. "Imi amintesc că am fost purtat în sala de operație și orele care am urmat apoi au fost perioada mea critică. În acest timp nu încetam să intru și să ies din trupul meu pe care puteam să-l văd foarte bine când mă aflam deasupra lui. Dar în acele momente aveam un trup - nu un trup material, dar ceva ce s-ar putea compara mai bine cu un centru energetic. Dacă e neapărat nevoie să folosesc cuvinte, aş spune că era transparent, o entitate spirituală în contrast cu o ființă fizică. Ceea ce nu-l împiedica să comporte diferite părți".

4. "Când inima a încetat de a-mi bate (...) m-am simțit ca un balon rotund, sau poate mai exact ca și cum aş fi fost o mică sferă în interiorul acestei mingi rotunde. Nu reușesc să vă explic cum vine acest lucru!"

5. "Ieșisem din trupul meu și mă priveam de la o distanță de vreo zece metri; dar aveam conștiința întreagă, exact ca în viața obișnuită. Si locul gândirii mele se situa la o înălțime normală în raport cu un trup. Totuși

eu nu mă afluam într-un trup propriu-zis. Simțeam ceva, un fel - să zicem - de capsulă, cu o formă foarte clară. Nu o deosebeam, era mai curînd transparentă, dar nu chiar de tot. Parcă aş fi fost - o energie, poate, sau, dacă nu, o vreîtoare concentrare mică de energie. Nu simțeam nici o senzație corporală, nici temperatură, nici altceva de genul "eu nîl acesta" al oamenilor.

Alții, au menționat pe scurt în rapoartele lor identitatea de formă dintre trupul fizic și noul lor trup. O femeie mi-a declarat că în timpul șederii sale în afara trupului "simțeam că am o formă corporală completă: aveau mîini, picioare și tot restul - și totuși eram lipsită de greutate". O doamnă, care observase dintr-un punct situat chiar sub plafon încercările de reanîmarea la carerera supus trupul ei, declară: "Aveam în continuare un trup. Stăteam întinsă privind în jos. Mișcăm picioarele și am observat că unul din ele era mai cald decît celălalt".

Odată cu libertatea completă de mișcare, starea spirituală oferă, după unii, o libertate egală de gîndire. În mai multe rînduri cei interesați mi-au declarat că, odată obișnuiți cu noua lor situație, au constatat la ei o gîndire mai lucidă și mai rapidă decît în existența lor fizică. Printre alții, un om a afirmat că în timp

ce era "mort",

"...ceea ce ni se pare imposibil, aici devine acum dintr-o dată posibil. Sufletul nostru devine ca prin minune clar. Gîndirea mea sesiza totul și rezolva toate problemele, cum nu mi se mai întîmplase nicicînd înainte, și aceasta fără a fi nevoit să revin de mai multe ori asupra aceluiași idei. Într-o clipă întreaga experiență prin care treceam lua sens într-un fel oarecare".

În noul trup percepția este asemănătoare, dar în același timp deosebită de aceea care se manifestă în trupul fizic. Sub anumite raporturi, starea spirituală este limitată, după cum am văzut deja cînstezia ca atare este absentă. Anumite persoane dau de înțeles că nu au încercat nici o senzație de temperatură, în timp ce altele, în număr mai mare, evocă o "căldură" a - greabilă. Dar niciuna din ele nu a vorbit despre mirosuri sau gusturi în timpul sederii lor în afara trupului fizic.

În schimb, simțurile care corespund simțurilor fizice: ale vederii, ale auzului, rămîn perfect intacte în trupul spiritual și în fapt par a fi foarte ascuțite, mult mai perfecte decît au fost în existența fizică. Un om precizează că în timp ce era "mort", vederea îi era

incredibil mai puternică și, pentru a cita propriile lor cuvinte: "Nu pot să înțeleg cum reușeam să văd atât de departe".

O femeie notează: "Totul se petrecea ca și cum ar fi fost nelimitată această facultate spirituală, ca și cum mi-ar fi fost dat să văd toate lucrurile de pretutindeni! Acest fenomen este descris într-un mod foarte pitoresc în acest pasaj al unei mărturii furnizate de către o femeie care se decorporase în urma unui accident:

"Era o mare harababură, lumea se înghesuia în jurul ambulanței; ori de câte ori priveam pe cineva încercând să-i ghicesc gândurile, se producea un efect de zoom - este un termen utilizat în mod curent în limbajul tehnic cinematografic pentru a indica trecerea rapidă de la un plan îndepărtat la unul foarte mare, prin intermediul unui dispozitiv optic special - ca și cum s-ar fi găsit o cameră de luat vederi înzestrată cu o lentilă ad hoc și era dintr-o dată acolo, foarte aproape. Totuși, mi se părea că această parte din mine însămi, pe care o voi numi "spirit" nu își schimbase locul; se găsea la câțiva metri distanță de trupul meu. Când doream să văd pe cineva care se găsea departe,

parcă ceva din mine, un fel de cap că-
utător, își lua avînt spre acea persoa-
nă. Aveam atunci impresia că de s-ar
fi întîmplat nu știu ce lucru, nu im-
portă în ce loc din lume, nu mi-ar fi
fost greu să fiu de față".

Auzul în stare de corp spiritual, aparent
nu poate fi numit astfel decît prin analogie, și
cei mai mulți mărturisesc că nu aud cu adevărat
sunete sau voci; par mai curînd să perceapă di-
rect gîndurile celor care îi înconjoară, și,
cum vom vedea în continuare, această comunicație
directă de la conștiință la conștiință va fi me-
nită să joace un rol important în cursul etape-
lor ulterioare ale experienței celor care mor.

Astfel, o doamnă se exprimă în felul aces-
ta:

"... Vedeam oameni în jurul meu și
înțelegeam ce spuneau. Nu-i auzeam sub
o formă auditivă, așa cum vă aud pe
d-voastră. Mai curînd știam ce gîndeau,
exact ce gîndeau, dar numai în ideea,
dar nu în vocabularul lor. Le prindeam
gîndul cu o secundă mai înainte de a
deschide gura ca să vorbească".

În fine, bazîndu-mă pe o mărturie unică,
d'ar foarte semnificativă, voi nota că o deterio-
rare chiar gravă a trupului fizic nu afectează
cu nimic integritatea trupului spiritual. În ca-
zul amintit e vorba de un om care și-a pierdut

un picior în cursul unui accident care avea să-i provoace moartea clinică. El se ştia astfel diminuat deoarece îşi vedea clar, deşi de la distanţă, trupul mutilat asupra căruia stătea aplecat un chirurg; cu toate acestea, în timp ce se găsea proiectat în afara lui însuşi,

"...îmi simţeam foarte bine trupul, şi acesta era întreg. Sînt sigur de acest lucru. Mă simţeam complet, persoana mea absolut întreagă se găsea acolo, deşi nu era întreagă"

În această stare de decorporare, deci, individul se simte separat de toţi ceilalţi. El este capabil să vadă pe ceilalţi şi de a le pătrunde perfect gîndurile, în schimb aceştia nu pot nici să-l vadă, nici să-l audă. Orică legătură cu fiinţele umane este suspendată din acest punct de vedere, chiar la nivelul pipăitului, de vreme ce trupul spiritual este lipsit de soliditate. Prin urmare nu ne vom mira dacă, atunci cînd această stare se va prelungi pentru un timp anumit, individul sfîrşeşte prin a încerca o împresie de profundă singurătate, de izolare. După cum mărturiseşte cineva, el vedea tot ce se petrecea în jurul lui - medicii, infirmierele şi tot personalul care se ocupau de el; dar era imposibil să comunice cu ei, astfel încît, mărturiseşte el, "eram teribil de singur".

Mulţi alţii de asemenea mi-au vorbit despre

această impresie puternică de izolare:

"Experiența mea, cu tot ce mi s-a întâmplat, a fost de o mare frumusețe, dar rămâne de nedescris. Doream ca și alții să poată asista la toate acestea împreună cu mine, convins fiind că nu voi fi niciodată în stare să le descriu, cuiva. Deplîng această singurătate, deoarece aş fi vrut să mai fie cineva prezent pentru a împărtăși aceste impresii împreună cu mine. Dar ştiam prea bine că nimeni nu putea să se afle acolo unde mă aflam eu în acel moment, adică într-o altă lume. Din această cauză eram destul de deprimat".

Sau :

"Nu puteam să ating nimic, nici să comunic cu cei din jur. Aveam o îngrozitoare senzație de singurătate, o izolare totală. Mă vedeam complet singur, părăsit".

Si încă :

"Eram uimit. Nu-mi venea să cred că toate acestea sînt adevărate. În realitate nu mă simţeam neliniştit, nu-mi făceam griji, nu-mi ziceam: "Ah! Doamne, iată-mă mort, lăsîndu-i în urmă pe sărmanii mei părinţi, care vor fi atît de trişti şi pe care nu-i

voi mai vedea niciodată". Nu, nu, nimic de acest fel nu-mi venea în minte.

Totuși, în tot acest timp, aveam conștiința că sînt singur, foarte singur, ca un străin venit din altă parte, ca și cum orice legătură cu lumea ar fi fost tăiată ; într-un fel ca și cum n-ar mai fi fost nici iubire, nici nimic altceva. Totul devenea atît de, ... tehnic - nu pricep, nu, absolut de loc".

Această impresie de singurătate nu întîrzie totuși să se destrame, pe măsură ce cel ce moare se adîncește din ce în ce mai mult în experiența morții. Căci sosește clipa cînd alte ființe îi ies în întîmpinare pentru a-l ajuta în încercarea sa. Acestea din urmă se pot prezenta sub forma altor spirite, adesea ale rudelor sau ale prietenilor decedați pe care i-a cunoscut în timpul vieții. Dar mai frecvent încă, în mărturiile pe care le-au primit este o ființă spirituală cu un caracter foarte diferit care apare. Vom vedea despre cine este vorba în paginile următoare consacrate acestei probleme.

7. Contactul cu alții

Nu puțini au fost aceia care mi-au relatat cum, la un moment dat - pentru unii la începutul

experienței lor, pentru alții, după ce alte evenimente au avut deja loc - au fost conștienți de prezența, în preajma lor, a altor ființe spirituale al căror rol părea să fie ușurarea trecerii spre moarte; sau, cum s-a întâmplat în două cazuri, să le dea de știre că ceasul morții nu a sunat pentru ei și că trebuiau să re-
intre în trupul lor fizic.

"Acest lucru mi s-a întâmplat la nașterea unuia dintre copiii mei. Nașterea fusese foarte grea, pierdusem mult sânge. Medicul nu mai avea nici o speranță de a mă salva și a anunțat familia mea că voi muri. În acest timp eu mă simțeam foarte lucidă și, chiar când l-am auzit pe medic vorbind despre moartea mea, am crezut că îmi voi relua curînd cunoștința. În aceste momente, am observat că era prezentă o mulțime de lume planînd la înălțimea plafonului camerei mele. Toate erau persoane pe care le cunoscusem odinioară și care trecuseră și ele în lumea cealaltă. Am recunoscut-o pe bunica mea, pe o fostă colegă de clasă, ca și pe alte rude sau prieteni. Le vedeam mai ales fața și-i simțeam lîngă mine. Toți erau mulțumiți, era o împrejurare fericită și

știam că veniseră ca să mă apere, sau ca să mă călăuzească. Se făcea că mă întorc parcă acasă, iar ei veniseră să mă întâmpine la sosit și să-mi ureze bun venit. Totul mi se părea frumos și ușor. A fost un moment magic, plin de splendoare".

Cineva își amintește:

"Puțin timp înainte de pretinsa mea moarte, unul din prietenii mei cei mai buni, Bob, fusese ucis. În momentul în care am ieșit din trup, am avut sentimentul foarte puternic că Bob se afla în preajma mea. Il vedeam cu mintea, îl simțeam lângă mine, dar era o senzație curioasă: nu-l vedeam fizic; observam lucruri, dar nu sub o formă fizică; și totuși vedeam trăsăturile; totul, într-un mod foarte clar. Nu știu dacă mă fac înțeles. El se găsea acolo, dar nu avea trupul lui pământesc. Avea un trup puțin diafan, îmi făcea impresia că are toate membrele-mîini, picioare, etc - dar nu pot spune că îl vedeam fizic. Pentru moment acest lucru nu mi s-a părut ciudat, deoarece nu simțeam cîtusi de puțin nevoia de a-l vedea cu ochii mei. De altfel, nici nu aveam ochi. L-am în-

trebat imediat: "Bob, încotro trebuie să apuc acum? Ce se va întâmpla cu mine? Am murit? Da sau nu?" Dar nu-mi răspundea, stătea fără să scoată un cuvânt. În continuare, cât timp am stat în spital, el revenea adesea, iar eu îl întrebam din nou: "Ce se întâmplă?" - dar nici un răspuns. Apoi în ziua în care medicii au declarat că eram salvat, a plecat. Nu l-am mai văzut și nu i-am mai simțit prezența. Parcă ar fi așteptat să trec frontiera finală ca abia atunci să-mi vorbească și să-mi dea amănunte cu privire la ceea ce aveam de făcut".

În alte împrejurări, spiritele întâlnite nu sînt persoane cunoscute în viața trecută. O femeie mi-a povestit că în timpul decorporării sale văzuse nu numai propriul său trup spiritual, transparent, dar de asemenea un altul, acela al unei persoane care tocmai murise cu foarte puțin timp înainte. Ea nu știa că era această persoană, dar face această remarcă foarte interesantă: "N-am putut să-i dau acestui spirit o vîrstă oarecare. Eu însămi pierdusem noțiunea timpului".

În cîteva cazuri mai rare, unii mi-au spus că ființele întâlnite erau "îngerii lor păzitori". Unul dintre aceste spirite i-a spus

cuiva care a murit: "Am venit să te ajut în această împrejurare a vieții tale, dar de acum înainte te voi încredința altora". O femeie mi-a declarat că, cu ocazia decorporării sale a remarcat prezența a două ființe care i s-au prezentat drept "ghizi spirituali".

În două cazuri foarte asemănătoare persoanele întrebate mi-au spus că au auzit o voce care le făcea cunoscut că nu erau încă moarte și că trebuiau să se întoarcă. Una din aceste persoane se exprimă astfel:

"Am auzit un glas, nu un glas omenească, nesc, era ca o audiență dincolo de simțurile fizice care-mi spunea ce aveam de făcut - adică să revin la viață - și nu mi-a fost teamă să reintru în trupul meu"

În sfârșit, ființele spirituale pot eventual să nu-și ia nici o formă:

"În timp ce eram mort, în vidul acesta mare, vorbeam oamenilor - dar la drept vorbind nu era vorba de ființe corporale. Cu toate acestea aș putea spune impresia că erau oameni în jurul meu, le simțeam prezența, îi simțeam cum mișcă, deși nu vedeam pe nimeni. Din timp în timp discutam cu unul dintre ei, dar tot așa, fără să-i văd. De fiecare dată când întrebam ce

se petrecea, primeam mereu același răspuns mintal: mi se spunea că totul este în ordine, că sînt pe cale de a muri și că îndată mă voi simți foarte bine. Astfel încît nu mă nelinișteam de situație. Primeam întotdeauna răspuns la întrebările pe care mi le puneam; niciodată nu mi se lăsa gîndirea suspendată".

8. Ființa de lumină

Dintre toate elementele comune care figurează în mărturiile pe care le-am analizat, cel mai greu de crezut și în același timp cel care produce asupra persoanei în cauză impresia cea mai puternică, este întîlnirea cu o lumină foarte strălucitoare. Detaliu tipic: cînd apare prima dată, această lumină este palidă, dar ea devine din ce în ce mai puternică pînă ce atinge o strălucire supratereastră. Și cu toate că această lumină - în general calificată "albă" sau "clară" - este de o strălucire indescriptibilă, mulți insistă asupra faptului caracteristic că ea nu arde ochii, că nu orbește, că nu împiedică să se vadă clar obiectele din jur. (Poate tocmai pentru faptul că în acest moment, cei care sînt în cauză nu sînt dotați din punct de vedere fizic cu ochi, ceea ce exclude orbi-

rea).

În ciuda aspectului extraordinar al acestei apariții, niciuna din persoanele analizate de mine nu și-a exprimat nici cea mai mică îndoielă cu privire la faptul că era vorba de o ființă, de o ființă de lumină. Mai mult, această ființă este o persoană, ea posedă o personalitate net definită. Căldura și iubirea care emană din această ființă și cu care este învăluit cel ce moare, depășesc cu mult orice posibilitate de exprimare. Omul se simte cumva pătruns și purtat pe aripi de această iubire; el se abandonează, cu toată seninătatea primirii binevoitoare care i se face. O atracție magnetică, irezistibilă, emană din această lumină spre care el este împins în mod ineluctabil.

Remarcă importantă: în timp ce această descriere a ființei de lumină rămâne perfect aceeași de la o mărturie la alta, identificarea acestei ființe variază în mod deosebit și pare să depindă în mare parte de antecedentele, de educația și de credințele religioase ale fiecărui individ. Astfel, cei mai mulți dintre cei care au fost educați în tradiția sau credința creștină identifică această lumină cu Cristos; uneori pentru a întări această interpretare, invocă referințe biblice. Un om și o femeie de o religie iudaică, vedeau în această ființă "un înger". Bineînțeles, în aceste două cazuri din

urmă, persoanele respective nu pretindeau nicidecum că ființa despre care este vorba ar avea aripi, ar fi cîntat la harpă, sau ar fi prezentat o înfățișare umană. El nu era decît lumină. Ceea ce fiecare dintre ei încerca să exprime era faptul că, pentru ei, ființa jucă un rol de trimis sau ghid. Un bărbat, care nu avea nici o credință și nici o educație religioasă înainte de a face această experiență, vorbea simplu tot de o "ființă de lumină". Exact aceeași denumire a fost folosită de o doamnă, care profesa credința creștină și care, aparent, nu era înclinată să considere că această lumină era Cristos.

La scurt timp după această apariție, ființa intră în legătură cu cel care moare. Trebuie notat că această comunicație se face direct, conform procedului amintit deja, care permite trupurilor spirituale "de a capta gîndurile" celor din jur; și aici, martorii afirmă că nu au auzit nici un sunet, nici un glas venind de la ființa luminoasă și că nici ei nu au scos nici un sunet spre a-i răspunde. Ei fac aluzie la un transfer direct al gîndului, fără nici o pledică, și de o claritate atît de perfectă încît nu se mai găsește nici un loc pentru riscul de a greși sau de a minți.

Mai mult, acest dialog, fără nici un obstacol nu împrumută nimic de la limba maternă a aceluia care îl susține; ceea ce nu-l împiedică

pe acesta cîtuși de puțin de a înțelege totul și de a primi o informație pe loc. Mai tîrziu, cu ocazia revenirii la viață își va da seama că este incapabil de a transpune într-un limbaj normal gîndurile astfel schimbate pe pragul morții.

Etapă următoare a experienței aduce o ilustrare grăitoare a dificultăților de care se lovește cineva de îndată ce încearcă să traducă acest limbaj neverbal. Ființa, imediat ce s-a arătat celui care moare într-un mod atît de spectacular, îndreaptă spre el un gînd pe care cei în cauză au încercat să mi-l prezinte ca pe o întrebare. Printre traduceriile care mi-au fost prezentate, amintesc:

- ești pregătit de moarte?

- ești gata să mori?

s a u :

- cum ți-ai folosit viața, ce poți să-mi arăți?

- ce crezi că ai făcut îndeajuns în viața ta?

Primele două formule, care pun accent pe o "pregătire", par să comporte o semnificație deosebită în raport cu ultimile două, care insistă asupra faptelor săvîrșite. Aș înclina mai curînd să cred că aceste două încercări de traducere se reduc, mai mult sau mai puțin, la același lucru; ca dovadă, această relatare pe care o face o femeie :

"Primul lucru pe care mi l-a spus a fost întrebarea dacă eram pregătită să mor sau dacă împlinisem în viață un lucru pe care aș fi putut să i-l arăt".

Mai mult, chiar când "întrebarea" se pune cu totul altfel și sub o formă mai puțin convențională, pusă sub reflecție, se observă că păstrează o intensitate identică. De pildă, un om, mi-a zis că în timp ce era mort,

"...glasul mi-a pus o întrebare: "Se merită oboseala?" Si ceea ce voia să spună se referea la viața pe care o dusesem pînă în acel moment și judecata pe care mi-o făceam cu privire la valoarea ei, știind de acum înainte ceea ce știam".

Toți, de altfel, mărturisesc că această întrebare, oricît de definitivă și fundamentală ar putea să apară în impactul său emoțional, nu comportă nici cea mai mică nuanță de condamnare. Acordul este total asupra acestui punct: în felul cum ființa o rostește, această întrebare nu implică nici acuzație, nici condamnare; cei în cauză nu încetează să resimtă revărsarea de iubire și de primire cordială care emană din lumină, oricare ar putea fi răspunsul dat. Scopul întrebării pare a fi să determine pe cei ce mor să reflecte asupra existenței lor din trecut și

să o schițeze în linii mari. Este, dacă vreți, o întrebare în stil socratic, dintre acelea care nu reclamă nici un răspuns, destinată doar să-l ajute pe cel întrebant să înainteze singur pe drumul adevărului.

Să examinăm câteva mărturii de prim ordin referitoare la această ființă fantastică:

1. "I-am auzit pe medici spunând că sînt mort și chiar în clipa aceea am simțit că mă rostogolesc, sau - mai exact - parcă aș fi plutit în această obscuritate care era ca un loc împrejmuit. Nu găsesc cuvinte pentru a exprima tot ce s-a petrecut. Pretutindeni era foarte întuneric, afară de această lumină foarte, foarte strălucitoare, dar nu prea mare la început, ea creștea ce mă apropiam de ea. Făceam eforturi să mă apropii de această lumină, pentru că aveam sentimentul că era Cristos și voiam să ajung pînă la el. Nu era ceva care să mă înspăimînte; mai curînd era ceva plăcut. În calitate de creștin, natural, stabilisem o relație între această lumină și Cristos, care spusese: "Eu sînt Lumina lumii - Îmi ziceam: "Dacă a sosit pentru mine sfîrșitul, dacă trebuie să mor, atunci știu cine

este Cel care mă așteaptă acolo, în
acea lumină".

2. "M-am ridicat și am mers în coridor
ca să beau ceva și în acea clipă, după
cum aveam să aflu mai târziu, am făcut
o perforație de apendice. Puterile m-au
părăsit și am căzut la pământ. Am în-
ceput a mă desprinde, acum parcă eram
în trupul meu, acum eram în afară și
auzeam o muzică foarte frumoasă. Plu-
team de-a lungul coridorului, trecînd
de la prag pînă la porticul ale cărui
canaturi erau închise. Acolo parcă e-
ram învăluit de niste nori sau mai cu-
rînd de o ceață roză; am continuat să
plutesc prin canaturile porticului,
cașicum nici n-ar fi existat, și de-
acolo către această lumină de cristal
pur, o lumină albă care se răspîndea
în jur; o lumină foarte frumoasă, foar-
te strălucitoare, iradiantă. Dar nu
era supărătoare pentru ochi. Această
lumină nu poate fi asemănată cu nimic
ce există pe pământ. Nu pot să spun
că am văzut o persoană în această lu-
mină, dar mi s-a părut sigur că ea po-
sedă o identitate, acest lucru nu
poate fi tăgăduit. Imaginați-vă o lu-
mină făcută dintr-o totală înțelegere

și dintr-o iubire perfectă.

Un gând a fost îndreptat spre mine: "Mă iubești?" Acesta nu mi-a venit sub forma unei întrebări, dar cred că ceea ce această lumină voia să-mi spună era acest lucru: "Dacă mă iubești, întoarce-te înapoi, termină ceea ce ai început". Și în acest timp mă simțeam cu totul învăluit de compătimire ca și cum aș fi fost zdrobit complet de iubire".

3. "Stiam că voi muri îndată, că nu mai puteam face nimic în această privință, pentru că nimeni nu putea să mă mai audă...Ieșisem din trup, sint sigur de aceasta, pentru că vedeam acest trup întins, acolo, pe masa de operație. Sufletul meu îl părăsise! Mai întâi am fost foarte uimit, dar atunci a intervenit această lumină strălucitoare. La început mi-a părut un pic palidă, dar dintr-o dată a avut această strălucire intensă. Luminozitatea era prodigioasă; n-avea nimic comun cu fulgerul unei furtuni, cu o lumină insuportabilă. Răspîndeă căldură, m-am simțit cu totul cald.

Era de un alb scînteietor, bătînd un pic în galben - dar mai ales alb.

Strălucea în mod formidabil, nu reușesc să o descriu așa cum ar trebui. Strălucea peste tot în jur, dar aceasta nu mă împiedica absolut de loc să văd totul, sala de operație, doctorul, infirmiera. Vedeam totul foarte clar, fără a fi orbit.

La început, când a apărut lumina, nu-mi dădeam prea bine seama ce se petrecea; dar după aceea, lumina m-a întrebat - în fine, era ca și cum mă întreba - dacă eram gata să mor. Era ca și cum î se vorbea cuiva, numai că, acolo nu era nimeni. Lumina era cea care îmi vorbea; avea glas.

Imi imaginez acum că această voce, care îmi vorbea, a trebuit să constate că nu eram întru totul pregătit pentru a muri. Voia doar să mă pună la încercare, nimic mai mult. Totuși, din momentul în care a început să-mi vorbească m-am simțit nespus de bine, aparat, iubit. Iubirea, care emana din iubire este de neimaginat, de nedescris. Pe deasupra degaja bună dispoziție! Vă asigur, avea simțul umorului!

9. Panorama vieții

Apariția inițială a ființei de lumină și a întrebărilor sale mute constituie preludiul unui episod de o extremă intensitate, în timpul căruia ființa prezintă celui care moare o viziune panoramică cuprinzând întreaga viață din trecut. Rezultă în mod evident că ființa posedă ea însăși deja cunoașterea tuturor detaliilor acestei vieți și nu are nevoie să primească nici o informație în această privință. Singurul scop este acela de a trezi reflecția.

Această întoarcere în trecut nu poate fi descrisă decît în termeni de amintire, fenomenul fiind familiar cel mai comparabil; dar caracteristicile acestei recapitulări sînt cu totul altele decît cele ale unei rememorări obișnuite. Mai întîi, ritmul este extrem de rapid; amintirile pentru a imprumuta un limbaj temporar - se succed atunci cu o viteză vertiginoasă în ordinea lor cronologică. Alte mărturii nu menționează nici o succesiune în timp; amintirea este instantanee, totul se prezintă simultan, și o singură privire mintală este suficientă pentru a îmbrățișa totul. Oricum, toți cad de acord în a considera că evenimentul nu a durat mai mult de o scurtă clipă pămîntească.

Totuși, în ciuda acestei scurtimi, toți cei în cauză sînd de asemenea unanimi în a su-

blina, că această evocare, aproape întotdeauna im-
 descrisă, ca o rapidă desfășurare de imagini vi-
 zuale este incredibil de vie și realistă. Unii
 precizează că tablourile apar în culori foarte
 vii, în culori și chiar în mișcare. În ciuda
 rapidității cu care se perindă, fiecare imagine
 este clar văzută și recunoscută. Sentimentele
 și emoțiile legate de fiecare scenă se renasc
 de asemenea atunci când aceste scene trec prin
 fața ochilor.

Unii dintre cei care mi-au povestit, de-
 clară, deși nu reușesc să explice exact, că
 toate faptele vieții lor figurau în această ex-
 poziție, de la cea mai neînsemnată pînă la cea
 mai decisivă. Pentru alții, nu era vorba decît
 de faptele mai importante ale existenței lor.
 Unii dintre ei mi-au afirmat că după această
 experiență au păstrat mult timp o amintire in-
 credibil de precisă a celor mai ^{mici} detalii ale vie-
 ții lor trecute.

Mai mulți dintre ei au voit să vadă în
 cele prezentate efectul unei voințe educative
 din partea ființei de lumină. Căci de-a lungul
 acestei retrospective, ființa nu încetează să
sublinieze importanța a două datorii fundamen-
tale: de a învăța să-l iubești pe aproapele și
să agonisești cunoștințe. Iată un exemplu re-
 prezentativ al acestei tendințe extras din măr-
 turia unei femei foarte tinere:

"Cum mi-a apărut ființa de lumină m-a întrebat de îndată: "Arată-mi cum ți-ai folosit viața", sau ceva asemănător. Si imediat am început întoarcerile în trecut. Mă întrebam ce se întâmplă cu mine căci dintr-o dată m-am trezit mică de tot, și așa începînd am pornit să înaintez de-a lungul primelor perioade ale existenței mele, an cu an, pînă în momentul de față.

Era curios să vezi că aceasta a început cînd eram o copilă mică de tot și mă jucam într-un loc aproape de casa noastră; erau și alte tablouri datînd cam din aceeași perioadă. Scena în care era și sora mea, sau alți vecini, locuri pe unde umblasem. Apoi m-am văzut într-un cămin de zi pentru copii și mi-am amintit de o jucărie la care țineam mult și pe care am stricat-o, după care plînsesem multă vreme din care pricină fusesem traumatizată. Imaginile continuau să defileze și m-am revăzut printre fetele cercețase; am regăsit o mulțime de amintiri din anii de liceu: în cursul mediu am fost înscrisă la gazeta de onoare și mi-am reamintit bucuria momentului în care fusesem numită. După care am re-

trăit clasele superioare, examenele, primii ani de studenție, pînă la vremea cînd s-a întîmplat acest lucru.

Toate aceste lucruri mi-au reapărut în ordinea în care le trăisem; păreau reale. Decorurile erau normale, lucrurile apăreau în relief și cu culorile respective. Se mișcau. De pildă, cînd m-am găsit pe punctul de a strica jucăria, aș fi putut să descompun fiecare din mișcărilor mele. Dar nu re trăiam scena așa cum o văzusem cu ochii mei de copil, era ca și cum fetița pe care o vedeam ar fi fost altcineva, ca la cinema, o fetiță care se juca în această sală printre ceilalți copii. Si totuși eram eu însămi. Mă vedeam făcînd ceea ce făceam cînd eram mică, totul se petrecea exact ca în realitate: îmi amintesc foarte bine toate acestea.

În timp ce imaginile defilau, nu mai vedeam ființa de lumină; dispăru-se imediat după ce m-a întrebat cum îmi petrecusem viața, de îndată ce au început întoarcerile în trecut, și totuși nu am încetat de a-l ști lîngă mine, știam de asemenea că el era cel ce mă purta prin trecut; mai întîi

pentru că îi simțeam prezența și, mai mult, ^{pe} se întâmpla să facă din când în când comentarii. Nu încerca să se informeze cu privire la ceea ce făcusem - știa perfect; alegea anumite pasaje din existența mea și le reactualiza în fața mea pentru a mi le reîmprospăta în memorie.

Si în tot acest timp, nu scăpa o ocazie pentru a mă face să remarc importanța iubirii. Episoadele din care acest lucru ieșea la iveală cel mai bine se refereau la sora mea ; am fost întotdeauna foarte apropiată de ea. M-a făcut să revăd scenele în care mă arătasem egoistă față de ea, dar și altele în care fusesem bună și generoasă. Mi-a spus că ar trebui să mă gândesc mai mult la alții și că ar trebui să fac totul cât pot de bine. Dar nimic din toate acestea nu apărea ca o acuză; chiar când îmi amintea ocaziile în care fusesem egoistă voia să-mi arate că în același timp îmi serviseră ca lecții.

Insista mult de asemenea asupra importanței cunoașterii. Imi semnala mereu tot ceea ce avea legătură cu "a învăța". Mi-a spus că aveam datoria să învăț în continuare și chiar

în ziua în care va veni să mă caute din nou - deoarece între timp îmi făcuse cunoscut că voi reveni la viață - va exista în mine întotdeauna nevoia de a ști.

Mi-a spus că e o nevoie permanentă, de unde am tras concluzia că aceasta trebuie să continue și după moarte. Cred că scopul pentru care m-a făcut să asist la tot trecutul meu a fost acela de a mă instrui.

Intr-adevăr, a fost ceva foarte neprevăzut. Eram acolo, vedeam în mod real toate aceste scene; le parcurgeam în mod efectiv; totul mergea foarte repede, lăsându-mi totuși timpul necesar pentru a nu pierde nimic din ele. Totuși, în ansamblu, aceasta nu a durat prea mult timp. Cel puțin, așa am avut impresia. Mai întâi a fost lumina, apoi derularea trecutului, apoi reîntoarcerea la lumină. Cred că totul a durat mai puțin de cinci minune și probabil mai mult de treizeci de secunde. Dar nu pot să vă spun nimic mai mult...

Singurul moment când mi-a fost într-adevăr teamă a fost acela când am crezut că nu voi putea să-mi termin

viața pe pământ. Am apreciat mult evocarea trecutului, căci era destul de amuzant.

Mi-a rămas la inimă această reîn-
toarcere la copilărie, deoarece parcă
aș fi re trăit-o. Este un mod de a-ți
reăminti cum nu este nicicînd posibil
în viața normală"

Trebuie să menționez de asemenea că sînt
cazuri în care această viziune retrospectivă a-
re loc și atunci cînd Ființa de lumină nu se
arată; de regulă generală, cînd ființa luminoasă
nu pare să-și asume această "punere în scenă".
Experiența este mai puternică. În toate
cazurile ea este calificată fără excepție drept
vie, rapidă și conformă cu realitatea; aceasta
indiferent de faptul că ființa joacă sau nu un
rol în ea, indiferent de asemenea de starea ce-
lui în cauză că este considerat în mod expres
drept "mort din punct de vedere clinic", sau
numai aproape de deces.

"După tot vuietul acesta, după această lungă călătorie prin spațiul
negru, toate gîndurile copilăriei și
ale vieții mele întregi mă așteptau
la capătul tunelului ca și cum ar fi
răsărit în fața mea. Nu e spus exact
"imagini", ci aș spune mai curînd că erau
forme ale gîndului. Nu știu cum

88

să vă explic, dar totul era acolo în același timp; vreau să spun: nu era o succesiune de tablouri care străluceau unul după altul, ci era o vedere mintală a întregului ansamblu dintr-o dată. Mă gîndeam la mama mea, la faptele mele rele. Văzînd prostiile pe care le făcusem pe cînd eram copil, mă gîndeam la părinții mei și aș fi voit să nu fi făcut lucrurile pe care le făcusem, aș fi voit să mă întorc înapoi pentru a le distruge...".

În cele două cazuri care urmează, deși nu a fost vorba de "moarte" aparentă, a fost totuși un serios traumatism fiziologic:

"Totul s-a petrecut brusc. Aveam un pic de febră și nu mă simțeam prea bine de vreo cincisprezece zile. Dar în noaptea aceea starea mea s-a agravat rapid și mă simțeam din ce în ce mai rău. Mă afluam în pat și îmi amintesc că am încercat să întind mîna spre soția mea pentru a-i spune că eram foarte bolnav, dar mi-a fost imposibil să fac o mișcare. Mai mult, eram într-un fel de vid complet negru și întreaga mea viață a început să defileze pe dinaintea mea ca într-un fulger. A început cînd aveam șase sau șapte ani și mi-am amintit de

unul din colegii mei buni de școală; apoi am trecut de la clasele mici la cele mari, de acolo la Institutul dentar și în sfârșit la meseria pe care o profesam.

Stiam că voi muri îndată și îmi amintesc că m-am gândit la faptul că trebuia să-mi ajut familia. Eram neliniștit de ideea morții, gândindu-mă la anumite greșeli pe care regretam de a le fi comis în viața mea și la alte lucruri pe care regretam de a nu le fi făcut.

Această reîntoarcere în trecut lua forma unor imagini mentale, să le spunem așa, dar erau imagini mult mai vii decât acelea pe care le aveam în viața obișnuită. Nu vedeam decât momentele importante care treceau cu mare viteză: parcă aș fi răsfoit cartea întregii mele vieți în câteva secunde. Aceasta se derula în fața mea ca un film în mod prodigios accelerat, care îmi permitea să văd totul și să înțeleg totul. Dar emoțiile nu însoțeau imaginile deoarece nu aveau timp.

N-am văzut nimic altceva în cursul acestei experiențe. Totul era negru, cu excepția imaginilor. Totuși, am

remarcat clar în apropierea mea un fel de prezență foarte puternică și foarte însuflețită, care nu m-a părăsit o clipă.

E într-adevăr foarte curios. Când m-am trezit aş fi putut să povestesc oricui cele mai mici etape din viața mea cu toate detaliile, datorită celor care tocmai mi se întâmplaseră. O aventură extraordinară, dar îmi este foarte greu să o traduc în cuvinte, atât de rapid s-a desfășurat și totuși cu o claritate perfectă!

Un tânăr soldat demobilizat își descrie astfel reîntoarcerea sa în trecut:

"În timp ce îmi făceam serviciul militar în Vietnam, am fost rănit și din această cauză am "murit". Dar n-am pierdut nici măcar o clipă noțiunea a ceea ce se petrecea. Am primit șase împușcături de mitralieră și în momentul respectiv acest lucru nu m-a neliniștit cîtusi de puțin; mai curînd am simțit o mare satisfacție pentru faptul că am fost rănit. Mă simțeam minunat, nu-mi era frică.

În momentul în care am fost împușcat întreaga mea viață a început să-mi defileze pe dinainte; a început

cu vîrsta cînd eram sugar, apoi imaginile au început să figureze în timp. Imi aminteam totul și totul era incredibil de viu și de perfect clar în fața mea. Totul, pornind de la primele mele amintiri și ajungînd la clipa de față, a durat extrem de puțin timp. Nu era nimic penibil în toate acestea. Am asistat la ele fără regret, fără a încerca nici cel mai mic sentiment de frustrare

Cea mai bună comparație care îmi vine în minte ar fi proiecția unei serii de diapozitive în care cineva s-a apucat să facă fotografiile să defileze cu toată viteza!

În sfîrșit, iată un caz întîmplat din cauza unei emoții puternice în fața unui pericol iminent:

"În vara care a urmat primului meu an de studii superioare, m-am angajat ca șofer pe camion; aveam de condus un camion cu semi-remorcă. Or, în vara aceea sufeream de tendința de a adormi la volan. Într-o dimineață, foarte devreme, conduceam camionul pe un traseu lung, în timp ce capul mi se legăna de somn. Ultimul lucru pe care mi-l amintesc că l-am văzut a fost un

panou rutier, după care am ațipit. Imediat am auzit un pocnet îngrozitor; cauciucul exterior a explodat și ca urmare a dezechilibrului greutateii camionului au explodat și cauciucurile din stînga; dintr-o dată camionul s-a răsturnat pe o parte și a continuat să alunece de-a lungul drumului în pantă în direcția unui pod. M-am îngrozit deoarece vedeam cum camionul avea să se izbească de parapetul podului.

Ei bine, în acest interval scurt de timp cît camionul aluneca, mi-a trecut prin minte tot ce făcusem. Nu am văzut decît momentele mari, dar care ar fi fost reale. M-am revăzut mai întîi mergînd după tatăl meu pe plajă: cred să fi avut doi ani. Apoi au fost alte imagini din prima mea copilărie, mi-am amintit cum stricaseam un vagon roș, frumos, nou-nouț pe care îl primisem cadou de Crăciun cînd aveam cinci ani. M-am revăzut cum plîngeam în momentul cînd să merg la școală împopoțonat cu acel impermeabil oribil, de culoare galbenă, pe care mi-l cumpărase mama. Mi-am amintit de o mulțime de amănunte din fiecare clasă

de școală, i-am revăzut pe toți profesorii mei, cele mai mici fapte care au marcat fiecare an. După aceea, studiile secundare, ucenicia pe care am făcut-o într-o băcănie, și tot restul pînă la ora prezentă. Toate acestea, și o mulțime de alte lucruri încă, mi-au trecut prin minte cu cea mai mare viteză. Aceasta nu a durat probabil decît o fracțiune de secundă.

Apoi, totul a încetat și m-am trezit din nou în picioare privind camionul. Mă credeam mort. Imi imaginam că devenisem un înger. Mă ciupeam să văd dacă sînt viu, sau poate sînt o fantomă, sau mai știu eu ce.

Din camion nu mai rămăsese decît o epavă. În ceea ce mă privește, nu aveau nici o zgîrietură. Ieșisem afară, sărind probabil prin parbriz, a cărui sticlă se făcuse țandări. Cînd mi-am regăsit calmul, nu puteam să-mi vin în fire după faptul că evenimentele vieții mele, care îmi lăsaseră o impresie trainică, mi-au trecut toate din nou prin suflet în timpul acestui moment critic. Bineînțeles, aș putea foarte bine să evoc din nou toate aceste scene, revăzînd fiecare imagine,

dar pentru aceasta mi-ar trebui cel puțin un sfert de oră; în timp ce atunci, totul s-a petrecut automat, în mai puțin de o secundă. Ceva de necrezut!".

10. Granița sau limita

Mai multe mărturii relatează despre modul în care anumite persoane în cursul trecerii lor pe tărîmurile morții, au întîlnit ceea ce s-ar putea numi "o frontieră", sau ceva ce s-ar putea numi "limită". După caz, această frontieră este prezentată ca o întindere de apă, o ceață cenușie, o poartă, un gard într-o cîmpie sau o simplă linie de demarcare. Deși sîntem nevoiți să rămînem în domeniul ipotezelor, se poate presupune că aceste imagini diferite provin dintr-o sursă unică. În cazul acesta aceste expresii diferite nu s-ar datora decît interpretării, formulării sau amintirii particulare a fiecărui individ, pornind de la aceeași experiență fundamentală.

Să examinăm cîteva din aceste relatări în care ideea unei granițe joacă un rol important:

1. "Am murit de un atac de inimă și în acest moment m-am trezit brusc

intr-o pajiște cu undulații de teren. Peisajul era foarte frumos, totul era de un verde puternic, de o culoare care nu seamănă cu nimic pe pământ. Era lumină în jurul meu, o lumină exaltantă. Am privit în fața mea peste câmpii și am văzut un gard. În timp ce mă apropiam de acest gard, am văzut un om de cealaltă parte, venind spre mine, ca și cum ar fi venit ca să mă întîmpine. Am încercat să mă întîlnesc cu el, dar m-am simțit în mod irezistibil tras înapoi și, în timp ce mă retrăgeam, l-am văzut pe om făcînd și el o semi-întoarcere, plecînd și el înapoi, îndepărtîndu-se de gard".

2. "Acest lucru mi s-a întîmplat în momentul nașterii primului meu copil. Eram însărcinată de opt luni cînd am făcut, ceea ce medicul a numit, o gravă intoxicație; el m-a sfătuit să mă internez în spital unde ar fi putut să provoace o naștere prematură. Imediat după ce am născut am avut o hemoragie foarte puternică pe care medicul a putut să o oprească foarte greu. Eram foarte conștientă de ceea ce se petrecea, fiind eu însămi infirmieră, și mă știam în pericol. A-

tunci mi-am pierdut cunoștința și am început să aud un zbîrnîit neplăcut, ca de sonerie. Apoi m-am văzut transportată la bordul unui vapor, a unui vas mic plutind spre țărmul unei mari întinderi de apă. De partea cealaltă, i-am văzut pe toți cei care-i iubisem și care muriseră - mama, tata, sora mea, etc. - Li vedeam, le vedeam chipul, exact cum fuseseră pe pămînt. Imi făceau semn să vin la ei, iar eu imi repetam: "Nu, nu, nu sînt pregătită, nu vreau să mor, nu sînt pregătită să plec".

Era o experiență din cele mai ciudate deoarece în acest timp nu încetasem să-i văd pe medicii, pe infirmierele care imi dădeau îngrijiri, dar mai degrabă era ca și cum aș fi fost o spectatoare și nu această persoană, acest trup, de care se ocupau ei. Încercam din răspuțeri să-l avertizez pe medic: "Nu voi muri!" dar nimeni nu mă auzea. Totul, medicii, infirmierele, camera de lucru, vaporul, apa și țărmul din depărtare, toate se amestecau ca niște imagini care se suprapun unele peste altele.

În sfîrșit, ambarcațiunea mea era

pe punctul de a atinge celălalt țărm, când, dintr-odată a făcut o semi-întoarcere și a făcut cale întoarsă. Am reușit să atrag atenția medicului căruia îi spuneam: "Nu vreau să mor", și atunci, cred, mi-am recăpătat cunoștința. Doctorul mi-a explicat că tocmai făcusem o hemoragie consecutivă după naștere, dar că de acum înainte totul avea să mergă bine".

3. "Am fost internat în spital în urma unei grave afecțiuni la rinichi și am stat în comă circa o săptămână. Medicii nu erau siguri că vor reuși să mă recupereze. În perioada în care am rămas fără cunoștință, m-am simțit parcă înălțat în aer, ca și cum nu aș mai fi avut cîtuși de puțin trup. Am văzut apărînd o lumină mare, albă și strălucitoare; atît de strălucitoare, încît nu puteam să mă uit prin ea. Dar simpla ei prezență degaja o minunată impresie de calm. Nu se asemena cu nimic din ceea ce se cunoaște pe pămînt. La apariția acestei lumini mi-au venit în minte aceste gînduri și cuvinte: "Vrei să mori?". La care am răspuns că nu știam nimic, dat fiind faptul că nu cunoșteam nimic despre moarte. Atunci

lumina albă mi-a spus: "Treci această linie și vei ști". Aveam impresia că știam unde era situată linia în cauză deși nu puteam să o observ. Abia am trecut-o când am încercat sentimente minunate de pace, de seninătate, de dispariție a tuturor grijilor mele"

4. "În urma unei crize cardiace am căzut într-o mare gaură neagră. Imi părăsisem trupul fizic și sigură că voi muri, m-am gândit: "Doamne Dumnezeule, întotdeauna am făcut toate cât am putut de bine; ajută-mă, te rog". Imediat întunericul s-a risipit, înlocuit fiind de o lumină gri-palidă și am continuat să înaintez alunecând rapid. În fața mea în depărtare era parcă o ceață care bătea în cenușiu spre care mă îndreptam în grabă, dar mi se părea că niciodată nu voi ajunge la ea destul de repede, după cum aș fi voit; ajungând aproape de tot, am început să întrezăresc dincolo de ceață lume, chipurile lor erau exact ca pe pământ; deosebeam de asemenea unele lucruri care păreau a fi niște imobile. Totul era pătruns de o lumină splendidă, de o luminozitate de un galben auriu foarte viu, dar mai cla-

ră, mai puternică decât a aurului pe care îl cunoaștem aici pe pământ.

Pe măsură ce mă apropiam mai mult încă, aveam certitudinea că voi trece prin acea ceață. Aveam o senzație de bucurie formidabilă; nu pot găsi cuvinte pentru a o exprima. Totuși, probabil nu-mi sosise încă ceasul, pentru că deodată, ca și cum ar fi ieșit din ceață, iată, l-am văzut apărînd pe unchiul meu Carol, mort de ani de zile. Mi-a bărat trecerea spunîndu-mi: trebuie să te reîntorci fiindcă nu ți-ai isprăvit lucrul pe pământ; acum fă cale întoarsă". N-aveam nici o plăcere să mă reîntorc, dar nu aveam de ales: în aceeași clipă, îmi regăsisem trupul cu aceeași durere îngrozitoare în piept. L-am auzit pe copilașul meu care plîngea spunînd: "Doamne, fă ca mămica să revină!"

5. "Am fost dus la spital într-o stare critică, cu o gravă "inflamație", după cît mi s-a spus; medicul considera că nu mai am salvare. A convocat pe membrii familiei mele, convins că nu aveau să o mai duc mult. Aceștia au venit în jurul patului meu și, cînd medicul a crezut că mor, rudele mele dă-

deau impresia că se îndepărtează din ce în ce mai mult; ei erau cei care plecau, nu eu. Totul se învăluia în ceață, dar eu îi vedeam în continuare. Apoi mi-am pierdut cunoștința și nu mi-am dat seama de nimic ce se petrecea în camera spitalului. Mă aflam într-un coridor îngust în formă de "V", ca un jgheab cam de lățimea acestui scaun. Era loc tocmai suficient pentru trupul meu, cu mâinile și brațele lipite de-a lungul meu. Mă așundam cu capul înainte, era întuneric, un întuneric de cerneală. Continuam să cobor și ridicându-mi ochii am văzut o ușă foarte frumoasă, foarte netedă și fără zăvor; pe la marginile acestei uși vedeam pătrunzând o lumină foarte puternică cu raze, care se mișcau ca și cum oamenii care se găseau în interior se amuzau copios, se învîrteau în toate sensurile de ici colo, schimbându-și locul. Era o mișcare nebuună de cealaltă parte. Mi-am ridicat ochii spre cer și am murmurat: "Doamnă, iată-mă! Dacă vrei, ia-mă!" Dar hop! Dintr-o dată el m-a retrimis în trup, atât de repede încît am crezut că-mi pierd respirația...

11. Revenirea

Trebuie spus că toate persoanele pe care le-am putut întreba au fost obligate la un anumit moment al experienței lor să se "reîntoarcă". Reamintesc că în cursul primelor momente care urmează după moarte, sentimentul unanim încercat este o dorință violentă de a reîntra în ambalajul corporal și regretul amar de a se vedea mort. Totuși, de îndată ce, ^{ce} moare atinge un anumit stadiu al aventurii sale, dorința de revenire dispare și merge uneori până acolo că opune rezistență acestei reîntoarceri în trupul fizic. Această atitudine din urmă este deosebită frecvență la aceia care au împins experiența până la întâlnirea ființei de lumină. Acest lucru îl exprimă un bărbat cu o deosebită insistență:

"Niciodată nu aș fi vrut să părăsesc prezența acestei ființe".

Excepțiile de la această regulă adesea nu sînt decît aparente. Femei, care în perioada experienței lor erau mame ale unor copii foarte mici mi-au spus că în pofida dorinței lor puternice de a rămîne acolo unde ajunseră, se vedeau obligate de un sentiment al datoriei să revină la viață pentru a se îngriji de educația acestor copii.

"Mă întrebam dacă voi rămîne acolo definitiv; dar în același timp mi-am amintit de familia, de cei trei copii ai mei, de soțul meu. Stiu că vă vine greu să credeți: din momentul în care am simțit această delicioasă impresie de fericire în preajma luminii, într-adevăr nu mai aveam nici cea mai mică dorință de a reveni. Dar cum nici-odată nu am fugit de răspundere, simțeam că am o obligație față de ai mei. Atunci am luat hotărîrea de a reveni".

Si în alte cazuri, unele persoane mi-au povestit că în ciuda fericirii și impresiei de siguranță simțite în timpul decorporării lor, ele fuseseră foarte fericite că au putut relua legătura cu viața fizică, fiind astfel în măsură să ducă la bun început o misiune începută. Uneori era vorba de terminarea studiilor.

"Făcusem trei ani de colegiu și mai aveam unul ca să termin. Imi repetam: "Nu vreau să mor acum". Dar sînt convins că dacă aceasta ar fi durat cîteva minute, dacă aș fi rămas numai puțin timp în vecinătatea acestei luminii, nu m-aș mai fi gîndit la studiile mele, m-aș fi lăsat absorbit de noutatea acestor experiențe".

Mărturiile pe care le-am strâns furnizează relatări extrem de variate a modalităților acestei reîntoarceri la viață fizică, cu și a cauzelor care au provocat-o. Cei mai mulți afirmă simplu că nu știu nici cum, nici pentru ce au revenit, că nu pot emite nici o părere. Unii rămân convinși că propria lor decizie și voința lor de a trăi au fost factorii determinanți ai întoarcerii.

"Mă aflu în afara trupului meu și mi-am dat seama că trebuie să iau o hotărâre. Imi ziceam că nu pot rămâne la infinit în această situație; decize bineînțeles - acest lucru nu este ușor de înțeles pentru alții, dar pentru mine în clipa aceea era lucrul cel mai clar - știam că trebuie să mă decid dacă merg înainte sau mă întorc în trup."

Totul era minunat dincolo, și ca întărire nu aș fi putut să-mi doresc ceva mai bun decât să rămân. Dar ideea că aveam un lucru bun de îndeplinit pe pământ era de asemenea o idee care mă încânta. Atunci mi-am zis: "Da, trebuie să plec și să revin la viață" și am reîntors în trupul meu. Am chiar impresia că eu însumi am oprit hemoragia. Oricum, începând din acel mo-

ment, am început să mă simt mai bine".

Alții au sentimentul că "Dumnezeu" sau ființa de lumină le-a permis să revină la viață, ca răspuns la cerea lor - în general pentru că această cerere nu-și propunea un scop egoist -, sau poate pentru că Dumnezeu, sau Ființa, conta pe ei în vederea unei misiuni pe care aveau să o ducă la bun sfârșit.

"Eram pe masa de operație, și vedeam tot ceea ce avea să se facă. Știam că voi muri îndată, că sosise sfârșitul. Dar simțeam neliniște gândindu-mă la copiii mei, nu știam cine va avea grijă de ei; deci, nu eram gată pentru călătoria cea mare. Domnul mi-a permis să revin la viață".

Unul își amintește:

"Susțin că Dumnezeu a fost foarte bun cu mine, deoarece eram mort și a permis medicilor să mă reanimeze cu un scop precis. Acest scop era, cred eu, acela de a veni în ajutor soției mele: ea avea slăbiciunea băuturii și sînt sigur că nu ar fi avut curajul să lupte fără mine. Acum merge mult mai bine și nimic nu-mi va scoate din cap ideea că îndreptarea ei este legată în bună parte de aventura mea".

Relatarea unei mame tinere:

"Dumnezeu m-a trimis înapoi pe pământ, dar nu știu pentru ce. I-am simțit clar prezența și m-am simțit recunoscută. Stiu cine sînt. Dar El n-a găsit de cuviință să-mi deschidă cerul și nu-mi dau seama pentru care motiv. De atunci mă gîndesc mereu la acest lucru și îmi închipui că a făcut-o pentru cei doi copii ai mei pe care îi aveam de crescut sau poate pentru că nu eram îndeajuns de pregătită. Caut în continuare explicații, dar alta nu găsesc".

Unii își dau cu părerea că iubirea și rugăciunea persoanelor din jur pot să-l smulgă pe cineva din moarte, fără a se ține cont de propria dorință.

"Am ținut tovărășia unei rude foarte înaintată în vîrstă în timpul ultimelor sale boli, care se chinuia în agonie de multă vreme. Luam parte la îngrijirile care i se dădeau în timp ce toți membrii familiei se rugau pentru ea, ca să-și recapete sănătatea. În mai multe rînduri respirația i s-a oprit, dar se reușea să o reanimeze. În sfîrșit, într-o zi, m-a privit și mi-a zis: "Ioana, am fost dincolo, pe lumea cealaltă și e minunat acolo."

Eu nu vreau altceva decît să rămîn a-
colo, dar acest lucru nu va fi posibil
atît timp cît voi veţi sta cu toţii a-
ici şi vă veţi ruga ca să rămîn în mij-
locul vostru. Rugăciunile voastre mă
reţin aici pe pămînt. Vă implor, nu
vă mai rugaţi!" Nu ne-am mai rugat şi
la scurt timp a murit!

O femeie mi-a spus:

"Doctorul constata se moartea mea
dar eu continuam să trăiesc; experi-
enţa prin care treceam nu-mi producea
nici o senzaţie neplăcută, ci numai
bucurie. Revenindu-mi în simţuri am
deschis ochii, iar sora şi bărbatul
meu m-au văzut; bucuria lor era vădi-
tă. Lacrimile le curgeau pe obraji.
Erau fericiţi văzîndu-mă revenită la
viaţă. Am avut impresia că fusesem
rechemată, aş putea spune că am fost
trasă de un magnet, adică de puterea
iubirii pe care mi-o purtau sora şi
bărbatul meu. De atunci am avut tot-
deauna convingerea că poţi să readuci
pe alţii la viaţă prin iubire!

Unii îşi reamintesc că au fost readuşi la
viaţă prin acelaşi tunel întunecat pe care îl
străbătuseră în cursul perioadei iniţiale a ex-
perienţei lor. Un om relatează, de pildă, că

moartea îl condusesese într-o vale întunecoasă. Dar atunci când se apropia de capătul tunelului a auzit în spatele lui un glas care îl striga pe nume. S-a văzut nevoit să parcurgă din nou, în sens invers, același traseu.

Foarte puțini sînt cei care își amintesc de reîncorporarea lor. Cei mai mulți povestesc că la sfîrșitul aventurii lor "au adormit" pentru a se trezi apoi în trupul lor fizic.

Nu-mi amintesc să fi reîntreat în trupul meu. Mai întîi am pornit la voia întâmplării, apoi am adormit. Și dintr-o dată m-am trezit în patul meu. Lămpina mea, care era în cameră, o regăseam exact în locul unde o văzusem cînd mă așezisem din trupul meu".

Alții, dimpotrivă, își amintesc că au fost proiectați cu putere spre corpul lor fizic, adesea într-o tresărire, cînd experiența lor lua sfîrșit.

"Mă aflu acolo sus, în apropierea plafonului și priveam la cei care îmi dădeau îngrijiri. Cînd mi-au pus electrozii pe piept și cînd trupul meu a făcut un salt, m-am văzut recăzînd ca o greutate moartă; după o clipă, eram în trupul meu".

De asemenea :
"...M-am hotărît să revin și imedi-

at a avut loc o zguduitură care m-a proiectat în trupul meu; și exact în acest moment am simțit că revin la viață".

Sînt puține relatările în care această reîntoarcere este însoțită de unele detalii; unul din aceste detalii prezintă reîncorporarea ca trecînd "prin cap".

"...Făptura" mea părea să aibă o extremitate mai mare decît cealaltă.

La sfîrșitul accidentului meu, după ce lucrul acesta a plutit ca suspendat deasupra capului meu, a reintrat.

Cînd ieșise capătul mai gros trecuse primul; la întoarcere s-a întîmplat tocmai invers!

Cineva povestește:

"Cînd am văzut că mi se ridică trupul și că era scos de sub volanul mașinii, a avut loc un fel de vîrtej care m-a tras într-un fel de pîlnie; în interior era întuneric absolut și alunecam rapid în direcția trupului meu. Erăm parcă aspirat și punctul de plecare a aspirației era în capul meu, ca și cum reintram prin cap. Nu mi se cerea părerea, nici nu se punea măcar întrebarea dacă pot avea vreuna. Cu o clipă mai înainte mă aflam la

cîtiva metri distanță de trupul meu și dintr-o dată s-a terminat. N-am avut timpul necesar ca să spun: "Am fost aspirat spre trupul meu".

Constatare unanimă: reacțiile psihologice și sentimentele asociate acestor sentimente perseverază cîtva timp după ce criza a fost rezolvată din punct de vedere medical:

1. "Revenit, nu am încetat să plîng timp de o săptămînă întreagă pentru că eram nevoit să continui a trăi în această lume după ce o întrezărisem pe cealaltă. Nu voiam să revin la viață".

2. "Revenit, păstrasem cîteva din senzațiile delicioase pe care le încercasem în lumea de dincolo; acest lucru a durat mai multe zile. Chiar și acum mi se întîmplă să le resimt!"

3. "Era o senzație de nedescris; ea nu m-a părăsit, într-un fel. Mă gîndesc încă foarte des la ea".

12. Problema mărturiei

E bine să se insiste asupra faptului că oricine a trecut printr-o experiență de acest fel nu poate concepe nici cea mai mică îndoială

cu privire la realitatea și la importanța ei.
 Confidențele pe care le-am primit sînt în general presărate cu remarci în această privință.
 De pildă:

"După ce am ieșit din trupul meu, eram pur și simplu stupefiat de ceea ce mi se întîmpla; nu înțelegeam nimic, și totuși era realitate. Imi vedeam trupul atît de clar și de la atîta distanță! Nu aveam starea de spirit a cuiva care se așteaptă să vadă întîmplîndu-se lucruri extraordinare sau care și-ar pune imaginația la lucru. Nu-mi fabricam idei. Nu aceasta era starea de spirit în acel moment".
 Si mai departe:

"Ceea ce se petrecea nu avea nimic comun cu o halucinație. Mi s-a întîmplat să am halucinații într-o zi cînd mi s-a administrat la spital codeină; dar acest lucru se întîmplase cu mult timp înaintea accidentului, care, practic m-a ucis. Si ceea ce vă descriu acum nu avea nimic de-a face cu halucinațiile; absolut nimic".

Asemenea remarci provin de la oameni care sînt absolut capabili să facă deosebire între un vis sau o închipuire și realitate. Mărturiile pe care le-am primit provin de la persoane

serioase și bine echilibrate. Or, ele nu relatează experiențele lor ca și cum le-ar fi scos dintr-un vis, dar reconstituie niște fapte reale, care în mod efectiv au avut loc.

Totuși, în ciuda propriei lor certitudini privind realitatea și importanța aventurilor, aceste persoane își dau bine seama că societatea noastră contemporană nu constituie un mediu deosebit de dispus să primească cu îngăduință și înțelegere povestiri de acest gen. De fapt, mai multe dintre ele au avut grijă să noteze că ele au fost conștiente de la bun început că dacă s-ar fi apucat să povestească aceste peripeții, interlocutorii lor s-ar fi grăbit să le taxeze ca suferind de instabilitate mintală. Prin urmare, s-au hotărât să păstreze tăcerea cu privire la acest subiect, sau cel mult de a nu-l destăinui decât prietenilor intimi.

"Totul mi s-a părut foarte interesant; numai că nu-mi place să vorbesc altora despre acest lucru: lumea se uită imediat la tine ca și cum ai fi nebun!"

O altă versiune:

"Nu am vorbit nimănui despre acest lucru foarte multă vreme. Nu am voit să spun nimic absolut nimănui, căci mi se părea foarte ciudat. Prea îmi era teamă că nimeni nu mă va crede că

spun adevărul și că mi se va răspunde:
 "Haide, haide, lasă la o parte poveș-
 tile".

Intr-o zi am luat o hotărâre: voiam
 să văd cum va reacționa familia mea.
 Am povestit totul celor din familie,
 dar altuia nimănui niciodată pînă în
 prezent. Am avut impresia că familia
 mea a acceptat să creadă că toate a-
 cestea mi se întîmplaseră în mod real".

Alții au vrut să se destăinuie fără zăba-
 vă, dar nu au provocat decît ridicări din umeri,
 astfel încît au trebuit să ia hotărîrea de astă-
 cea:

1. "Singura persoană căreia am încer-
 cat să-i vorbesc despre acest lucru a
 fost mama mea. După un anumit timp
 i-am povestit ceea ce mi se întîmpla-
 se. Dar nu eram decît un copil mic și
 ea nu a acordat nici o atenție celor
 spuse. Atunci n-am mai vorbit nimănui
 niciodată despre acest lucru".

2. "Am voit să povestesc totul duhov-
 nicului meu. Dar el mi-a răspuns că
 avusesem halucinații. Din clipa aceea
 n-am mai spus nimănui nimic".

3. "...Cînd mi s-a întîmplat acest
 lucru și am încercat să vorbesc des-
 pre el colegilor mei, am fost în mod

automat catalogată drept nebună. Imi povesteam istoria, eram ascultată cu mult interes și apoi am descoperit ceva mai târziu că se spunea despre mine: "Sărmana, deraiază complet!" Când mi-am dat seama că eram luată în rîs am renunțat de a mai vorbi despre acest lucru. De altfel, scopul meu nu era de a mă scoate în evidență strigînd: "Ah! Cît de grozave sînt cele ce mi s-au întîmplat!" Nu, ceea ce voiam să scot în evidență e faptul că noi avem multe de învățat de la viață, multe lucruri pe care nu le-aș fi bănuț niciodată; și eu sînt sigură că nici ei nu s-ar fi gîndit niciodată la ele".

4. "Cînd m-am trezit, am voit să povestesc totul infirmierelor, dar ele m-au sfătuit să nu mai vorbesc nimănui despre acest lucru. Totul era o simplă închipuire!"

Astfel, pentru a împrumuta cuvintele unui martor:

"Descoperi imediat că oamenii nu se lasă prinși de acest gen de lucruri atît de ușor precum ai dori. Nu iese nimeni ca un diavol dintr-o cutie pentru a da crezare primului venit".

Remarcă destul de interesantă: dintre toa-

te cazurile care mi-au fost prezentate nu este menționat, decât o singură dată un medic care părea să posede o anumită cunoaștere a fenomenelor care însoțesc apropierea morții și care a manifestat o oarecare înțelegere în această privință. O tină ră fată, care făcuse experiența dedublării, povestește:

"Părinții mei și cu mine l-am în-
trebat pe medic ce gîndește despre ce-
le ce mi se întîmplaseră; el ne-a răs-
puns că acest lucru se întîmplă frec-
vent în caz de durere foarte puternică
sau cînd este o rană gravă; sufle-
tul se desprinde de trup".

Ca urmare a scepticismului și a lipsei de
încredere de care se loveșc cei ce încearcă să
împărtășească și altora experiența lor referi-
toare la "moartea temporară", nu e de mirare
dacă aproape toți cei care s-au aflat în această
situație își imaginează că ei constituie unicul
caz și că nimeni altul nu a trecut vreodată
prin ceea ce au trecut ei. Unul dintre ei, de
pildă, mi-a zis: "Am fost acolo unde nimeni nu
a mai fost vreodată".

De aceea, la sfîrșitul interviului, în
cursul căruia cineva mi-a prezentat relatarea
lui detaliată, cînd am ajuns să-i spun că și
alții au relatat deja aceleași fapte și că au
simțit exact aceleași lucruri, adesea am putut

constata că, aducându-i la cunoștință acest lucru, cel în cauză simțea o profundă mîngîiere :

"Este într-adevăr foarte important să constăți că și alții au avut aceeași experiență, pentru că nu-mi dădeam seama de acest lucru(!!!). Sînt sincer fericit pentru faptul că știu și pot să spun că și alții au trecut prin ceea ce am trecut eu; acum, cel puțin, știu că nu sînt nebun.

Intotdeauna considerasem acest lucru ca fiind perfect real, dar am preferat să nu vorbesc despre el, de teamă să mă calsămurgîndească, despre mine cine mă privește: "Acesta, cînd și-a pierdut cunoștința, și-a pierdut și mințile!"

Deși mă gîndeam că și alții trebuie să fi trăit aceeași experiență, eu nu credeam că au puține șanse să dau peste unul pe care să-l aud vorbind despre un caz asemănător. Sînt lucruri cu care nimeni nu se laudă. Dacă acest lucru nu mi s-ar fi întîmplat, chiar mie, și dacă altcineva ar fi venit să-mi povestesc o asemenea istorie, m-aș fi simțit întrebător, probabil ce glumă o mai fi. Așa e lumea de azi.

Reticențele celor care ezită să-și facă cunoscută experiența provin și din alte motive: unii sînt atît de conștienți de caracterul indescriptibil al aventurii lor, care depășește atît limbajul, cît și modurile omenești de percepție, încît li se pare cu totul zadarnică încercarea de a o exprima.

13. Repercursiunile asupra conduitei

În viața noastră, vieții noastre, pentru toate aceste motive pe care tocmai le-am menționat, nimeni - după cît știu - nu și-a construit un amvon portativ să umble și să predice fără răgaz în piețele publice învățăturile ce pot fi scoase din experiența sa. Nimeni nu a considerat util să facă prozelitism, sau cel puțin să încerce să-l convingă pe altul cu privire la realitățile întîlnite. De fapt, ceea ce am putea observa, e tocmai contrarul: cei mai mulți se arată din firea lor extrem de reticenți atunci cînd e vorba de a relata ceea ce li s-a întîmplat.

Repercursiunile experienței lor asupra conduitei vieții lor în general au luat forme mai calme, mai subtile. Mulți m-au asigurat că în urma acestor evenimente viața lor a cîștigat în profunzime și în lărgime de vederi; din acest moment au început să reflecteze și să-și

pună mai multe întrebări cu privire la problemele filozofice fundamentale.

"Cînd mi s-a întîmplat evenimentul nu începusem încă studiile superioare. Crescusem într-un orașel printre oameni cu vederi înguste; de altfel, nu mă deosebeam prea mult de ei. Eram tipul scorpiei în plină vîrstă ingrătă, un snob și nimic pe deasupra.

Dar după cele întîmplate am început să doresc să știu mai multe. Totuși, la data aceea, nu-mi închipuiam că pot exista oameni care să cunoască probleme de felul acesta; nu ieșisem niciodată din mica mea lume închisă. Nu aveam nici o noțiune de psihologie sau ceva de genul acesta. Tot ceea ce știu e că în urma acestui fapt m-am maturizat brusc; se deschidea pentru mine o lume cu totul nouă, despre care nu știam nici măcar că poate exista. Imi repetam neîncetat: "Sînt atîtea lucruri pe care trebuie să le descopăr". Cu alte cuvinte, viața nu se mărginește la filmul de vineri seara și la meciurile de fotbal; există în propria mea viață mult mai multe lucruri decît cele pe care le cunosc eu însumi. Și am început să-mi pun întrebări cu privire

la limitele omului și ale conștiinței. Un univers întreg necunoscut se oferea cercetărilor mele".

O altă declarație:

"De atunci, n-am încetat de a mă întreba: "Ce făcusem din viața mea și ce îmi rămânea de făcut". Cît privește viața mea din trecut - nu am a mă plînge; cred că lumea îmi datorează mare lucru pentru că am putut într-adevăr să fac ceea ce am voit și cum am voit și pentru că sînt în continuare în viață și pot face mai mult. Dar după "moartea" mea am început dintr-o dată să mă întreb dacă ceea ce am făcut am făcut pentru că era bun, sau pentru faptul doar că era bun pentru mine. Mai înainte acționam sub lovitură impulsurilor, acum reflectez mai întâi la lucruri, calm, lent. Trebuie ca totul să treacă mai întâi prin conștiința mea și să fie digerat mai înainte.

Mă străduiesc de a face totul în așa fel încît faptele mele să capete un sens, iar sufletul și conștiința mea să se comporte cît mai bine. Încerc să evit prejudecățile, să nu judec niciodată pe alții. Caut să fac

"...ceea ce este bine, pentru că e bine și nu pentru că e bine pentru mine. Și mi se pare că înțelegerea pe care o am asupra lucrurilor s-a îmbunătățit înfi-
nit de mult. Simt toate acestea datorită celor întâmplate, datorită locu-
rilor pe care le-am vizitat și tuturor celor văzute acolo".

Alții au înfăptuit o schimbare a atitudinii față de viața lor fizică, ce le-a fost redată. O femeie, de exemplu, spune foarte simplu: "Viața a devenit, de atunci, mult mai prețioasă pentru mine".

Un altul precizează:

"A fost o adevărată binecuvântare.

Înainte de criza mea cardiacă eram mereu concentrat asupra proiectelor de viitor ale copiilor mei și orbit de trecut; astfel încît îmi îroseam totul, toate bucuriile prezente. Acum mi-am schimbat complet atitudinea".

Unii mărturisesc că experiența lor le-a modificat complet modul de a concepe importanța relativă a trupului fizic în raport cu spiritul. Acest lucru reiese într-o manieră deosebit de semnificativă din expresiile folosite de această femeie care s-a văzut separată de trupul ei în timp ce "purea":

"Din această clipă eram mai conștientă că posed un spirit decît fusesem că am un trup fizic. Spiritul devenise acum pentru mine partea cea mai esențială din mine însămi, în locul formei trupului meu. Mai înainte, în viața întreagă, se întimplase tocmai contrariul; toată atenția mea o îndreptasem asupra trupului; referitor la ceea ce se petrecea în gîndirea mea, ei bine, se înțelege, totul s-a schimbat. Acum în centrul preocupărilor mele se situează spiritul, în timp ce trupul a trecut pe locul al doilea, nefiind nimic altceva decît un vehicol pentru gîndire. Nu am mai fost preocupată de gîndul dacă am sau nu trup: acest lucru nu a mai prezentat interes deoarece de atunci încoace, în toate, spiritul era cel care avea cea mai mare importanță",

Intr-un foarte mic număr de cazuri, unii mi-au mărturisit că în urma experienței pe care au avut-o li se pare că au cîștigat sau că măcar au remarcat în ei înșiși facultăți de intuiție înrudite cu mediumnitatea.

1. "În urma acestor evenimente am avut parcă impresia că sînt umplut cu un spirit nou. De atunci, mi s-a spus adesea că produc

...un efect calmant asupra oamenilor, care reacționează imediat

atunci când sint neliniștiți. Mă simt mai bine sincronizat cu cei din anturajul meu, mi se pare că ghicesc mai ușor ce înaintea ce este în sufletele oamenilor".

2. "Un dar pe care cred că l-am primit în urma "mortii" mele este acela că reușesc să ghicesc nevoile celorlalți; adesea, de pildă, când mă aflu împreună cu alte persoane, în ascensorul i-so-mobilului în care muncesc, aproape am sentimentul că le pot ghici gândurile pe fețele lor, simt că au nevoie de ajutor, și de ce ajutor au nevoie. Adesea mi s-a întâmplat să le vorbesc oamenilor în asemenea condiții și să-i aduc cu mine în birou ca să le ofer sfaturile mele".

3. "De la accidentul meu adesea am impresia că descifrez gândurile și văd brațele care emană din oameni. Uneori percep chiar resentimentele lor. Am fost adesea capabil să știu dinainte ceea ce oamenii au de gând să spună mai înainte chiar de a-și deschide gura. Vă, vă veni greu să mă credeți, dar mi s-au întâmplat de atunci lucruri ciu-

date; foarte ciudate. Intr-o seară, aflându-mă la niște prieteni, ghiceam gândurile invitaților. Citeva persoane care se aflau acolo și care nu mă cunoșteau s-au ridicat ca să plece. Mă luasără drept un vrăjitor, le inspira sem groază. Nu știu dacă acest lucru mi-a fost dat în timp ce eram "mort" sau dacă posedam deja acest dar fără ca să știu și de care nu mă folosisem niciodată pînă la aceste evenimente".

Se constată o remarcabilă unanimitate în ceea ce privește "lecțiile", dacă pot spune așa, învățate din aceste călătorii pe tărîmurile morții. Aproape toate mărturiile pun accent pe importanța în această viață a iubirii, de aproapele, o iubire de o calitate unică și profundă. Un om, la întîlnirea sa cu Ființa de lumină, s-a simțit total iubit și acceptat, chiar în momentul în care întreaga sa viață se derula ca într-o panoramă menită să fie văzută de către Ființă. I se părea că "întrebarea" pusă de către această Ființă, echivala cu întrebarea dacă se simțea capabil să-i iubească pe alții cu aceeași intensitate. El consideră acum că misiunea sa pe pămînt constă în a se strădui să învețe să iubească la fel.

Mai mult, mulți alții insistă asupra importanței cercetării și a cunoașterii. În

cursul experienței lor, li s-a sugerat că achiziționarea cunoașterii continuă chiar și după moarte. O femeie, printre alții, în urma "morții" sale nu a mai scăpat nici cea mai mică ocazie de a se instrui. Un om dă acest sfat: "Oricare ar fi vîrsta voastră, continuați să învățați; căci este, cred cu tărie acest lucru, o activitate care nu încetează niciodată, nici chiar în veșnicie".

Nici măcar unul din cei pe care i-am întrebat nu a pretins că a ieșit din experiența avută "purificat" sau ameliorat. Niciunul din interlo-
cutorii mei nu a luat o atitudine în stilul: eu sînt mai sfînt ca tine. În realitate, cea mai mare parte dintre ei au specificat că sînt ca unii care deocamdată muncesc și caută. Ceea ce au văzut le-a fixat noi scopuri de urmat, noi precepte morale și le-a întărit hotărîrea de a-și modela viața în conformitate cu aceste scopuri și precepte; dar în nici un caz nu le-a inspirat ideea unei mîntuiri înfăptuite pe loc sau a unei infailibilități morale.

14. Perspective noi cu privire la moarte

După cum ușor ne putem închipui, această experiență afectează profund ideile pe care cineva și le-a făcut cu privire la moartea fizică și îndeosebi în cazurile celor care nu se mai

așteptau ca după moarte să mai urmeze ceva. Sub
 o formă sau alta, practic toți cei întrebați
 mi-au dat de înțeles că de acum nu mai aveau nici
o teamă de moarte. Totuși și aici sînt necesare
 cîteva precizări. Mai întîi, anumite feluri de
 a muri sînt, evident, absolut de nedorit; apoi,
 niciuna din aceste persoane nu caută în mod ac-
 tiv moartea. Toți sînt convinși că au anumite
 îndatoriri de îndeplinit atîta timp cît vor fi
 vii din punct de vedere fizic și aș nota cuvin-
 tele unui bărbat care mi-a zis: "Trebuie să schimb
 multe lucruri înainte de a pleca din lumea aceas-
 ta". De asemenea toți sînt gata să condamne si-
nuciderea ca mijloc de a regăsi locurile pe care
le-au întrezărit în timpul "călătoriei" lor. Să
 cităm cîteva pasaje în care sînt explicate ace-
 ste atitudini:

1. "Sînt convins că această experiență
 a introdus un element nou în viața mea.
 Nu eram decît un copil cînd mi s-a
 întîmplat acest lucru. Aveam abia zece
 ani, dar după aceea, în cursul vieții
 mele întregi, am păstrat convingerea
că viața continuă după moarte; nu e-
xistă pentru mine umbră de îndoială
în această privință și nu mi-e frică
să mor; nici măcar o secundă. Am văzut
 oameni care au această frică, această
 groază. N-am putut niciodată să nu

zimbesc euzindu-i pe unii oameni îndo-
indu-se că ar mai fi o altă lume sau
hotărînd: "După moarte nu mai există
nimic". Atunci gîndesc în mintea mea:
"Ei nu ştiu".

Am cunoscut încercările grele în
viaţa mea. Mi s-a întîmplat în timpul
muncii să am ţeava unui revolver în-
dreptată spre mine, sprijinită pe tîm-
pla mea. Nu m-am îngrozit prea tare
din această cauză, fiindcă mă gîndeam:
Nu-i nimic dacă mor; dacă mă ucid în-
tr-adevăr, ştiu că voi continua să
trăiesc undeva, în altă parte".

2. "Cînd eram mic, îmi era frică de
moarte. Noaptea mă trezeam plîngînd.
Făceam crize. Tata şi mama alergau
în camera mea şi mă întrebau ce am. Le
răspundeam că nu vreau să mor, dar că
ştiu că sînt nevoit să o fac; şi îi
întrebam dacă nu cunosc vreun mijloc
pentru a împiedica moartea să vină.
Atunci mama îmi spunea: "Nu, asta e re-
alitatea; toţi trebuie să ne obişnuim
cu această idee". Si adăugam că cu to-
ţii noi ne vom găsi într-o zi singuri
în faţa morţii şi că sosind, clipa, to-
tul se va petrece foarte bine. La cîti-
va ani după moartea mamei mele, încă

nu se întâmpla să discut despre acest subiect cu soția mea. Îmi era teamă în continuare, nu voiam să mor.

Dar după această experiență, nu mă mai tem de moarte. Această frică a dispărut. Nu mai simt nici o tulburare când iau parte la o înmormîntare; lucrurile la o asemenea ocazie simt un fel de bucurie senină pentru că știu ce i s-a întâmplat celui decedat.

Cred că Dumnezeu mi-a trimis poate această experiență din cauză reacțiilor mele rele în fața morții. Bineînțeles, părinții mei încercaseră să mă liniștească, dar Dumnezeu mi-a îngăduit să văd ceea ce ei nu puteau să-mi explice. În prezent, nu mai discut despre toate acestea; dar am fost prevenit, și aceasta îmi este suficient".

3. "Acum nu mă mai tem de moarte. Nu mă doaresc și nu vreau cîtuși de puțin să mor cîrînd. Nu țin să merg în lumea cealaltă atît timp cît îmi este fixat să rămîn aici. Motivul pentru care nu mă mai tem de moarte este faptul că știu deja unde voi merge cînd voi părăsi lumea aceasta; am fost deja acolo".

4. "Ceea ce ființa de lumină mi-a spus ultima dată înainte de a mă reîntoarce în trupul meu - sau mai curînd avea această semnificație - a fost: "Voi reveni". Imi dădea de înțeles că de data aceasta voi continua să trăiesc, dar va veni o zi în care se va pune din nou în legătură cu mine și că atunci voi muri de-a binelea.

Stiu deci că ființa de lumină va reveni cu această voce, dar în ceea ce privește timpul cînd va reveni, nu am nici o idee. Gîndesc că voi trece din nou printr-o experiență asemănătoare, dar consider că va fi mai bine pentru faptul că acum sînt avertizat cu privire la ceea ce mă așteaptă și că voi fi mai puțin dezorientat ca prima dată. Totuși nu mă grăbesc să merg dincolo; cred că mai am multe de făcut pe lumea aceasta".

Ceea ce contribuie la dispariția fricii de moarte, judecînd după aceste extrase, este faptul că în urma acestor încercări omul nu mai păstrează nici o îndoială cu privire la supraviețuirea după moartea trupului. Nu mai este vorba pentru el de o posibilitate abstractă, ci de un fapt cunoscut din propria experiență.

Vă amintiți că la începutul acestei cărți am evocat ipoteza "anihilării", ilustrată prin comparațiile cu somnul și cu uitarea. Cei care au cunoscut "moartea", se ridică împotriva unor asemenea imagini și aleg, pentru a ilustra acest eveniment, asemănări care evocă trecerea de la o anumită stare la altă stare; sau urcarea la o treaptă superioară de conștiință, la un supliment de ființă. O femeie, care cu prilejul decesului său temporar, a avut fericirea să-și vadă părinții decedați, desigur-i în întâmpinare, compară moartea cu o "reîntoarcere în patrie". Alții au comparat-o cu alte stări psihologice plăcute, ca de pildă: "o trezire din somn", "o promovare", "o ieșire din închisoare".

Se spune uneori că evităm să pro-
nuntăm cuvîntul "moarte" pentru că în-
cercăm să scăpăm de ea. În ceea ce mă
privește însă, nu e cazul. Cine a fă-
cut experiența pe care am făcut-o eu
păstrează certitudinea că moartea nu

există. Se trece simplu de la o stare
la alta, așa cum se petrece în studii,
cînd se trece dintr-o clasă inferioară
într-una superioară.

2. "Viața se aseamănă cu un exil. În
starea noastră actuală nu putem înțe-
lege în ce măsură trupul nostru este
pentru noi o închisoare. Moartea ne

aduce eliberarea - e ca și cum ai evada; nu găsesc o comparație mai potrivită".

Chiar cei care, aderînd la o credință tradițională, își făcuseră o idee oarecare despre natura lumii de dincolo, par să-și fi modificat convingerile după ce au venit în contact cu moartea. Dintre toate mărturiile pe care le-am adunat, niciuna nu descrie un tablou inspirat din mitologia curentă referitoare la ceea ce se petrece în lumea de dincolo. Nimeni nu a descris un paradis cu porți din pietre prețioase, cu străzi pavate cu aur; nici vorbă de îngeri care să cînte din harpă, sau de un iad plin cu flăcări și populat cu diavoli înarmați cu furci.

Astfel, în cea mai mare parte a cazurilor noțiunea de recompensă-pedeapsă în lumea de dincolo este abandonată, sau chiar dezmințită, chiar de cei care mai înainte obișnuiau să conceapă lucrurile sub această formă.¹ Ei au observat, spre marea lor surprindere că, atunci cînd faptele lor aparent foarte blamabile și păcătoase

¹ Experiențele făcute de toate aceste persoane nu sînt de fapt decît un prim contact cu realitățile de dincolo; faptul că ele au revenit la viață înainte ca ființa de lumină să dea eventual o sentință definitivă prin care să fixeze soarta fericită pentru unii sau nefericită pentru alții - lucru absolut plauzibil - nu justifică abandonarea noțiunii de recompensă-pedeapsă în lumea de dincolo.

se erau descoperite în fața ființei de lumină, aceasta nu reacționa prin minie și indignare ci, dimpotrivă, prin înțelegere, ba chiar uneori prin umor.

Atunci când o femeie își trecea în revistă întreaga ei viață împreună cu ființa de lumină, ea a revăzut scene în cursul cărora dragostea lipsise și dăduse dovadă de egoism; cu toate acestea - mărturisește ea - "atitudinea sa în fața acestor evocări a constatat în a-mi arăta că chiar în acele împrejurări avusesem ceva de învâțat".

Renunțând la vechile lor închipuiri, mulți au revenit înzestrați cu concepții diferite și vederi noi cu privire la lumea de dincolo: viziune excluzând ideea unei judecăți unilaterale în anturajul unei colaborări eficiente, avînd ca scop ultim desăvîrșirea personalității. În această nouă viziune, evoluția sufletului, în ceea ce privește mai ales iubirea și cunoașterea, nu ia sfîrșit odată cu moartea; ea se prelungește în moartea de dincolo, cu siguranță de-a lungul unei anumite perioade dacă nu cumva veșnic și care atinge o profunzime despre care noi ceilalți care trăim în trupul fizic, nu putem să ne facem decît o idee foarte limitată, obscură, "ca într-o oglindă".

15. Confirmări

Intrebarea care se pune în mod spontan este următoarea: este posibil să se obțină dovezi formale cu privire la realitatea acestor experiențe, independent de scrierile furnizate de către cei care au trăit aceste experiențe? Sînt mulți cei care afirmă că au rămas separați de trupul lor perioade destul de îndelungate și că au asistat în acest timp la evenimente precise care se desfășurau în lumea fizică. Nu s-ar putea confrunta aceste povestiri cu ale altor martori despre care se știe că erau prezenți în locul unde s-a petrecut scena, sau cu alte fapte ulterioare care vin să le întărească pentru a se obține astfel confirmarea lor?

Intr-un număr apreciabil de cazuri, oricît de surprinzător ar putea să apară aceasta, răspunsul la această întrebare este "da". Mai mult, relatarea acestor fapte observate în timpul de corporării suportă foarte bine această punere la încercare.

Mai mulți medici de pildă mi-au exprimat uimirea lor provocată de anumiți bolnavi lipsiți de cunoștințe medicale care se dovedeau capabili să descrie cu minuțiozitate și corect metodele folosite în cursul încercărilor de reanimare și chiar atunci cînd aceste încercări au avut loc în perioada de timp în care specialiștii con-

stataseră "moartea pacientului".

În mai multe cazuri, anumite persoane mi-au povestit ce mare mirare le-au produs medicilor și altora care se găseau de față relatându-le fapte pe care le observaseră în cursul șederii lor în afara trupului. O fată, printre alții, aflându-se pe moarte, și-a părăsit trupul și a mers astfel într-o încăpere învecinată unde o găsi pe sora sa mai în vîrstă plîngînd și repetînd: "Oh, Kathy, te rog; nu muri! Te rog, nu muri!" Sora despre care e vorba a rămas uitată cînd, mai tîrziu, Kathy i-a spus exact unde se găsea în acel moment și i-a reprodus exact cu precizie cuvintele pe care le pronunțase. În cele două pasaje care urmează, se găsesc două fapte asemănătoare:

1. "Cînd totul s-a terminat, doctorul mi-a spus că situația mea fusese cît se poate de gravă; i-am răspuns: "Da, știu". M-a întrebat: "De unde știți?" I-am răspuns: "Pot să vă povestesc tot ce s-a petrecut". Nu voia să mă creadă și atunci i-am relatat totul, începînd din momentul în care am încetat să respir, pînă cînd mi-am recăpătat conștiința. Era complet uluit văzînd că știu totul; nu a avut nimic ce să-mi spună, dar a revenit de mai multe ori întrebîndu-mă despre acest lucru".

2. "Cînd mi-am revenit după accident, tatăl meu se afla lîngă mine; dar nu eram dornic să fiu înformat cu privire la starea mea, nici să aflu cum îmi merge, nici ceea ce medicii mi-au presoris pentru viitor. Nu aveam decît un gînd: să povestesc imediat experiența prin care trecusem. I-am spus tatălui meu cine era cel care îmi tîrîse trupul afară din imobil și chiar care era culoarea hainelor pe care le purta, cum am fost scos de acolo și tot ce s-a vorbit în jurul meu. Tatăl meu a recunoscut: "Da, totul este exact". Cu toate acestea, trupul meu era total lipsit de cunoștință, astfel încît mi-ar fi fost imposibil să văd și să aud toate acestea dacă nu aș fi ieșit din trupul meu".

În sfîrșit, în cîteva cazuri, am fost în măsură să obțin mărturii independente, care întăresc faptele. Cu toate acestea, subliniind valoarea doveditoare a acestor mărturii, văd ridicîndu-se cu privire la ele anumite complicații. Mai întîi, concordanțele cu care vorbesc nu sînt în cele mai multe cazuri atestate decît de muribundul însuși sau de maximum doi sau trei din cei apropiați lui. În al doilea rînd, chiar în împrejurările cele mai spectaculare și mai bine dovedite pe care am putut să le culeg, a trebuit

să promit că nu voi descoperi nici un nume. De altfel, presupunînd că aş fi avut dreptul să o fac, nu cred că aceste fapte care concordă între ele, povestite după eveniment, sînt de natură să constituie dovezi, şi aceasta din motive pe care le voi expune în cursul capitolului următor.

Iată-ne ajunşi la sfîrşitul călătoriei noastre; am scos în evidenţă diferitele etape ale morţii temporare, aşă cum mi-au fost în general relatate. Totuşi, înainte de a încheia acest capitol, ţin să citez mai pe larg o mărturie excepţională, în care se găsesc multe din mărturiile deja descrise; ea comportă, în plus, un amănunt, care nu se găseşte nicăieri în altă parte şi care constituie o abatere de la regula generală; aici, fiinţa de lumină anunţă dinainte celui interesat că e pe punctul de a muri şi că e hotărît totuşi să-l lase să trăiască în continuare.

"În perioada aceea, sufeream - şi sufăr şi acum de altfel - de crize grele de astmă bronhică şi de emfizem. Într-o zi am fost cuprins de un ^{accid} accent puternic de tuse care a provocat o leziune într-o vertebră în partea de jos a coloanei vertebrale.

Împreună cu mai multe luni, am consultat medici peste medici din cauza acestei dureri de nesuportat, pînă ce unul din ei m'a îndreaptă la un neuro-chirurg; doctorul

Wyatt. Acesta m-a examinat și mi-a dat ordin să mă internez imediat în spital. M-am supus de îndată și am fost luat în îngrijire fără a se pierde o clipă.

Stiind că îndurasem dificultăți respiratorii serioase, dr. Wyatt a ținut să consulte un specialist în bronhii care a fost de părere că ar fi bine să se facă apel la un medic anestezist, deosebit de competent, la dr. Coleman, în cazul că ar fi necesar să fiu adormit. Specialistul în bronhii s-a îngrijit de mine timp de trei săptămâni, apoi m-a condus într-o clinică, unde dr. Coleman să mă poată îngriji personal; el a fost de acord în sfârșit; asta era într-o zi de luni, deși considera cazul meu foarte îngrijorător. S-a fixat operația pentru vinerea viitoare.

Luni seara am mers la culcare și am petrecut o noapte foarte bună pînă în zorii zilei de marți cînd m-am trezit pradă unor dureri puternice. Am încercat să mă întorc pentru a găsi o poziție mai confortabilă, dar în clipa aceea am văzut apărînd o lumină în colțul încăperii, la mică distanță sub plafon. Era o minge luminoasă, un fel de glob nu prea mare; cred să fi avut 20-30 cm diametru, nu mai mult.

Cînd am zărit această lumină, am fost cuprins de un sentiment ciudat; nu era frică, nu, cîtuși de puțin; era o senzație de pace totală, de destindere completă. Am văzut o mîna întinsă deasupra mea, care ieșea parcă din această lumină. Lumina mi-a zis: "Vino cu mine! Vreau să-ți arăt ceva". Imediat și fără cea mai mică ezitare, mi-am întins la rîndul meu mîna ca să apuc această mîna pe care o vedeam; făcînd acest lucru, aveam impresia că sînt tras în sus și că îmi părăsesc trupul. Am privit în urma mea și mi-am văzut trupul întins pe pat, în timp ce eu mă înălțam spre plafonul camerei.

Părăsindu-mi trupul, luasem aceeași formă pe care o avea și lumina. Am avut ideea, și aici mă văd nevoit să folosesc cuvintele care îmi vin, deoarece nu am auzit niciodată pe nimeni vorbind despre lucruri de felul acesta, că forma aceasta era, fără îndoială, forma unui spirit. Nu era un trup; nimic altceva decît o ceață ușoară, niște aburi. Semăna cu acei nori pe care îi produce fumul de țigară și care strălucesc atunci cînd trec prin apropierea unei lămpi. Totuși această substanță, care devenise substanța mea, era colorată: era un amestec de oranj, galben și o

altă culoare pe care nu o distingeam bine-
poate indigo - în orice caz, o culoare ca-
re bătea în albastru.

Această substanță, spirituală nu avea
structura unui corp; era mai mult sau mai
puțin sferică, posedînd totuși ceea ce
s-ar putea numi, o mîna. Mi-am dat seama de
acest lucru pentru că atunci cînd lumina
mi-a întins mîna de sus, cu mîna mea l-am
apucat. Totuși, brațul și mîna trupului nu
se mișcase, le vedeam întinse de-a lungul
trupului meu pe pat, în timp ce urcam spre
lumină. Dar în clipele în care nu foloseam
mîna mea spirituală, spiritul meu își re-
lua forma rotundă.

Așadar, mă înălțam, într-o poziție ase-
mănătoare cu aceea a unei mingi luminoase;
am trecut prin plafon și prin zidul came-
rei mele din spital, pînă în coridor; apoi
am mers de-a lungul acestui coridor, am
traversat planșeul, după cît se pare cobo-
rînd din ce în ce mai jos pînă la unul din
etajele inferioare ale clădirii. Zidurile
și ușile permiteau să se treacă ușor; ele
dispăreau de îndată ce ne apropiam de ele.

În tot acest timp, aveam impresia că
plutesc prin spațiu. Simțeam că ne depla-
săm, dar fără a încerca nici cea mai mică
senzație de viteză. Si iată că, dintr-o

dată, într-un mod aproape neașteptat, am constatat că tocmai am sosit în sala de reanimare a spitalului. Notăți bine că nu avusesem pînă atunci nici cea mai mică idee despre amplasarea acestei săli; dar noi sosiserăm acolo și ocupam din nou un colț al încăperii, foarte aproape de plafon, de unde dominam totul. Observam cum vin și pleacă medicii și infirmierele, îmbrăcați în halatele lor verzi și vedeam paturile așezate de jur împrejur.

Lumina mi-a arătat acest spectacol și mi-a zis: "Iată locul unde vei fi transportat curînd. Cînd te vor lua de pe masa de operații, te vor întinde pe patul acesta, dar nu te vei mai trezi nicicînd din această poziție. Nu vei mai ști nimic din cele ce se vor petrece după ce vei fi intrat în sala de operație, pînă cînd voi veni să te caut, nu după multă vreme".

Bineînțeles, toate acestea nu erau exprimate verbal; nu era vorba de o voce care să poată fi auzită, căci dacă ar fi fost așa, ar fi găsit normal ca toți cei care erau în sală să audă această voce; or, ei nu auzeau nimic. Era mai degrabă o sugestie care mi se impunea, dar cu atîta forță încît aș minți spunînd că nu am auzit-o sau că cel puțin nu am simțit-o.

Referitor la ceea ce vedeam în această stare spirituală, nu încercam nici cea mai mică dificultate în a distinge fiecare detaliu al obiectelor. Nu era nevoie să-mi pun întrebări cu privire la intențiile celui care încerca să-mi arate ceva deoarece sesizam imediat ceea ce ființa luminoasă își propunea să-mi arate; el nu avea cum să se înșelē. Era precis patul acela - primul la dreapta intrând pe ușa coridorului pe care aveam să fiu întins. Și dacă ființa mă condusese pînă la acel loc, avea un motiv bine precizat, care mi-a fost făcut cunoscut; atunci am știut că ființa voia să nu-mi fie frică în momentul în care spiritul meu avea să părăsească trupul, voia să mă avertizeze cu privire la ceea ce voi simți în momentul trecerii. Voia să mă întărească; să mă elibereze de orice teamă, pentru că - mi-a explicat el - el nu-mi va apărea imediat; trebuia să trec mai întîi prin alte încercări. Dar el îmi promitea că va supraveghea totul de sus și că în cele din urmă va veni iarăși la mine.

Trebuie să precizez că imediat după ce am întîlnit ființa de lumină, mai înainte de a fi transferat în sala de reanimare, de îndată ce am devenit eu însumi spirit,

într-un fel oarecare ne-am fuzionat. Rămî-
neam bineînțeles două personalități distinc-
te; dar el era cel care-și asuma total con-
ducerea operațiilor în tot ceea ce mă pri-
vea pe mine. Chiar și atunci cînd traver-
sam prin ziduri, plafoane, etc., mi se pă-
rea că unirea noastră era atît de perfectă
încît nimic supărător nu ni s-ar fi putut
întîmpla. O repet, simțeam o pace, un calm
o seninătate cum nu mai simțisem nicicînd
pînă atunci.

Așadar, după ce mi-a vorbit, m-a condus
din nou în camera mea; reintrînd, mi-am
văzut din nou trupul întins exact în pozi-
ția în care îl lăsasem și chiar în aceeași
clipă am fost reintegrat. Imi închipuiam
cu plăcere că stătusem afară din trup timp
de cinci sau zece minute, dar timpul nu
are nici o importanță în treaba aceasta.
În realitate, nici nu-mi amintesc să mă
fi gîndit să măsoz timpul cît a durat.

Toată această aventură mă uimise com-
plet, fusesem luat pe neașteptate. Ceea ce
se petrecea părea atît de viu, atît de re-
al -mai viu și mai real decît realul obiș-
nuit-. În dimineața următoare nu eram ci-
tuși de puțin îngrozit de ceea ce mi se
întîmplase. În timp ce mă bărbieream, am
remarcat că mîna nu-mi mai tremura așa

cum se întimplase în ultimile șase-opt săptămîni. Imi dădeam seama că voi muri curînd, dar pentru aceasta nu simțeam nici un regret, nici groază. Nu-mi trecea cîtuși de puțin prin minte să caut "cum să împlinesc acest lucru". Eram gata.

Cu toate acestea, în după-amiaza zilei de joi, care precedase dimineata operației, mă afluam în camera mea de la spital și simțeam cum crește în mine o neliniște. Soția mea și cu mine avem un băiat, un nepot înfiat, care ne făcea unele neplăceri. M-am hotărît să scriu o scrisoare soției mele și alia nepotului meu, ca să exprim neliniștile mele în scris. După care aveam de gînd să ascund aceste mesaje astfel încît să nu le descopăr decît după operație. Cînd scrisesem cam două pagini la adresa soției mele, parcă aș fi deschis vanele: am izbucnit în lacrimi și am început să plîng în hohote. Am simțit pe cineva prezent alături de mine și la început am crezut că plînsesem atît de tare încît deranjasem pe una din infirmiere care ar fi venit acum să vadă ce se întîmplă; dar nu am auzit ușa deschizîndu-se. Si din nou am simțit această prezență. Nu vedeam de data aceasta nici o lumină, dar gînduri sau cuvinte îmi intrară în spirit, exact

ca mai înainte și mi se spunea: "John, pentru ce plîngi? Gîndeam că vei fi fericit să vii la mine". Imi ziceam: "Da, e adevărat, doresc din toată inima acest lucru". Si vocea a reluat: "Atunci, pentru ce plîngi?" Am spus: "Sîntem îngrijorați pentru nepotul meu - o știi bine - și mi-e teamă că soția mea singură nu o să fie în stare să-l crească. Eram pe punctul de a-i scrie negru pe alb ce gîndesc referitor la această problemă și să-i dau indicații ce aș dori să facă pentru el. Sînt neliniștit de asemenea deoarece cred că prezența mea ar fi putut fi pentru el o sursă de echilibru".

Atunci mi-au venit din partea ființei aceste gînduri: "Deoarece tu intervii pentru un altul, pentru că te gîndești la altul și nu la tine însuși, John, iată, îți voi acorda ceea ce dorești. Vei trăi pînă cînd nepotul tău va fi atins vîrsta majoratului". Si dintr-o dată s-a terminat. Am încetat de a mai plînge și am distrus scrisoarea pentru a înlătura riscul ca soția mea să pună din întîmplare mîna pe ea.

În aceeași seară dr. Coleman a venit să mă vadă și mi-a zis că se așteaptă ca anestezia mea să fie însoțită de oarecări greutăți și că nu trebuie să fiu surprins

dacă atunci cînd mă voi trezi voi găsi grămezi de tuburi, tuburi și aparate peste tot în jurul meu. Nu i-am destăinuit nimic din aventura mea și m-am mulțumit să aprob din cap promițîndu-i că voi face cît voi putea mai bine.

A doua zi dimineața, operația a durat mult, dar a fost dusă la bun sfîrșit; în timp ce îmi recăpătam cunoștința, i-am spus Dr.Coleman, care stătea lîngă mine: "Stiu foarte bine unde mă aflu". El m-a întrebat: "În care pat sînteți culcat". I-am răspuns: "În primul pat la dreapta cum se intră pe ușa din coridor". A zîmbit puțin căci, natural, își închipuia că deliram sub efectul anesteziei.

Eram gata să povestesc totul, cînd a intrat dr. Wyatt și a zis: "Acum s-a trezit. Ce-i veți face?" Răspunse dr.Coleman: "Nu-i voi face absolut nimic; nicicînd în viața mea nu am fost atît de uimit. Iată-mă cu un întreg echipament gata să intru în funcțiune și el nu are nevoie de nimic". Doctorul Wyatt reluă: "Dumneavoastră o știți, încă se mai fac minuni!" Cînd am fost în stare să mă ridic am constatat că mă găseam efectiv în patul pe care lumina mi-l indicase cu cîteva nopți mai înainte.

Toate acestea se petreceau acum trei ani în urmă, dar amintirea celor petrecute o păstrez la fel de vie ca în timpul când s-au întâmplat. Nimic mai fantastic nu ar fi putut să mi se întâmple, și aceasta a schimbat multe lucruri. Dar despre lucrul acesta nu vorbesc niciodată. Nu mi-am deschis sufletul decât soției mele, fratelui meu, pastorului bisericii mele și acum dumneavoastră. Nu știu cum să vă spun, dar e greu de explicat. Nu vreau să mă afixez, nu vreau să mă laud. Tot ceea ce știu este că de atunci nu mai am nici cea mai mică îndoială: am certitudinea că există o viață după moarte!

+++++

GAZURI SIMILARE

Evenimentele care apar de-a lungul diferitelor etape ale experienței celor care mor sînt, e lucrul cel mai puțin care se poate spune, puțin comune. De aceea surpriza mea a crescut cînd în anii trecuți am descoperit foarte multe analogii odată cu textele care figurează în lucrări foarte vechi, unele avînd un caracter profund ezoteric, care aparțin literaturii mai multor civilizații, diferite între ele în ceea ce privește vîrsta și cultura.

Biblia

În lumea noastră actuală, B i b l i a este cartea cea mai larg răspîdită și cea mai discutată dintre toate lucrările care se ocupă de natura spirituală a naturei umane și de viața de după moarte.

Trebuie să recunoaștem totuși că în ansamblu Biblia ne spune puține lucruri cu privire la realitățile care însoțesc moartea și cu privire la natura precisă a lumii de dincolo. Această remarcă este cu deosebire adevărată în ceea ce privește Vechiul Testament. Dacă ar fi să dăm crezare anumitor exegeți biblici, numai două

pasaje din Vechiul Testament fac în mod indiscutabil aluzie la viața de după moarte. - Nota traducătorului în limba franceză: De fapt Vechiul Testament nu conține numai două aluzii, ci mult mai multe; mi-aș permite să semnaliez între altele aceste versete scoase din cartea Înțelepciunii(3,1-8) care au scăpat din atenția Dr.Moody: "Sufletele celor drepti sînt în mîna lui Dumnezeu și nici un chin nu le va atinge. În ochii celor lipsiți de minte ei par să fi murit, plecarea lor a fost privită ca o nenorocire și călătoria lor depărte de noi ca un prăpăd; dar ei se află în pace. Dacă în ochii oamenilor ei au îndurat pedepse, speranța lor era plină de nemurire; pentru o suferință ușoară, vor primi binefaceri mari. Dumnezeu, într-adevăr, i-a pus la încercare și i-a găsit vrednici de el(...) Ei vor judeca popoarele și vor domni peste națiuni; Domnul va stăpîni veșnic peste ei" - vezi de asemenea celebrul episod din Cartea I a lui Samuel, cap.28 -.

Isaia 26,19:"Morții tăi vor învia; trupurile lor moarte se vor scula; treziți-vă și strigați de bucurie, voi cei care locuiți în țărîină(...) căci pămîntul va da înapoi viața umbrelor".

Daniel 12,2:"Mulți dintre cei care dorm în țărîna pămîntului se vor trezi, unii

pentru viața veșnică, alții pentru rușine și groază veșnică".

Se remarcă în aceste două versete o tendință puternică de a se impune ideea unei învieri a trupului fizic; de asemenea, moartea fizică este aici, odată în plus, comparată cu somnul.

Astfel, după cum rețese clar din capitolul precedent, unii s-au inspirat din concepțiile biblice când au încercat să descrie sau să explice ceea ce li s-a întâmplat. Să ne amintim, de pildă, de acel om care identifica spațiul întunecat pe care l-a traversat în momentul decesului cu "valea umbrei morții", expresie scoasă din Biblie. Două persoane au evocat chiar cuvântul lui Isus: "Eu sînt Lumina lumii". Pornind de la această afirmație, putem presupune, măcar parțial, că aceste două persoane identificau lumina care le-a apărut cu Cristos. Unul din ei a precizat: "N-am văzut pe nimeni, nici măcar o clipă, în această lumină, dar pentru mine această lumină era Cristos: cunoaștere, unire cu toate lucrurile, unire desăvîrșită. Cred că Isus vorbea în sens literal atunci când se numea Lumina lumii".

În afară de aceasta, în cursul propriilor mele lecturi, am descoperit și alte asemănări pe care niciunul din cei întrebați de mine nu mi le-a semnalat. Cea mai remarcabilă se găsește în scrierile apostolului Pavel. Acesta îi prigonea pe creștini pînă cînd a avut faimoasa vedenie,

care stă la originea convertirii sale de pe drumul Damasc-ului.

Faptele Apostolilor 26.13-26: "...Către amiază, o, rege, am văzut venind din cer, o lumină mai puternică decât soarele care strălucea în jurul meu și a tuturor însoțitorilor mei. Și, în timp ce ne aflam trîniți la pămînt, am auzit un glas care mi-a vorbit în limba ebraică: Saule, Saule, pentru ce mă prigonești? Greu lucru este pentru tine să te împotrivești imboldului. Am întrebat: -Cine ești, Doamne? Domnul mi-a răspuns: -Eu sînt Isus pe care tu îl prigonești. Ridică-te și stai pe picioarele tale; căci, iată pentru ce ți-am apărut: te fac slujitor și martor atît al lucrurilor pe care le-ai văzut, cît și al acelor pe care mă vei vedea făcîndu-le (...). De atunci, o, rege Agripa, nu m-am împotrivit vedeniei cerești(...) Cînd am spus acestea Festus a zis cu glas puternic: -Pavele, ești nebun! Invățătura ta multă te duce la nebunie. Dar eu am răspuns: - Nu sînt nebun, prea stimate Festus, dimpotrivă, cuvintele pe care le rostesc sînt adevărate și chibzuite".

Acest episod se aseamănă în anumite privințe cu întîlnirea cu Ființa de lumină din cursul experienței morții. Mai întîi, i se atribuie

Ființei o personalitate, deși nu este zărită nici o formă, iar "glasul" care vine de la Ființă, pune o întrebare după care dă anumite instrucțiuni. Când Pavel încearcă să le facă și altora cunoscută vedenia, este luat în rîs și tratat de "nebun". Cu toate acestea, apariția a modificat cursul vieții sale; din acel moment el devine principalul propovăduitor al creștinismului, ceea ce înseamnă pentru el un angajament total în slujba iubirii de aproapele.

Bineînțeles, găsim și deosebiri. Sf. Pavel nu era pe moarte cînd a avut vedenia sa. La fel, amănunt important, sf. Pavel relatează că a fost orbit de lumină și că și-a recuperat vederea după trei zile, lucruri tocmai contrare celor care mărturisesc că în ciuda strălucirii de nedescris a luminii, aceasta nu îi orbea cîtuși de puțin, nici nu-i împiedica să vadă ce se petrecea împrejur.

În comentariile referitoare la natura vieții de dincolo Sf. Pavel vorbește despre cei care puneau la îndoială conceptul creștin al vieții veșnice și întrebau cum va fi trupul celor care mureau:

I Corinteni 15,35-52: "Dar va zice cineva: cum învie morții? Și cu ce trup se vor întoarce? Nebun ce ești!(...) Ceea ce sa-
meni tu nu este trupul care va fi, ci doar un grăunte(...) Dumnezeu îi dă trupul pe

care l-a voit; fiecărei semințe un trup aparte(...) Sînt trupuri cerești și trupuri pămîntești, dar una este strălucirea trupurilor cerești și alta strălucirea trupurilor pămîntești(...). Așa este și cu învierea morților. Se seamănă un trup care putrezește și învie și un trup care nu putrezește; se seamănă un trup vrednic de dispreț și învie un trup plin de slavă; se seamănă un trup slab și învie un trup puternic. Se seamănă un trup material și învie un trup spiritual. Dacă este un trup natural este și un trup spiritual(...) Iată, vă spun o taină: nu vom adormi toți, dar toți vom fi schimbați: într-o secundă, într-o clipire din ochi, la ultimul sunet de trompetă; căci trompeta va suna, iar morții vor învia nesupuși putrezirii!

Se remarcă cu interes că indicațiile scurte furnizate de sf.Pavel cu privire la "trupul spiritual" se armonizează foarte bine cu relatările celor care au trăit o decorporare. În toate cazurile, caracterul imaterial al corpului "spiritual" - absența consistenței fizice - este subliniată ca și absența limitelor. Sf.Pavel spune printre altele că dacă trupul fizic a fost slab sau urît, din această cauză trupul spiritual nu va fi mai puțin puternic și strălucitor. Ceea ce amintește de cazul citat mai înainte în

care trupul spiritual părea întreg și complet în vreme ce trupul fizic era mutilat; și un altul în care de asemenea trupul spiritual părea fără vîrstă, adică nelimitat în timp.

Platon

Filozoful Platon - unul dintre cei mai mari gînditori ai tuturor timpurilor, - a trăit la Atena între 428-348 înainte de Isus Cristos. El ne-a lăsat o culegere de reflexii cuprinzînd circa 22 de dialoguri sau piese, dintre care cele mai multe îl pun în scenă pe învățătorul său, Socrate, ca personaj principal, fără a mai vorbi de un număr mic de scrisori.

Platon credea cu tărie în folosirea rațiunii, a logicii și a dialecticii ca mijloc de a ajunge la adevăr și înțelepciune; dar numai pînă la un anumit punct, deoarece, în afară de faptul că a fost un mare filozof, a fost și un mare contemplativ, pentru care ultimul adevăr nu putea fi cunoscut decît în cursul experiențelor de iluminare mistică și de viață interioară. El considera că există și alte planuri, și alte dimensiuni ale realității decît cele pe care le posedă lumea sensibilă, fizică, și că domeniul fizic nu poate fi pe deplin înțeles decît în legătură cu celelalte planuri, cu "planurile superioare" ale existenței. Prin urmare el se interesa în primul

rînd de aspectele necorporale ale omului, de
conștiința lui - de suflet - și nu vedeă în
trup decît vehicolul temporar al spiritualui.

Nimic de mirare, deci, dacă el era preocupa-
pat de soarta sufletului după moartea fizică; și
 aceasta, în cursul mai multor dialoguri ale sa-
 le, în special în Fedon, Gorgias, Republica -
 care în parte tratează acest subiect.

Scrierile lui Platon sînt pline cu descri-
 eri ale morții, ca aceea de pildă, pe care am
 citat-o în cursul primului capitol. Astfel, Pla-
 ton definește moartea ca fiind separarea părții
 necorporale a unei ființe vii - sufletul - de
 partea fizică - trupul -. Mai mult, această par-
 te necorporală a omului se bucură de mai multe
 facultăți decît partea fizică. Pe de altă parte,
 Platon insistă într-o manieră foarte precisă
 asupra faptului că timpul nu este un element i-
nerent domeniilor situate dincolo de lumea sen-
sibilă. Aceste domenii de dincolo sînt veșnice;
 și, după expresia percutantă a lui Platon, ceea
 ce noi numim timp nu este altceva decît " un
 reflex în mișcare și ireal al veșniciei".

Platon ne vorbește în diferite rînduri
 despre felul în care sufletul, odată separat de
 trup, poate să întîlnească celelalte spirite
 ale defuncților, să converseze cu ele, să se
 lase călăuzite în trecerea de la această lume
 spre lumea celelaltă de către duhurile păzitoa-

re. El menționează că unii se pot aștepta, să găsească cu ocazia morții lor o ambarcație care să-i treacă peste o întindere de apă în direcția "celuilalt țărm" al lumii, de dincolo. În Fedon, locul în care se desfășoară scena, ca și argumentele puternice pe care le prezintă, ne reamintește noțiunea de trup omenesc considerat ca închisoare a sufletului; ca atare, moartea se aseamănă cu o evadare sau eliberare care pune capăt acestei înțemnițări. Atunci când, așa cum am văzut în primul capitol, Platon expune - reluând gândirea lui Socrate - vechea concepție referitoare la moarte, comparînd-o cu somnul și uitarea, o făcea numai cu scopul de a o respinge sau, cu alte cuvinte, cu scopul de a-i întoarce hotărît spatele. După filozoful atenian, sufletul care este introdus într-un trup fizic, provine dintr-un plan mai înalt și mai apropiat de Dumnezeu. Pentru el, deci, nașterea înseamnă somn și uitare, căci sufletul, venind în lume și intrînd într-un trup, trece de la o stare superioară de conștiință la o stare inferioară de conștiință; în realitate, el uită între timp adevărurile pe care le cunoștea înainte de a intra în trup. Prin urmare, moartea înseamnă trezire și reamintire. Platon afirmă că sufletul odată eliberat din trup, gîndește și raționează cu o claritate mărită și că atunci poate pătrunde mult mai profund în esența veritabilă a

lucrurilor. Si asta nu e totul: la puțin timp după moarte, sufletul este supus la o "judecată" în cursul căreia un personaj divin face să defileze în fața lui toate faptele bune sau rele pe care el le-a săvârșit în cursul existenței sale pămîntești și îi obligă să le privească în față.

Dar nu încapă îndoială că în capitolul 10 din Republica găsim asemănarea cea mai izbitoare.

Aici Platon prezintă mitul lui Er, fiul lui Armenios, un soldat grec care a luat parte la o bătălie sîngeră în care grecii au pierdut pe mulți dintre ai lor. Cînd compatrioții săi au venit să ridice victimele acestui măcel, trupul lui Er zăcea în mijlocul tovarășilor săi morți. S-a ridicat un rug funerar pentru a se proceda la incinerarea cadavrelor și cînd i-a venit rîndul, a fost așezat și cadavrul lui Er. Dar iată că deodată trupul lui revine la viață. Si Er a povestit ceea ce văzuse în timpul călătoriei sale în împărăția de dincolo. Mai întîi de toate, povestește Er, sufletul său a părăsit trupul; s-a alăturat la un grup de alte suflete și au plecat împreună spre un loc care avea "deschizături" sau "treceri" care conduceau de pe pămînt în lumile de dincolo. Acolo, celelalte spirite au fost oprite ca să fie judecate de ființe divine, care vedeau dintr-o singură privire tot ce făcuseră în viață. Er, dimpotrivă, nu a fost judecat, dar a primit misiunea

de a se reîntoarce pe pământ pentru a informa pe oameni cu privire la ceea ce îi așteaptă dincolo. După ce a avut de observat anumite lucruri, Er a fost trimis înapoi; dar a declarat apoi că nu cunoaște modul în care a revenit în trup. Se trezise pur și simplu pentru a vedea că e întins pe un rug.

E bine să nu pierdem din vedere avertismentul pe care ni-l dă Platon amintindu-ne că dându-ne toate aceste descrieri amănunțite ale lumii în care merg sufletele moarte, sînt "probabilități și nimic mai mult". Nu pentru că s-ar fi gîndit să pună la îndoială realitatea supraviețuirii după moarte; el insista doar asupra faptului că încercînd să descriem această supraviețuire, fiind mereu limitați în viața noastră fizică, ne expunem la două mari inconveniente. În primul rînd sufletele fiind încarcerate în trupurile noastre fizice nu se bucură decît de niște facultăți limitate în ceea ce privește primirea informațiilor de la simțuri. Văzul, auzul, pipăitul, mirosul și gustul pot, fiecare în felul său, să ne inducă în eroare. Ochii pot face ca un obiect enorm să ne apară mic dacă este îndepărtat; ne putem înșela cu privire la ceea ce auzim ș.a.m.d., astfel încît sufletele noastre nu văd realitatea în ea însăși pînă cînd nu vor fi eliberate de deformările și inexactitățile care provin de la folosirea simțurilor noastre

tre.

În locul al doilea, Platon afirmă că limbajul omenească este incapabil să exprime direct realitățile ultime. Cuvintele mai mult ascund decât descoperă natura interioară a lucrurilor. Ceea ce înseamnă că nici un cuvânt omenească nu poate face mai mult decât să furnizeze o indicație - prin analogie, prin mituri sau prin nu importă ce alt mijloc - cu privire la caracterul adevărat al ceea ce se situează dincolo de lumea noastră.

Cartea tibetană a morților

Această lucrare ieșită din comun se prezintă ca o antologie de învățături culese de-a lungul veacurilor de către înțelepții Tibet-ului antic, așa cum au fost mai întâi transmise din generația în generație prin tradiție orală, apoi consemnate în scris în jurul secolului VII după Cristos; dar și după această dată ele au fost ținute ascunse pentru ca secretul lor să nu fie descoperit celor neinițiați.

Forma adoptată de această carte stranie e în funcție de diferitele scopuri pentru care a fost destinată. Mai întâi de toate, în ochii erudiților care au redactat-o, moartea trecea drept o activitate care implică o anumită tehnică; există o anumită îndemnare de a muri,

precum există și o anumită stângăcie, după cum posezi sau nu condițiile recorate de această problemă. De aceea lectura cărții făcea parte din ceremonia funerară sau se efectua la căpătușul unui muribund pentru a-l însoți pe parcursul ultimelor sale clipe. Acestei lecturi i se acordau așadar două funcțiuni:

- Prima : să-l ajute pe muribund să cunoască natura fiecăruia din aceste fenomene, atât de noi și de minunate, pe măsură ce le experimenta.

- A doua : să-i încurajeze pe cei care rămânau în viață să conceapă gânduri înțelepte, astfel încât să nu-l rețină pe muribund prin manifestări sau de tensiune emoțională, pentru ca acesta să poată păși pe tărîmul celălalt cu starea de spirit cuvenită, eliberat de orice grijă pămîntească.

Pentru a ajunge la aceste scopuri, cartea conține o lungă descriere a diferitelor etape prin care trece sufletul după moartea fizică. Or, concordanța între primele etape ale morții prezentate în această carte și circumstanțele care mi-au fost relatate de către cei care au văzut moartea de aproape este de-a dreptul fantastică.

Mai întîi, relatează cartea tibetană, spiritul sau sufletul celui care moare se separă de trup. Imediat după aceea, acest suflet cunoaște un fel de sincopă și se află într-un vid, nu un vid fizic, dar un vid care de fapt posedă limite

ce îi sînt proprii și în care este conservată conștiința. Se poate întîmpla ca defunctul să audă în acel moment zgomote sau sunete alarmante sau neplăcute, calificate drept bubuituri, tune-te sau rafale asemănătoare rafalelor de vînt. Apoi se găsește, în general nu numai el, dar și tot ceea ce îl înconjoară învăluit parcă de o lumină cenușie cetoasă.

Rămîne mirat cînd își dă seama că și-a părăsit trupul. Vede și aude rudele și prietenii săi care bocesc în timp ce îi îmbăiază trupul în vederea mormîntului; dar în timp ce încearcă să le vorbească, ei nu-l aud, nici nu-l văd. El nu-și dă încă seama că este mort: e dezorientat. Se întrebă dacă este mort sau nu, și cînd, în sfîrșit se convinge că este mort cu adevărat, nu știe încotro să apuce, nici ce să facă. Un mare regret se abate asupra lui și se simte deprimat de noua sa situație. Rămîne un timp oarecare în vecinătatea locurilor care i-au fost familiare în timpul existenței sale din trecut.

Constată că are în continuare un trup - denumit trup "strălucitor" - care nu pare a fi format din materie. Astfel, el poate traversa zidurile, stîncile și chiar munții fără a în-tîmpina nici cea mai mică rezistență. Deplasările sînt instantanee. Oricare ar fi locul unde dorește să meargă, el ajunge acolo într-o secundă. Gîndirea și percepțiile sale sînt mai

puțin limitate; mintea îi devine foarte lucidă, simțurile i se par mai ascuțite, mai perfecte și de o natură mai apropiată de divin. In cazul că în viața sa fizică a fost surd, sau orb, sau mutilat, descoperă cu surprindere că toate simțurile și toate facultățile trupului, său fizic au fost recuperate și chiar intensificate în trupul "strălucitor", pe care îl posedă acum. El întâlnește eventual alte ființe care posedă un trup asemănător și poate de asemenea să se trezească în fața a ceea ce textul îl numește "o lumină strălucitoare și curată". Tibetanii îl sfătuiesc pe cel care moare că atunci când se apropie de această lumină să se sforțeze să nu aibă decât gânduri de iubire și de compătimire față de aproapele.

Cartea descrie, de asemenea senzațiile de pace imensă și de fericire pe care le încearcă defunctul; de asemenea se vorbește despre un fel de "oglinză" în care se reflectă întreaga sa viață - atât faptele bune cât și cele rele - în fața ochilor săi, ca și a ființelor care îl judecă. În această situație nu e posibilă nici o eroare; nimeni nu poate încerca să mintă cu privire la propria sa viață.

În sfârșit, Cartea tibetană a morților conține o mulțime de alte informații cu privire la etapele ulterioare ale vieții de după moarte, care depășesc cadrul mărturiilor pe care le-am

cules, niciunul din cei interogați de mine nereușind totuși să meargă atît de departe; este totuși evident ca lumina zilei că se stabilesc asemănări izbitoare între descrierile cuprinse în acest manuscris vechi și faptele care mi-au fost relatate de către americanii secolului al XX-lea.

Emmanuel Swedenborg

Swedenborg a trăit între 1688-1772. S-a născut la Stockholm. S-a bucurat la vremea sa de o mare reputație și a contribuit pe mai multe planuri la progresul științelor naturale. Scrierile sale orientate mai întîi spre anatomie, fiziologie și psihologie i-au procurat o notorietate respectabilă. Cu toate acestea, ceva mai tîrziu, a trecut printr-o criză religioasă și a început să facă cunoscute experiențele pe care le-a trăit în cursul cărora ar fi intrat în legătură cu ființele spirituale de pe lumea cealaltă.

Ultimile sale lucrări abundă în descrieri foarte grăitoare cu privire la viața de după moarte. Incă o dată corelarea între ceea ce scrie el cu privire la anumite experiențe spirituale ale sale și ceea ce relatează cei care au revenit dintr-un contact cu moartea este de-a dreptul uimitoare.

Astfel de pildă, Swedenborg vorbește despre clipa în care încetează funcțiile corporale ale respirației și circulației.

"Totuși, omul nu moare, ci se separă doar de partea corporală de care se folosea în lumea aceasta(...) Omul, când moare, nu face altceva decât să treacă dintr-o lume în alta!"

Afirmă că a trăit el însuși primele momente ale morții și că a cunoscut experiența decorporării:

"Am ajuns la o stare de insensibilitate în ceea ce privește simțurile corporale, aproape la starea celui care moare; cu toate acestea, viața interioară, împreună cu gândirea, rămânea intactă, astfel încât observam și păstram în memorie tot ceea ce mi se întâmpla și tot ceea ce li se întâmplă de asemenea celor care au înviat din morți(...). În special mi-a fost dat să văd ... că se producea o aspirație... și o extracție a gândirii, și deci a spiritului meu în afara trupului".

În cursul acestei experiențe întâlnește ființe pe care le identifică cu îngerii. Aceștia îl întreabă dacă este pregătit pentru moarte..

"Acești îngeri s-au interesat mai întâi

care era gândirea mea, să vadă dacă era asemănătoare cu gândirea celor care sînt pe moarte și care, în general, este orientată spre viața veșnică; ei mă îndemnau să rămîn în această dispoziție".

Dialogul care se înfiripă între Swedenborg și spirite nu este de natură pămîntească, nici omenească; e mai curînd un transfer direct de gândire, ceea ce face imposibilă greșeala de interpretare.

"... avîndu-se în vedere că spiritele discută între ele cu ajutorul unui limbaj universal... fiecare om, îndată după moartea sa, se obișnuiește cu acest limbaj universal... care este propriu spiritelor.

Cuvîntul pe care un înger sau un spirit îl adresează unui om este auzit la fel de sonor ca și cuvîntului unui om adresat altui om; cu toate acestea el nu este auzit de ceilalți care se află în preajma lui, ci numai de el singur. Explicația stă în faptul că cuvîntul unui înger sau al unui spirit se infiltrează mai întîi în conștiința omului..."

Persoana care tocmai a murit nu-și dă seama că a murit, deoarece ea continuă să aibă un "trup", care păstrează o oarecare asemănare cu trupul lui fizic.

"Starea în care se află un om imediat după moartea sa este asemănătoare cu starea sa din lume, pentru că atunci el este încă neschimbat în cele din afară...Așa se explică faptul că el nu poate altceva decît să se creadă în lume...In continuare, după ce s-au mirat constatînd că se află într-un corp și că posedă toate simțurile pe care le aveau în lume...doresc să cunoască ce este Cerul, ce este iadul..."

Totuși, această nouă stare spirituală este mai puțin limitată. Percepția, inteligența, memoria sînt mai perfecte; timpul și spațiul nu constituie obstacole ca în viața fizică:

"Toate facultățile spiritelor...sînt într-o stare mai perfectă, ca și senzațiile, gîndurile și percepțiile lor".

Viața din trecut i se poate arăta într-o singură viziune. Își amintește fiecare detaliu și nu este cîtuși de puțin posibil de a nega sau de a ascunde ceva.

"Memoria internă...are înscrisă în ea toate amănuntele...tot ceea ce omul a gîndit, a zis sau a făcut nu importă în ce moment....din fragedă copilărie și pînă la cea mai adîncă bătrînețe. Omul păstrează amintirea tuturor acestor lucruri cînd ajunge în viața cealaltă și succesiv și le

amintește pe toate...Tot ce a spus sau a făcut...devine cunoscut înaintea îngerilor într-o lumină limpede ca ziua...și nu există nimic în lume, oricât de ascuns, care să nu fie dat la iveală după moarte...căci totul este văzut în imagine cînd spiritul este examinat în lumina Cerului".

Swedenborg descrie de asemenea "lumina Domnului", care pătrunde viitorul, o lumină de o strălucire inefabilă pe care el însuși a putut să o contemple. Este o lumină de adevăr și bună-tate.

Așadar la Swedenborg, ca și în Biblie, ca și în operele lui Platon, ca și în Cartea tibetană a morților, găsim asemănări frapante cu datele pe care le jalonează experiențele contemporane ale contactului cu moartea. Întrebarea care se pune cu totul natural este de a se ști dacă acest paralelism este într-adevăr atât de uimitor pe cît se pare la prima vedere.

Unii s-ar putea gândi, de pildă, că autorii acestor diferite scrieri s-au influențat reciproc. Afirmatia s-ar putea susține în unele cazuri, dar nu în toate. Platon recunoaște că a împrumutat o parte din concepțiile sale de la misticismul religios din Orient; el a putut deci să suporte influența tradiției care a inspirat și Cartea tibetană a morților. Pe de altă parte, gîndirea filozofilor greci i-a marcat pe

unii autori ai Noului Testament; am putea deci să ne gîndim că pasajele sf. Pavel care descriu "trupul spiritual" au putut să-și aibă originea în ideile lui Platon.

Dar, pe de altă parte, în cele mai multe cazuri, nu este la fel de ușor de stabilit o astfel de asemănare. Fiecare din acești scriitori evocă anumite detalii particulare, care figurează și în rapoartele ^{celor} pe care i-am intervievat și care în nici un caz nu au putut fi influențați de autorii mai vechi. Swedenborg, fără îndoială, citea Biblia și îl cunoștea bine pe Platon; totuși, la el se găsesc mai multe aluzii la faptul că omul care a murit are nevoie de un anumit timp pentru a se convinge că a murit; această particularitate, care revine mereu în relatările celor care au cunoscut o moarte provizorie, nu pare să fie menționată nici în Biblie, nici în Platon. Dimpotrivă, ea este scoasă în relief în Cartea tibetană a morților, lucrare pe care Swedenborg nu a putut-o cunoaște; prima traducere a acestei cărți într-o limbă europeană, mai exact în engleză, datează din anul 1927.

Si în acest caz este posibil ca mărturiile pe care le-am cules, nu ar fi putut să împrumute cîte ceva din scrieri de genul pe care tocmai le-am citat? Toate persoanele pe care le-am întrebat avuseseră, înainte de experiența lor, unele contacte cu Biblia; două sau trei dintre

ele posedau unele noțiuni cu privire la ideile lui Platon. Dimpotrivă, niciuna măcar nu bănuia existența unor lucrări atât de ezoterice cum era aceea a lui Swedenborg sau Cartea tibetană a morților. Cu toate acestea, multe amănunte care nu apar în Biblie, și nici chiar în Platon, apar în mod constant în raporturile pe care le-am adunat; și aceste detalii corespund exact cu fenomenele menționate în lucrările care nu au putut fi citite de cei pe care i-am întrebat eu.

Astfel sîntem obligați să recunoaștem că aceste asemănări repetate și aceste paralelisme între scrierile gânditorilor vechi și mărturiile provenind de la americanii moderni care supraviețuiesc unei morți temporare rămîn un fapt remarcabil, care pentru moment nu ar putea primi o explicație pe deplin satisfăcătoare. Sîntem îndreptățiți să ne punem întrebarea cum este posibil ca înțelepciunea tibetanilor din vechime, cunoștințele teologice și viziunile sf. Pavel, intuițiile străni și miturile platoniciene și, în sfîrșit, revelațiile spirituale ale lui Swedenborg să se armonizeze atât de perfect nu numai între ele, dar în același timp și cu povestirile indivizilor contemporani care au văzut moartea de aproape, atât cît este posibil unei ființe încă vii să o vadă?

oOo

++++++

IV. INTREBARI

După toate cele expuse, cititorul e în măsură să fie cuprins de o mulțime de îndoieli și să ridice nenumărate obiecții. De ani de zile de când tratez acest subiect în cursul dezbaterilor publice sau particulare, a trebuit să ascult numeroase întrebări. În general, întrebările care mi s-au pus erau, în cele mai multe cazuri, întotdeauna aceleași; am putut alcătui așadar, lista acelor care reveneau mai des. Aș vrea să consacru acest capitol și pe cel următor spre a le da răspuns.

Întrebare : Toate acestea nu au fost inventate de dumneavoastră?

Răspuns : Nu. Tin mult să-mi urmăz cariera predînd psihiatria și filozofia medicală; or, e greu de presupus că inventarea unor asemenea lucrări ar fi un mijloc eficace de a ajunge la scopurile mele.

Mai mult, experiența mi-a demonstrat că oricine încearcă să facă pe cont propriu o investigație serioasă și de bună credință printre cei cu care are relații, printre prietenii și rudele sale, cu privire la fenomene de acest gen, nu întârzie să constate că îndoielile i se risipesc.

Intrebare : N-ați căzut în exagerare? La urma urmelor, care poate fi frecvența acestor experiențe?

Răspuns : Mai întâi admit că, datorită caracterului limitat al dosarului pe care l-am alcătuit, mă simt incapabil să furnizez o estimare satisfăcătoare din punct de vedere statistic a acestui fenomen. Dar mă grăbesc să adaug că frecvența acestor experiențe este mult superioară ideii pe care și-o poate face cineva care nu a avut ocazia să studieze de aproape această problemă. Am ținut multe conferințe cu acest subiect, în fața unui public mai mult sau mai puțin important, dar nu a existat una singură fără ca cineva să vină la sfârșitul ședinței să-mi povestească istoria sa, sau lucruri și mai bune, în anumite cazuri să o povestească în public. Bineînțeles, se va putea spune întotdeauna - și acest lucru este adevărat - că oamenii care au trecut prin asemenea împrejurări, ar fi fost înclinați mai mult decât alții să asiste la o conferință în care este tratat acest subiect. Totuși, s-a întâmplat adesea cazul în care persoana în chestiune nu venise la conferință datorită subiectului tratat; de pildă, am vorbit recent în fața unui grup de 30 de persoane: or, două dintre ele cunoscuseră experiența unei morți temporare și amândouă se aflau acolo pentru simplul fapt că erau membri ai acestei a-

~~acestei~~ asociații. Nici una, nici alta nu știau
dinainte despre ce voi vorbi.

Întrebare : Dacă aceste experiențe ale
morții temporare sînt atît de răspîndite
după cum pretindeți dumneavoastră, cum se
face că nu se știe mai mult despre ele?

Răspuns : S-ar părea că sînt mai multe
motive. Mai întîi și mai presus de toate, e fap-
tul că mentalitatea epocii noastre refuză ener-
gic și, într-un mod general, să ia în considerare
ipoteza supraviețuirii după moartea fizică. Tră-
im într-un timp în care știința și tehnica au
făcut pași gigantici în direcția cunoașterii și
cuceririi naturii; a vorbi despre o viață de du-
pă moarte pare a fi un lucru un pic anacronic
în ochii multora pentru că pentru aceștia o ase-
menea noțiune aparține mai mult de "superstiți-
ile" trecutului decît de știința prezentului.
Prin urmare, oamenii care prin experiențe stră-
ine de domeniul științei, așa cum definim noi
astăzi știința, sînt ridiculizați cu multă plă-
cere. Cunoscînd acest lucru, cei cărora li se
întîmplă asemenea aventuri transcendente, rar
sînt dispuși să facă publicitate de ele. În ceea
ce mă privește, sînt convins că o cantitate enor-
mă de material rămîne îngropat în amintirile per-
soanelor care, de teama de a nu fi tratate de
nebune sau taxate ca suferind de "hiperimaginație"
nu au vorbit despre ceea ce li s-a întîmplat,

decît cu una sau două rude sau prieteni intimi.

În afară de aceasta, întinericul care domneşte în suflete cu privire la domeniul morţii pare să fie îngroşat de către un fenomen psihologic dintre cele mai curente care se impune atenţiei. O parte importantă din ceea ce vedem şi auzim zilnic nu este înregistrat de conştiinţa noastră. Dar cînd atenţia noastră este puternic atrasă asupra unui lucru oarecare, sîntem împinşi apoi să remarcăm acest lucru de fiecare dată cînd ni se prezintă. Ni s-a întîmplat tuturor să aflăm într-o zi semnificaţia unui cuvînt, după care, în zilele următoare, regăsim acest cuvînt la tot pasul în textele care ne cad sub ochi. Aceasta nu provine în general din faptul că cuvîntul respectiv s-a impus brusc în limbaj şi că revine cu tot dinadinsul; în realitate, el a figurat întotdeauna în vocabular, dar cum noi nu-i cunoşteam sensul, treceam peste el fără să-i dăm vreo importanţă.

Astfel, la sfîrşitul unei conferinţe pe care am ținut-o recent, am dat cuvîntul ascultătorilor mei; primul care a intervenit a fost un medic: "Practic medicina de multă vreme, a spus el; dacă aceste experienţe sînt într-adevăr atît de frecvente după cum spuneţi, cum explicaţi faptul că eu nu am auzit niciodată vorbindu-se despre așa ceva?" Fiind sigur că voi găsi în sală măcar o persoană sau două care să cunoască

un caz asemănător, am adresat din nou întrebarea imediat către auditoriu: "Este cineva aici care să aibă la cunoștință ceva în privința aceasta?" În acel moment soția medicului a ridicat mâna și a relatat cazul uneia dintre prietenele sale cele mai apropiate.

Iată un alt exemplu: Un medic, pe care îl cunosc, a luat cunoștință pentru prima dată de acest fenomen, citind într-un jurnal o recenzie a uneia dintre expunerile mele. Chiar a doua zi, unul din bolnavii săi, fără să fi fost rugat, i-a povestit o experiență similară. Acest medic a putut să constate că pacientul său nu citise niciodată și nici nu auzise pomenindu-se vreodată de lucrările mele; de fapt, acest om și-a mărturisit întâmplarea pentru simplul fapt că era tulburat și neliniștit de ceea ce se petrecuse; ca atare, voia să cunoască părerea unui medic. Se poate foarte bine întâmpla ca, în cele două cazuri precedente, medicii în cauză să fi întâlnit deja situații asemănătoare, dar probabil să nu fi văzut în ele decât niște fantezii întâmplătoare și nu un fenomen larg răspândit; astfel, că nu le-a dat nici o importanță.

În sfârșit, există un factor suplimentar în cazurile medicilor care ar putea explica pentru ce sînt atît de numeroși printre ei cei care ignoră aceste particularități, ei fiind de fapt mai bine plasați, decît toți ceilalți pen-

tru a-i întâlni în cale. Constatăm că, de-a lungul studiilor pe care le fac, viitorii medici aud mereu repetându-li-se la cursuri că trebuie să dea dovadă de cea mai mare neîncredere când e vorba de declarațiile bolnavilor cu privire la starea lor. Orice medic a învățat că, înainte de toate, trebuie să țină cont de manifestările obiective ale procesului morbid și să nu primească decât cu multă circumspecție impresiile subiective ("Simptomele") comunicate de pacient. Este o recomandare absolut rezonabilă, căci se obțin rezultate mai rapide atunci când te menții în limitele obiectivității. Totuși, o asemenea atitudine are în același timp ca efect faptul că sînt lăsate în umbră experiențele morții temporare, căci se găsesc foarte puțini medici care să se intereseze de impresiile și senzațiile încercate de bolnavii smulși din ghearele morții. În aceste condiții, îndrăznesc să spun că medicii - care teoretic ar fi mai în drept decât alții să constate fenomenele de acest gen - practic au mai puțin, decât oricare altul pe lume să asculte vorbindu-se despre aceste lucruri.

Intrebare : Ați remarcat vreo diferență între mărturiile provenind de la bărbați și cele provenind de la femei?

Răspuns : Nu există absolut nici o diferență între mărturiile masculine și cele fe-

minine în ceea ce privește conținutul și caracteristicile lor generale. Am constatat că femeile și bărbații descriu în același fel principalele peripeții ale "morții" lor și nu am găsit nici măcar un singur element care să facă să se incline balanța de o parte sau de alta. Se poate totuși remarca o diferență între bărbați și femei: în ansamblu, bărbații dau dovadă de mai multă reținere decât femeile când e vorba de a povesti aventura lor. Bărbații au fost mai numeroși decât femeile în a-mi furniza doar un scurt rezumat și chiar în a nu-mi răspunde la scrisori, sau în a evita răspunsul la întrebările mele atunci când am încercat să aprofundez cercetările mele, cerând de la ei unele detalii suplimentare. Mai numeroși de asemenea au fost între bărbați cei care mi-au comunicat reflecții în genul acesta: "Am încercat să uit, să șterg totul", invocând teama de ridicol sau dînd de înțeles că emoțiile simțite cu această ocazie fuseseră prea puternice pentru ca să le poată comunica.

Deși nu mă simt capabil să ofer o explicație pentru această stare de lucruri, nu sînt singurul care am constatat-o. Dr. Russell Moores, care este un cercetător remarcabil în materie de psihism, mi-a mărturisit el însuși, și alții cîțiva au făcut aceeași constatare: proporția bărbaților care vin să relateze experiențele psihice este de o treime în raport cu cea a

femeilor.

O altă remarcă interesantă: cazurile de experiențe trăite de femei însărcinate sînt mai frecvente decît te-ai aștepta. Acest lucru de altfel se întîmplă poate pentru faptul că așteptarea unui copil în sine este o stare care comportă mai multe riscuri sau presupune mai multe complicații medicale. Adăugînd faptul că numai femeile sînt gravide și că ele sînt mai puțină jenă în a-și deschide sufletul, aceasta ar putea să explice relativa frecvență a experiențelor trăite de femei în timpul sarcinii.

Intrebare : Cum puteți ști că toți acești oameni nu v-au mințit?

Răspuns : Pentru cine nu le-a ascultat și nu le-a observat pe aceste persoane în timp ce își re trăiesc experiența "morții" lor, nimic nu e mai ușor decît de a adera din punct de vedere intelectual la ipoteza unei serii de minciuni. Din acest punct de vedere ocup un loc privilegiat: am văzut adulți în plină maturitate, echilibrați din punct de vedere emoțional, izbucnind în lacrimi în timp ce îmi relatau evenimente uneori vechi de treizeci de ani. Am simțit în glasul lor o sinceritate, o căldură, o ascuțime de sentiment care din nefericire nu par să transpară într-un raport scris. Astfel, pentru mine, ideea că aceste relatări ar putea

să fie niște imposturi este cu totul de nesusținut, deși e clar că impresia mea nu poate fi impusă nimănui.

Pentru a da mai multă greutate opiniei mele, voi enumera anumite considerații care se ridică cu putere împotriva ipotezei minciunii. Cea mai evidentă constă în dificultatea care există în a se explica asemănarea atîtor povestiri. Cum ar fi posibil ca atîția oameni, într-o perioadă de opt ani, să vină și să-mi povestească aceleași invenții? Din punct de vedere pur teoretic, s-ar putea vorbi despre un complot. Nimic nu ne împiedică să ne imaginăm că o înconfățiătoare doamnă în vîrstă, care locuiește în estul Carolinei de Nord, un student în medicină în New Jersey, un veterinar din Georgia s-au aliat cu ani în urmă într-o sordidă conspirație cu scopul de a inventa pentru mine această formidabilă minciună. Mărturisesc că o asemenea supoziție nu poate îmbrăca o probabilitate prea mare.

Întrebare : Dacă nu este vorba de minciuni intenționate, poate avea loc o denaturare mai subtilă a faptelor. Nu e posibil ca, odată cu trecerea anilor, pacienții dumneavoastră să fi înflorit pătaniile lor?

Răspuns : Această întrebare evocă un proces psihologic bine cunoscut: se începe cu po-

vestirea foarte simplă a unui eveniment oarecare, apoi, cu timpul, totul se transformă pentru a deveni o poveste mare și complicată. De fiecare dată când se relatează, se adaugă discret un mic-detaliu, cel care povesteste reușind încetul cu încetul să creadă el însuși în ceea ce spune; și aceasta, pînă ce ultima versiune a povestirii este înflorită în așa fel încît nu mai are nici o legătură cu originalul.

Cred că un asemenea mecanism nu a jucat un rol cu adevărat decisiv în mărturiile pe care le-am studiat. În primul rînd, relatările provenind de la persoane intervievate de foarte puțină vreme după experiența lor - unii din ei se găseau încă la spital în convalescență - sînt identice cu relatările ce prezentau evenimentele petrecute cu ani în urmă. Mai mult, în unele cazuri, oamenii pe care îi întrebam redactaseră în scris relatarea experienței lor la puțin timp după eveniment, și se mulțumeau să-mi citească notele pe care le luaseră. Mai adaug că foarte adesea am fost primul sau al doilea care am primit această confidență, uneori cu prețul multor ezitări, chiar în cazuri în care episodul se petrecea cu cîțiva ani înainte. În aceste împrejurări tendința de a înflori puțin cîte puțin faptele nu juca nici un rol. Or, aceste povestiri nu se deosebesc în ansamblul lor de cele care fuseseră repetate de mai multe ori în

cursul interviurilor i-am auzit pe cei întrebați pronunțând fraze care indicau clar de tot acest mecanism al suprimării.

De exemplu, o femeie care îmi relatea foarte detaliat o experiență trăită în timp ce era considerată moartă, adăuga: "Sînt sigură că mai era un lucru, dar nu mi-l amintesc deloc. M-am sforțat să-l uit fiind sigură că nu mă va crede nimeni pentru nimic în lume". Pe de altă parte, un bărbat a cărui inimă încetase să mai bată în cursul unei intervenții chirurgicale - fusese rănit grav pe frontul din Vietnam - îmi mărturisea cît îi vine de greu să evoce emoțiile încercate în timpul decorporării sale: "Chiar și acum mă sufoc cînd încerc să vorbesc despre ele... Stiu bine că sînt multe lucruri pe care nu reușesc să mi le amintesc; am făcut eforturi ca să le uit",

Pe scurt, mi se pare că procesul înfloririi nu a putut nicidecum interveni într-o măsură semnificativă în dezvoltarea acestor mărturii.

Întrebare : Toți acești oameni, înainte de experiența lor, profesau o religie? În caz că da, nu și-au modelat ei aventura în funcție de credințele și tradițiile lor?

Răspuns : Pînă la un anumit punct se poate răspunde că da. După cum am amintit deja, deși descrierea Ființei de lumină este constantă, identitatea care îi este atribuită variază în

funcție, se pare, de antecedentele religioase ale fiecărui individ. Cu toate acestea nu am putut înregistra nici măcar o singură referire la un cer sau la un iad care să corespundă imaginilor convenționale care circulă în societatea noastră. Dimpotrivă, povestitorii mei adesea mi-au atras atenția cât de mult se deosebeau experiențele lor de ceea ce ar fi putut să se aștepte, avînd în vedere educația lor religioasă. O femeie care "a murit" precizează: "Mi s-a spus mereu că în clipa morții se vede cerul și iadul, dar eu nu am văzut nici unul, nici altul". O altă doamnă care evadase din trupul său în urma unor arsuri grave, afirma: "E curios faptul că mereu mi se spusese la instrucția religioasă că în clipa morții te trezești la porțile paradisului, acele minunate porți din pietre prețioase. Ei bine, nu! Mă aflu acolo, plutind deasupra trupului meu. Asta era totul! Eram uimită".

Voi adăuga la acestea că mai multe mărturii provin de la persoane care nu profesau nici o credință și nu primiseră nici o educație religioasă. Or, relatările lor nu se deosebesc cîtusi de puțin, în ceea ce privește conținutul lor, de cele făcute de către credincioși. S-au prezentat mai multe cazuri în care persoane care primiseră educație religioasă și care părăsiseră religia, au scos din experiența lor

o credință mult mai profundă. Alții mi-au spus că făcuseră lecturi pioase - Biblia între altele - dar că nu au înțeles cu adevărat anumite pasaje înainte de această experiență a "morții".

Intrebare : După dumneavoastră, care ar fi eventualele repercursiuni ale acestor experiențe referitor la doctrina reîncarnării?

Răspuns : N-am descoperit în niciunul din cazurile pe care le-am studiat nici cel mai mic indiciu privind eventualitatea unei reîncarnări; toate acestea, trebuie de asemenea să recunoaștem că niciunul dintre ei nu elimină în mod radical această ipoteză. Dacă reîncarnarea există, atunci s-ar părea că există un episod intermediar, situat într-un alt plan al realului care separă momentul în care trupul vechi este abandonat de cel în care sufletul se integrează în cel nou. Prin urmare, studiul mărturiilor care provin de la persoane ce se întorc dintr-o scurtă ședere în lumea de dincolo nu ne furnizează indicații valabile în această privință.

Au fost puse în acțiune alte mijloace pentru a se rezolva problema reîncarnării; de exemplu, s-a folosit metoda "întoarcerii în timp". Subiectul este supus hipnozei și primește sugestia de a se întoarce cu mintea în epoci din ce în ce mai îndepărtate ale existenței sale; când ajunge la amintirile primelor clipe ale

existenței sale, i se cere să urce mai sus. Atunci anumite persoane încep să relateze fapte amănunțite referitoare la viețile anterioare situate în epoci vechi și în locuri foarte îndepărtate. Se întâmplă că asemenea povestiri se pretează la verificări foarte revelatoare; și aceasta chiar atunci când s-a putut stabili că subiectul nu putea sub nici o formă să cunoască pe căi normale persoanele, faptele și locurile pe care le-a descris cu atîta precizie. Cazul lui Bridey Murphy este cel mai celebru, dar sînt și altele, uneori mai impresionante și mai bine documentate, deși sînt mai puțin cunoscute. Cititorul doritor să aprofundeze această problemă poate consulta excelentul studiu al lui Ian Stevenson, doctor în medicină, "Twenty Cases Suggestive of Reincarnation". E bine de notat de asemenea că, cartea tibetană a morților, care reproduce într-un mod la fel de exact diferitele etape ale vieții de dincolo, afirmă că reîncarnarea are loc la un moment dat, dar mult mai tîrziu, la mult timp după evenimentele relatate de cei întrebați de mine.

Intrebare : Ați putut confrunta aceste mărturii cu altele provenind din culturi diferite?

Răspuns : Nu; de fapt, unul din motivele care mă fac să spun că studiul meu nu este

"științific" este faptul că ansamblul indivizilor ale căror mărturii le-am primit nu constituie o mostră de ființe umane alese la întâmplare. Aș fi fost foarte interesat să mi se relateze experiențe asemănătoare trăite de eschimoși, de indieni kwakintl Navaho sau originari din tribul Watusi, etc. Dar din cauza condițiilor geografice și de altă natură, n-am putut culege de la cei amintiți mai sus nici o mărturie.

Intrebare : Există precedente istorice de fenomene privind morți temporare?

Răspuns : Nu cunosc; dar mă grăbesc să adaug că consacrându-mi toată activitatea mea studiului cazurilor contemporane, n-am avut timpul necesar să aprofundez suficient această problemă. Nu aș fi cîtuși de puțin surprins să descoper că povestiri de acest gen au existat și în trecut. Sînt înclinat foarte mult să bănuiesc pe de altă parte că experiențele morții temporare trebuie să fie mult mai numeroase în cursul ultimelor decenii pentru simplul motiv că abia în această perioadă tehnicile de reanimare au fost puse la punct. Mulți oameni care au fost readuși la viață în epoca actuală n-ar fi supraviețuit încercării lor în trecut. Injecții cu adrenalină în inimă, electroșocuri, inimi artificiale, plămîni artificiali, atîtea exemple ale acestor succese medicale.

Intrebare : V-ați obosit să examinați dosarul medical al celor studiați de dumneavoastră?

Răspuns : Da, în măsura în care acest lucru a fost posibil. De fiecare dată, cînd am fost admis să fac aceste examene, dosarul cu prindea atestații ale celor răspunzători. În anumite cazuri, avînd în vedere scurgerea timpului sau decesul persoanelor care se ocupaseră cu reanimarea, dosarele nu au putut fi consultate. Dar mărturiile ale căror dosare nu au putut fi studiate, nu se deosebesc cu nimic de celelalte. Cînd consultarea dosarului medical se dovedea imposibilă, recurgeam la alți martori - prieteni, medici, sau rude ale celui în cauză - pentru a stabili cu certitudine că bolnavul luase efectiv contactul cu moartea.

Intrebare : Am auzit spunîndu-se că după cinci minute orice încercare de reanimare este zadarnică; or, dumneavoastră afirmați că anumiți pacienți au fost "morți" timp de aproape douăzeci de minute. Cum este posibil acest lucru?

Răspuns : Cele mai multe cifre care sînt citate în practica medicală nu se raportează decît la medii, la estimări și nu au un caracter absolut. Durața de cinci minute care este adesea citată constituie o medie. Rutina medicală vrea

ca eforturile de reanimare să nu se prelungească mai mult de cinci minute, deoarece în cele mai multe cazuri această durată este suficientă pentru a provoca alterări ireversibile în creier, ca urmare a lipsei de oxigen. Cu toate acestea, fiind vorba de o medie, e de așteptat ca fiecare caz particular să cadă dincolo sau dincoace de această estimare. Este adevărat că am întâlnit cazuri în care "învierea" a avut loc după mai mult de douăzeci de minute, fără a apărea vreun semn de leziune cerebrală care să poată fi constatată.

Intrebare : Acești oameni au murit cu adevărat?

Răspuns : Una din principalele cauze care fac ca răspunsul la această întrebare să fie atât de greu de dat și de delicat constă într-o problemă de semantică referitoare la sensul atribuit cuvântului "moarte". După cum ne putem da seama, în urma discuțiilor vii stîrnite recent în legătură cu transplanturile de organe, moartea e departe de a fi primit o definiție solid stabilită, nici măcar printre profesioniștii medicinei. Criteriile pe care se întemeiază o constatare a decesului nu sînt aceleași pentru medic și pentru omul din stradă; mai mult, ele variază de la medic la medic, de la spital la spital. În concluzie, răspunsul la această întrebare va depinde de ceea ce se înțelege prin

cuvîntul "moarte". Vom fi prin urmare interesați să examinăm rînd pe rînd trei definiții posibile și să le furnizăm cîte un comentariu.

1. Moartea întrucît este absența semnelor vitale, care pot fi depistate din punct de vedere clinic.

Pentru unii o persoană este moartă atunci cînd inima încetează de a-i mai bate, cînd încetează să respire un timp mai îndelungat; cînd presiunea arterială atinge un nivel atît de scăzut încît devine ilizibilă; cînd pupilele i se dilată; cînd temperatura trupului începe să coboare. E definiția clinică; de ea s-au slujit de-a lungul veăcurilor atît medicii, cît și neinițiații. În practică, cea mai mare parte a oamenilor care au fost declarați morți au fost declarați pe temeiul acestor criterii.

Nu poate fi tras la îndoială faptul că aceste condiții tradiționale s-au întrunit într-un mare număr de cazuri pe care le-am examinat. Mărturia medicilor și atestările figurînd în dosarele medicale vin să sprijine presupunerea în favoarea unei morți efective.

2. Moartea întrucît este absența activității undelor cerebrale.

Progresele tehnologice au furnizat dezvoltarea unor tehnici noi, mai sensibile, care permit detectarea unor procese biologice acolo unde

fără ele ar fi fost cu neputință de observat. Electro-encefalograful este un aparat care amplifică și înregistrează potențialul electric infim al creierului. Actualmente, tendința este ca să se ia la baza constatării unei "morți reale", absența activității electrice a creierului, absență pe care o indică linia -plată - a electro-encefalografului.

Evident, toate cazurile de reanimare despre care e vorba aici, au fost cazuri de o urgență extremă. Nu se mai pune problema de a găsi timp pentru a se proceda la instalarea unui aparat; personalul spitalului, pe drept cuvânt, se grăbea înainte de toate să-l recheme pe pacient la viață. Ca atare, unii ar putea să obiecteze că niciunul din acești bolnavi nu a putut fi oficial declarat ca mort.

Cu toate acestea, să presupunem o clipă că aceste linii plate ale electro-encefalografului ar fi putut fi obținute pentru un procentaj important de subiecți care au fost declarați morți și care apoi au fost reanimați. Acest lucru ar însemna cu adevărat un aport decisiv pentru soluționarea problemei noastre? Cred că nu, și aceasta pentru trei motive:

- Mai întâi, eforturile de reanimare se prezintă întotdeauna ca niște urgențe care nu depășesc niciodată o durată de circa 30 de minute. Or, punerea în funcțiune a unui electro-en-

cefalograf . este o treabă complicată care presupune cunoștințe tehnice; se întâmplă destul de des ca un tehnician, chiar experimentat să fie nevoit să procedeze la un reglaj minuțios înainte de a obține grafice corecte, și aceasta chiar în condițiile cele mai bune. Când e o urgență, cu confuzia care domnește, șansele erorii s-ar înmulți. Deci, chiar și atunci când s-ar obține electro-encefalogramă pentru o persoană care ar povesti apoi istoria "morții" sale, un critic ar putea întotdeauna - și pe bună dreptate - să susțină că indicația ar putea să nu fie exactă.

- În al doilea rînd chiar și cele mai perfecte aparate electrice, dispuse corect, nu ne-ar permite să determinăm dacă reanimarea este posibilă, oricare ar fi cazul. Liniile plate ale E.E.G.-ului au fost înregistrate la persoane care au putut fi readuse la viață. Doze foarte puternice de sedative, care adorm sistemul nervos central, ca și hipotermia - coborîrea temperaturii trupului - au provocat uneori acest fenomen.

- În al treilea rînd, presupunînd că am fost în măsură ca într-un anumit caz să reglez corect aparatul, problema s-ar pune în continuare. S-ar putea pretinde mai departe că nu există nici o dovadă că experiența morții temporare, așa cum a fost ea raportată, a fost trăită în perioada de timp în care E.E.G.-ul era "nul"; că ar fi putut avea loc înainte sau după aceea. De unde

trag concluzia că electro-encefalograma nu aduce nici un aport cu adevărat valabil în studiul actual al investigației noastre.

3. Moartea întrucât este pierderea ireversibilă a funcțiilor vitale.

Alții ar dori poate să adopte o definiție și mai restrînsă, considerînd că nu se poate pretinde că o persoană este moartă, oricare ar fi la ea durată absenței semnelor de viață, ce pot fi detectate clinic, oricare ar fi de asemenea lungimea unei linii encefalografice plate, dacă ea a putut fi apoi reanimată. Cu alte cuvinte, moartea este definită ca o stare din care este imposibil să faci să revină un trup la viață. Evident, că dacă acceptăm această definiție niciunul din cazurile amintite anterior nu mai pot fi luate în considerare, de vreme ce toate presupun o "înviere",

Am văzut așadar că răspunsul la întrebarea pusă depinde în întregime de ceea ce se înțelege prin cuvîntul "moarte". E bine totuși să ne amintim că chiar dacă această discuție se poate reduce în parte la o ceartă de cuvinte, ea comportă implicații importante. În ceea ce mă privește, aș fi înclinat să adopt a treia definiție, adică pe cea mai strictă. Chiar atunci cînd inima încetează de a mai bate o perioadă mai inde-

lungată de timp, e necesar ca țesuturile trupului, mai ales ale creierului, să fie într-un fel oarecare irigate - asigurate cu oxigen și hrănite; nu e necesar într-un asemenea caz, să se presupună violarea legilor biologice și fiziologice; deoarece ca să poată avea loc o "înviere", o anumită activitate biologică reziduală trebuie să subziste în celulele corporale, chiar și atunci când nici un semn clar al acestui proces nu poate fi observat cu ajutorul metodelor utilizate. Cu toate acestea, actualmente pare imposibil de stabilit exact unde este situat punctul de unde nimeni nu poate reveni la viață. El poate varia de la individ la individ. Nu este, fără îndoială, un punct fix, ci mai curînd o limită variabilă de-a lungul unei linii continue. E lucru sigur că cea mai mare parte a oamenilor pe care i-am examinat nu ar fi putut fi readuși la viață acum vreo zece ani în urmă. Pe viitor, tehnicile noi vor putea permite poate să fie reanimate persoane care astăzi nu pot fi salvate.

Să examinăm acum ipoteza după care moartea ar consta într-o separare a sufletului de trup, sufletul trecînd în acest moment la un alt mod de existență. Rezultă că există un mecanism - indiferent care este el - prin care sufletul sau conștiința este eliberată în clipa morții. Or, noi nu posedăm nici o cunoștință fundamen-

tală care să ne permită să stabilim cu certitudine că acest mecanism funcționează în complet acord cu ceea ce considerăm noi - din punctul nostru de vedere, și destul de arbitrar - drept punctul de unde nimeni nu se mai poate reîntoarce la viață. Nici nu putem presupune că acest mecanism funcționează perfect în toate cazurile, nu importă la ce sistem organic. Se poate întâmpla ca mecanismul în cauză să se declanșeze în mod cu totul întâmplător înainte de a avea loc criza fiziologică decisivă, procurându-le astfel unor indivizi scurte priviri spre alte realități. Această eventualitate ar permite să se înțeleagă mai bine mărturiile acelor care s-au găsit în afara trupului lor, au asistat la filmul existenței lor, etc., în momentul în care erau siguri că își pierd viața, atunci când încă nu suferiseră o vătămare corporală.

În sfârșit, țin să menționez următorul lucru: oricare ar fi acest "punct" la care moartea devine ireversibilă - atât în trecut, cât și în prezent, ca și în viitor, - cei cu care am discutat s-au apropiat mult mai mult de acest punct, decât cea mai mare parte a semenilor lor; și pentru acest singur motiv mă simt foarte dispus să ascult tot ceea ce au să-mi spună.

De altfel, în această ultimă analiză, este lucru zadarnic să se discute cu privire la defi-

niția exactă a morții - dacă este sau nu este ireversibilă - dat fiind contextul acestei expunerii. Cel care opune acest soi de obiecții experiențelor celor care mor, face acest lucru determinat de un motiv mult mai profund: în ochii săi, atâta vreme cât există posibilitatea unei activități reziduale în trup, această activitate poate fi cauza și ca atare ar putea explica această experiență.

Or, am recunoscut mai sus că trebuie să existe în toate cazurile, o funcțiune oarecare reziduală în celulele corpurilor, astfel încât întrebarea de a ști dacă a fost sau nu moartea "reală" este lucru neînsemnat în comparație cu cealaltă întrebare, mai fundamentală: funcțiunea biologică reziduală este ea în stare sau nu să explice aceste experiențe? Cu alte cuvinte:

Întrebare : Există în afara ipotezei supraviețuirii după moartea trupului, alte explicații posibile?

Răspuns : Acest lucru îl vom examina în cursul capitolului următor.

oOo

+++++

V. EXPLICATII

Pentru fenomenul morții temporare, bincînteles că s-ar putea furniza și alte explicații. Din punct de vedere pur filozofic, fiecare experiență, fiecare observație, fiecare fapt poate face să apară o infinitate de ipoteze; nimic nu împiedică, în definitiv, de a se acumula la infinit explicații valabile din punct de vedere teoretic, oricare ar fi lucrul de elucidat; la fel stau lucrurile și cu experiența celor care mor: soluții de tot felul se prezintă în fața minții.

Printre numeroasele explicații care, teoretic ar putea fi propuse, sînt unele care mi-au fost deseori sugerate în cursul schimburilor de vederi care au urmat după conferințele mele. Le voi prezenta acum pe cele care au revenit mai frecvent și voi mai adăuga încă una, care deși nu a fost niciodată menționată, ar fi putut foarte bine să fie.

Le-am clasat sumar în trei categorii: supranaturale, naturale - științifice, - și psihologice.

+++++

1. Explicații supranaturale

Foarte puțini au fost ascultătorii care au propus ca explicație a experiențelor celor "care au murit" intervențiile diavolului, insinuînd că aceste vedenii puteau fi produse numai de către puterile celui rău. Ca răspuns la această interpretare nu pot spune decît acest lucru: după părerea mea, cel mai bun mijloc de a deosebi lucrările lui Dumnezeu de cele ale Satanei este de a observa ce face și ce spune după experiența sa persoana în cauză. Îmi închipui că Dumnezeu îi îndeamnă pe cei cărora li se arată să fie plini de iubire și de milă; în schimb, e normal ca Satana să-i împingă pe slujitorii săi la ură și distrugere. E lucru clar că subiecții mei au revenit la viață hotărîți să urmeze primul mod de comportare și reînnoind această hotărîre și reprobînd al doilea mod. Dacă ne gîndim la toate mîșinațiunile la care a recurs diavolul pentru a-i face rău nefericitei victime - și cu ce scop - putem afirma că a eșuat în mod mizerabil - după cît sînt eu în stare să judec - în încercarea de a-și forma ucenici convinși în favoarea programului său!

=====

2. Explicații naturale (științifice)

Explicații prin farmacologie

Ne putem gândi că experiențele celor care "au murit" pot avea drept cauză drogurile administrate pacientului în momentul crizei. Mai multe fapte acordă acestei ipoteze o aparență de plauzibilitate. De pildă, în general, este admis de cea mai mare parte dintre medici și dintre neinițiați că anumite droguri provoacă stări mintale de halucinație. Pe deasupra, actualmente trecem printr-o epocă în care problema abuzurilor drogurilor a stîrnit un interes imens. Atenția publicului a fost puternic îndreptată asupra folosirii ilegite a L.D.S.-ului, a marijuanei etc., care efectiv par să provoace halucinații. În sfîrșit, e adevărat că multe medicamente a căror folosire este aprobată de către corpul medical, provoacă asupra psihicului efecte care pot sugera unui bolnav impresia că e pe punctul de a muri. Printre altele, ketamina - sau cyclohexanul - este un anesteziant administrat prin injecții intra-venoase, ale cărui efecte secundare sînt asemănătoare cu experiențele decorporării. Este clasat printre anesteziantele "disociante", deoarece pacientul care suportă influența acestui drog nu mai reacționează la durere și la ni-

mic din ceea ce îl înconjoară. El se simte "disociat" de anturajul său și chiar de părțile propriului său trup: de brațe, de picioare, etc. Când își recapătă cunoștința i se întâmplă să sufere de urmări care includ halucinații sau viziuri colorate. - De remarcat aici că mai mulți dintre subiecți au folosit cuvântul "disociere" pentru a exprima senzația lor de ședere în afara trupului -.

Mai mult, am cules câteva povestiri provenind de la persoane care, sub efectul anesteziei, experimentaseră ceea ce chiar ele identificaseră cu vedeniile halucinatorii ale morții. Un exemplu:

"Cred să fi avut doisprezece sau treisprezece ani; mersesem la dentist ca să-mi plombeze o măsea. Am fost adormită cu protoxyd de azot. Nu mă simțeam prea în siguranță. Imi era teamă să nu mă trezesc. Când a început anestezia m-am simțit tras într-o spirală; nu eram eu cea care mă învîrteam, era scaunul dentistului care se mișca de-a lungul unei spirale care urca, și împreună cu el urcam. urcam....

Totul strălucea, totul era alb și când am ajuns la capătul de sus al spiralei, niște îngeri au venit în întâmpinarea mea ca să mă conducă la Cer; pun "îngeri" la plural, deoarece totul era foarte vag;

sînt sigurăcă nu era numai unul, dar cîți erau nu aș putea spune.

La un moment dat dentistul a vorbit cu asistenta sa despre o altă persoană, dar cînd ajungeau la capătul unei fraze, deja nu-mi mai aminteam începutul; tot ce știam e că vorbeau și că sunetul cuvintelor lor se repercuta din ecou în ecou. Ecoul mergea îndepărtîndu-se ca într-un munte. Imi amintesc că vorbeau mai jos de mine, deoarece eu planam sus de tot pe drumul Cerului.

E tot ce-mi amintesc, în afară de faptul că nu-mi era teamă, nici nu eram alarmată la ideea că voi muri. În vremea aceea imi era frică să nu merg în iad, dar în momentul acestei aventuri nu mai era vorba de nimic altceva decît de a merge în Cer. Lucrul acesta m-a mirat, că gîndul la moarte nu mă emoționa, dar în cele din urmă mi-am dat seama că în starea în care mă dusesese anestezia nimic nu mai avea importanță. Era^mcomplet mulțumită și știu că era gazul care mă eliberase de orice grijă. Cel puțin așa m-am gîndit. De altfel episodul era foarte vag și nu m-am mai sinchisit să mă mai gîndesc la el după aceea".

Pot fi notate mai multe asemănări între această experiență și altele cîteva care au fost prezentate ca reale de către cei care le-au trăit. Această femeie vorbește despre o lumină albă și strălucitoare, despre întîlnirea cu ființele care vin în ajutor la trecerea de partea cealaltă și despre indiferența față de ideea morții. Două amănunte sugerează șederea în afara trupului: impresia de a auzi vocile dentistului și infirmierei ca venind de deasus și senzația plutirii.

Dimpotrivă, alte trăsături ale acestei povestiri se îndepărtează în mod deliberat de modelul tipic, furnizat de către persoanele care s-au confruntat cu moartea și considerat de acestea ca un ansamblu de fapte reale. Lumina strălucitoare nu este personificată; nu este vorba de o fericire, de o pace inefabilă; descrierea lumii de dincolo pare să fie luată în sens literal și, după cum mărturisește persoana însăși, resimte influența educației sale religioase; ființele întîlnite sînt identificate cu "îngerii", este vorba de a merge "în cer", iar cerul este situat "acolo sus". Ea nu afirmă că ar fi văzut trupul ei sau că ar fi luat un alt-fel de trup; nu își atribuie sîngi mișcarea de rotație, dar scaunului dentistului. În sfîrșit, ea insistă asupra laturii vagi a întîmplării, care, pe cît se pare, nu a avut nici un efect

asupra credinței ei în viața de dincolo - de fapt și în prezent ea are îndoieli cu privire la supraviețuirea după moarte -.

Dacă comparăm povestirile în care experiența este atribuită efectelor unui drog cu cele care o prezintă ca fiind cu adevărat reală, se impun mai multe remarci:

- Mai întâi cele câteva persoane care mi-au descris impresiile lor drept niște iluzii datorate unor substanțe chimice nu sînt nici mai mult, nici mai puțin romantice, înzestrate cu imaginație, inteligență sau echilibrate decît cele care prezintă faptele ca reale.

- În al doilea rînd, vedeniile atribuite drogului sînt întotdeauna extrem de vagi.

- În al treilea rînd, scenariile variază considerabil între ele și diferă de asemenea de "adevăratele" experiențe ale morții; țin să precizez că selecționînd această întîmplare cu anestezia, am ales-o intenționat pe aceea care se apropie cel mai mult de ansamblul mărturiilor primite ca reale. Să-mi fie așadar permis să susțin că există deosebiri esențiale între aceste două tipuri de experiențe.

În plus, mai mulți factori suplimentari se împotrivesc radical explicației farmacologice a fenomenului; cel mai hotărîtor este acesta: în numeroase cazuri, n-a fost administrat nici un medicament de nici un fel înainte de experiență și cu atît mai puțin după aceea.

Multe din persoanele respective, dimpotrivă, au ținut să accentueze faptul că experiența lor a avut loc înainte de a interveni vreun drog oarecare și uneori cu mult înainte de primirea îngrijirilor medicale. Și chiar în cazurile în care produsele farmaceutice au fost absorbite de unele persoane înainte sau după fenomen, varietatea acestor produse este enormă; ea se întinde de la aspirină pînă la anesteziante locale sau gazoase, trecînd prin antibiotice și adrenalină. Cea mai mare parte din aceste medicamente nu comportă nici un efect asupra psihicului sau asupra sistemului nervos central. De asemenea, nu există diferențe între ansamblul experiențelor trăite după luarea drogurilor și cele care nu au fost precedate de medicații.

În fine, voi nota fără să adaug nici un comentariu mărturia unei femei care "a murit" de două ori, în două împrejurări separate de un interval de mai mulți ani; ea atribuia absența vreunei experiențe oarecare cu ocazia primei sale "morți", faptului că fusese anesteziată; în schimb, a doua oară, neluînd nici un medicament, a trăit o aventură foarte bogată în detaliile complexe.

O opinie referitoare la farmacologia medicală modernă - opinie larg răspîndită de asemenea și în rîndurile marelui public - este aceea că drogurile psihoactive sînt cauza ma-

nifestărilor psihice asociate cu folosirea lor. Aceste manifestări psihice sînt prin urmare, calificate drept "ireale", "halucinatorii", "iluzorii" sau "produse ale închipuirii".

E bine totuși de amintit că acest mod de a vedea nu este în mod universal adoptat. Mai există de asemenea un mod de a concepe relația între drog și experiențele care urmează după folosirea lui. Mă refer la folosirea acelor droguri pe care le numim "halucinogene" folosite în scopuri de inițiere sau de cercetare. De-a lungul veacurilor, oamenii au folosit aceste amestecuri psihoactive pentru a aborda alte stări de conștiință și pentru a atinge alte planuri ale realității. Din punct de vedere istoric, drogul nu a fost asociat în exclusivitate medicinei și tratamentului bolnavilor, dar a fost folosit de asemenea în scopuri religioase și pentru căutarea iluminării mistice. Ca exemplu: riturile bine cunoscute ale cultului peyotlu-lui la Americanii din Vestul Statelor Unite, în cursul cărorora peyotlu-l, un fel de cactus care conține mescalină, este ingerat cu scopul de a obține vedenii religioase și revelații. Se găsesc rituri asemănătoare în toate părțile lumii și cei care le practică mărturisesc că drogul folosit le deschide trecerea pe alte dimensiuni ale realității. Dacă admitem că acest punct de vedere se poate dovedi ca întemeiat, atunci putem pre-

supune că recursul la drog nu constituie decît o cale, printre altele, care conduce la iluminare și la descoperirea altor domenii ale realului. Experiența celor care mor ar putea foarte bine, în ipoteza aceasta, să figureze în numărul acestor căi, ceea ce ar explica asemănările constante între vedeniile datorate drogurilor și experiențele celor care au pășit pe tărîmurile morții.

Explicații fiziologice

Fiziologia este ramura biologiei care studiază funcțiunile celulelor, ale organelor și a întregului corp al ființelor vii, ca și interferențele acestor funcții. O explicație fiziologică pe care am auzit-o adesea propusă pentru a rezolva problema fenomenelor legate de morală este aceasta: deoarece alimentarea creierului cu oxigen este întreruptă în timpul morții clinice și cu ocazia diferitelor stări de șoc, fenomenele observate trebuie să corespundă unei specii de ultimă tresărire, unui spasm compensatoriu al conștiinței care se stinge.

Principala obiecție care se aduce împotriva acestei ipoteze este următoarea: după cum se poate ușor observa citind mărturiile reproduse mai sus, un anumit număr de experiențe au avut loc înainte de a interveni un șoc fiziologic.

În anumite cazuri, într-adevăr, fenomenul s-a produs fără să fi avut loc vreo rană sau vreo vătămare corporală. Se constată că fiecare din elementele care se găsesc în cazurile de răni grave apar de asemenea și la aceia al căror corp nu a suferit nici o leziune.

Explicații neurologice

Neurologia este ramura medicală care studiază cauzele bolilor sistemului nervos - creier, cordon medular, nervi - ca și metodele de a le diagnostica și de a le trata. Fenomene asemănătoare celor descrise de cei care au "murit" apar de asemenea în împrejurări care țin de neurologie. Unii ar fi tentați, deci, să furnizeze explicații neurologice pentru experiențele celor care mor, susținând că alterațiile pe care le suportă sistemul nervos la cei ce sînt în agonie ar fi cauza acestor experiențe. Să studiem aspectul neurologic al celor două elemente principale care compun experiența celor care mor, și anume trecerea în revistă instantanee a evenimentelor vieții și sentimentul părăsirii trupului.

L-am întrebat pe un bolnav internat în clinica de neurologie a unui spital; mi-a descris o formă deosebită de dezordine care a urmat unei crize, în care a revăzut episoadele anterioare ale existenței sale:

"Prima dată cînd mi s-a întîmplat acest lucru priveam la un prieten care stătea în fața mea în cameră; și iată, dintr-o dată, partea dreaptă a feței sale mi s-a părut total distorsionată. Imediat, un puhoi de imagini reprezentînd scene din viața mea mi-a cuprins conștiința; ele reproduceau lucrurile exact așa cum se petrecuseră, foarte precis, toate în culori și în relief. Imi era scîrbă de ele și eram atît de surprins încît încercam să izgonesc aceste vedenii. De atunci, am avut des fenomene asemănătoare și m-am obișnuit să le las să-și urmeze cursul lor fără să reacționez. Cea mai bună comparație pe care am putut-o găsi este cu emisiunile de sfîrșit de an de la televizor, cînd defilează pe ecran secvențe ale principalelor evenimente care au avut loc; abia ai zărit o imagine, că vine următoarea fără să fi avut timp să te gîndești la ea; exact așa se întîmplă în crizele mele. Văd un lucru oarecare și îmi zic: "A, da! Imi amintesc de el" și încerc să rețin această imagine în sufletul meu. Dar ea este imediat înlocuită cu altă imagine, fără ca eu să pot face ceva.

Toate acestea sînt imagini ale lucrurilor care s-au petrecut într-adevăr;

nimic nu e schimbat. Cînd s-a isprăvit, îmi vine greu să-mi reamintesc ce am văzut.

Uneori sînt aceleași imagini care revin; alteori nu. Cînd ele sosesc, mă gîndesc:

"Ah! Sînt iarăși aceleași, le-am văzut deja", dar mai apoi îmi este aproape cu neputință să-mi reamintesc despre ce era vorba. Nu sînt neapărat evenimente care au avut o importanță în viața mea; nicio dată nu se întîmplă acest lucru. Toate sînt fapte banale. Nu se prezintă într-o ordine oarecare, nici măcar în ordinea în care s-au petrecut în timpul vieții. Vin la întîmplare.

Cînd încep să defileze, pot vedea foarte bine ce se petrece în jurul meu, dar conștiința mea e cumva somnolentă; nu sînt complet treaz. E ca și cum jumătate din gîndirea mea ar fi cuprinsă cu aceste imagini, în timp ce cealaltă jumătate se ocupă de treburile mele obișnuite. Cei care m-au văzut în timpul acestor crize spun că nu durează mai mult de un minut, dar pentru mine ele durează secole".

Fără îndoială că există asemănări evidente între aceste crize care corespund cu siguranță centrilor de iritare din creier și amintirile panoramice evocate în anumite mărturii ale celor care au "murit". Astfel, crizele luau la

acest om forma unor imagini vizuale extrem de vii și tridimensionate. Mai mult, aceste imagini, veneau de la ele însele, fără nici o intervenție voită din partea lui. El menționează de asemenea rapiditatea lor; în fine, el insistă asupra distorsionării sentimentului duratei în timpul crizei.

Dar se remarcă în același timp deosebiri izbitoare. Contrar celor petrecute în experiențele morții temporare, imaginile - amintiri nu se prezentau în ordinea cronologică. Ele nu erau cuprinse într-o singură privire, într-o viziune panoramică. Nu era vorba de evenimente marcante sau semnificative; bolnavul subliniază banalitatea lor. Reiese deci că aceste evocări nu au corespuns unei intenții de judecată sau de edificare. Pe câtă vreme cei care au venit în contact cu moartea afirmă că după această rememorare, au păstrat amintirea evenimentelor cu mai multă claritate și mai amănunțit decât înainte, acesta din urmă declară că la sfârșitul crizei nu reușea să-și amintească ce văzuse.

Sederile în afara trupului își au echivalentele lor neurologice în ceea ce se numește "halucinații autoscopice" - în cursul cărora cineva se vede pe el însuși - cărora Dr.N.

Lukianowicz i-a consacrat un articol excelent în revista medicală "Archives of Neurology and Psychiatry". În aceste vedenii curioase bolnavul

vede o proiecție a lui însuși în propriul său cîmp vizual. Această stranie "dublură" imită expresiile fetei și mișcările corpului originalului, care este uimit de faptul că vede dintr-o dată propria sa imagine la o anumită distanță de el însuși, și în general chiar în fața lui.

Deși într-un caz de felul acesta evident că există ceva asemănător cu experiențele decorporării pe care le-am descris, deosebiri între trec cu mult asemănările. Fantoma autoscopică este văzută întotdeauna ca vie - se întîmplă uneori că subiectul o consideră mai vie și mai conștientă decît este el însuși - în timp ce în decorporări trupul este văzut ca un lucru inert, ca un ambalaj gol. Subiectul autoscopic aude eventual dublura lui vorbind, dîndu-i instrucțiuni, supunîndu-l la încercări, etc. În cazurile decorporărilor, trupul este văzut în întregime afară de cazul cînd parțial este acoperit sau ascuns - în timp ce dublura autoscopică apare de cele mai multe ori redusă la un bust.

În realitate, personajele autoscopice se aseamănă mai mult cu ceea ce am numit "trupul spiritual", decît cu trupul fizic pe care îl văd cei care mor. Replicile autoscopice, deși sînt văzute uneori în culori, mai des sînt descrise ca vapoase, transparente și necolorate. Se întîmplă ca subiectul să-și vadă imaginea prin ușile închise sau prin alte obstacole materiale

fără cea mai mică dificultate.

Iată ce mi-a povestit cineva care pare să fi avut o asemenea halucinație autoscopică; e un caz unic în felul său, deoarece e vorba de două persoane în același timp.

"În jurul orei 11 seara, -era o noapte de vară - cu circa doi ani înainte de căsătoria noastră, o conduceam acasă pe aceea care avea să devină soția mea. Am tras mașina decapotabilă de-a lungul trotuarului slab luminat în fața casei ei. Amîndoi am avut surpriza, ridicînd ochii în același timp, să vedem la dimensiuni mari propriile noastre chipuri, de la talie în sus, așezate unul lîngă altul, în copacii mari care acoperă această stradă, la vreo 30 metri în fața noastră.

Imaginile erau întunecate, aproape ca niște siluete și nu se putea vedea prin ele; dar erau în orice caz replici absolut perfecte. Niciunui dintre noi nu ne-a fost absolut deloc greu să ne recunoaștem imediat. Imaginile se mișcau, dar nu inițiau mișcările noastre, pentru că noi stăteam privind nemișcați; de exemplu, imaginea mea a luat o carte și i-a arătat în ea imaginii soției mele, iar aceasta s-a plecat asupra cărții ca să vadă mai bine. În acest timp, noi stăteam așezați

alături, iar eu povesteam soției mele ceea ce vedeam, și ceea ce spuneam eu corespundea exact cu ceea ce vedea ea; apoi, de la o vreme, am inversat rolurile: a început ea să descrie scenele așa cum le observa ea, și acestea de asemenea corespundeau cu ceea ce vedeam eu.

Am stat așa destul de mult timp - cel puțin o jumătate de oră - privind și discutând despre cele ce vedeam. Acest lucru ar fi putut să continue astfel toată noaptea; dar soția mea trebuia să intre în casă și atunci am urcat împreună treptele care duceau la casa ei pe vârful colinei. Când am coborât, din nou am revăzut imaginile, și când am demarat ele au rămas în continuare acolo.

Nu se pune problema de a explica acest lucru printr-o reflecție în parbriz pentru că acoperișul decapotabil al mașinii era dat la o parte și noi am privit pe acolo, deci pe deasupra parbrizului, tot timpul cât am asistat la acest spectacol. Niciunul dintre noi nu avea darul băuturii - și nici acum - și acest lucru se petrecea cu trei ani înainte de a auzi vorbindu-se despre L.S.D. sau despre drogurile de acest fel. Nu eram nici obosiți, deși era destul de târziu; nu dormeam și

nu se poate vorbi despre un vis. Eram treji lucizi, stupefiați și foarte uimiți privind imaginile și vorbind despre ele!

Desigur, halucinațiile autoscopice se înrudesesc întrucîtva cu fenomenele decorporării legate de experiențele celor care mor. Cu toate acestea, chiar dacă am voi să subliniem numai asemănările neglijînd complet deosebirile, existența halucinațiilor autoscopice nu ne-ar furniza nici o explicație cu privire la experiențele decorporării. Si aceasta pentru simplu motiv că nu există nici o explicație valabilă în ceea ce privește halucinațiile autoscopice. Deși ipoteze care se contrazic între ele au fost propuse de diferiți neurologi și psihiatri, acestea sînt discutate și niciuna din teorii nu a reușit să obțină adeziunea generală. Prin urmare, a pretinde să explici călătoriile în afara trupului asimilîndu-le cu halucinațiile autoscopice ar însemna să înlocuiești o obscuritate cu o enigmă.

Pentru a încheia, iată un ultim amănunt referitor la încercările de interpretare neurologică a experiențelor celor morți. Am întîlnit un caz în care subiectul suferise urmările neurologice cauzate de o moarte temporară. Aceste urmări se limitau la o paralizie parțială a unui mic grup de mușchi la una din părțile trupului. Deși m-am interesat îndeaproape dacă

pacienții mei după aventura lor nu au rămas cu urmări supărătoare; acesta e unicul caz în care am găsit o urmare neurologică lăsată de experiența contactului cu moartea.

Explicații psihologice

Psihologia nu a atins încă, din nefericire, gradul de rigoare și de precizie la care au ajuns celelalte științe ale epocii noastre moderne.

Psihologii rămân divizați între diferite școli de gândire, în conflict permanent unii cu alții, în complet dezacord în ceea ce privește punctele lor de vedere respective, metodele lor de lucru, concepțiile lor fundamentale cu privire la existența și la natura spiritului. Ca atare, interpretările psihologice ale experiențelor celor care mor diferă considerabil în funcție de școala de gândire la care aparține fiecare comentator. Nu voi examina toate explicațiile pe care le pot elabora toți psihologii, dar voi examina doar câteva dintre ele, care mi-au fost mai des propuse de către ascultătorii mei, plus una care m-a frapat mai mult, fiind cea mai tentantă.

Ceva mai înainte am adus vorba despre două explicații evocate des - cele care presupun intervenția minciunilor conștiente și a exagerărilor inconștiente.

In capitolul de față, voi studia încă două.

- Efectele izolării -

In cursul numeroaselor reuniuni publice în care am împărtășit din cercetările mele, nimeni nicideată nu a propus o interpretare a experiențelor celor care mor inspirându-se din cercetările actuale asupra efectelor izolării. Or, tocmai în domeniul acestor cercetări ale comportamentului uman, știință relativ recentă și în plină dezvoltare, s-a constatat - și s-a obținut chiar în laborator - fenomenele care prezintă asemănările cele mai mari cu etapele experiențelor celor care mor.

Aceste cercetări se referă la ceea ce se petrece în conștiința și în trupul unui om atunci când acesta se află, într-un fel sau altul, izolat; de exemplu, când este rupt de orice contact social cu ceilalți oameni sau când este supus perioade îndelungate unei ocupații monotone și uniforme.

Indicații cu privire la efectele acestui tip de situație au fost obținute grație mai multor metode. Rapoartele scrise cu privire la experiențele exploratorilor solitari la poli sau ale supraviețuitorilor izolați în urma unui naufragiu, conțin informații prețioase.

In cursul ultimelor decenii, cercetătorii s-au

străduit să studieze fenomene similare în laborator. O tehnică despre care s-a vorbit mult, constă în a ține un voluntar suspendat într-un bazin plin cu apă menținută la temperatura corpului; aceasta pentru a reduce la minimum senzațiile de greutate și de temperatură. I se acoperă ochii cu o legătură, i se infundă urechile cu niște tampoane pentru ca în felul acesta să se intensifice impresia de întuneric și tăcere. Brațele îi sînt infundate în niște teci ca să nu le poată mișca. În felul acesta este prăbat de orice senzație legată de poziție sau de mișcare.

În aceste condiții de izolare, ca și în altele asemănătoare, unii au încercat fenomene psihologice, dintre care unele se aseamănă foarte mult cu cele pe care le-am descris în capitolul al doilea. O femeie, care a petrecut perioade mai îndelungate de singurătate la polul Nord, în condiții dramatice, relatează că a avut o viziune panoramică a evenimentelor vieții sale. Niște marinari naufragiați, plutind singuri și pierduți mai multe săptămîni pe mici ambarcațiuni, au descris halucinațiile care le dădeau iluzia că sînt salvați, uneori de către ființe paranormale, fantome sau spirite, care se aseamănă vag cu "ființa de lumină", sau cu spiritele defuncțiilor pe care i-au întîlnit în drumul lor subiecții mei. Si alte fenomene re-

simțite la contactul cu moartea se găsesc de asemenea în experiențele izolării; distorsionări ale sensului duratei, impresia de a fi separat de trup, rezistență la ideea de a se reîntoarce la civilizație sau de a părăsi izolarea și sentimentul de a face "corp comun" cu universul. În afară de aceasta nu puțini sînt aceia care după ce au cunoscut izolarea ca urmare a unui naufragiu - sau a unor împrejurări echivalente - spun că după ce au trăit în asemenea condiții timp de săptămîni, au simțit întoarcerea lor în societate, însoțită de o profundă răsturnare a scării valorilor lor. Ei adaugă că au resimțit ulterior o seninătate interioară mărită. E neîndoiește faptul că această reintegrare a personalității este foarte puternic înrudită cu aceea pe care o descriu un mare număr dintre persoanele care s-au reîntors de la "moarte".

De asemenea, anumite aspecte ale împrejurărilor în care se găsesc cei în agonie amintesc unele aspecte ale împrejurărilor care însoțesc experiențele, suportate de cei izolați. Bolnavii în clipa morții sînt adesea izolați și imobilizați în sălile de reanimare ale spitalelor în care lumina și zgomotele sînt atenuate și unde vizitele nu sînt admise. S-ar putea pune chiar întrebarea dacă modificările fiziologice care însoțesc declinul trupului nu sînt în ele însele susceptibile să producă o impre-

sie radicală de izolare provocând o ruptură aproape totală a tuturor senzațiilor care ajung la creier. Mai mult, așa cum am arătat pe larg mai sus, numeroși subiecți mi-au relatat impresiile lor de neliniștită izolare, de singurătate, de rupere a oricărui contact cu oamenii, de care se simțeau copleșiți în momentul în care părăseau trupul. E lucru absolut sigur că dacă s-ar selecționa cîteva cazuri limită nu ai ști cu ușurință unde să le clasezi: printre experiențele celor care mor sau printre experiențele izolării. Un exemplu: un bărbat mi-a comunicat următoarea întâmplare, trăită într-un spital cu ocazia unei boli grave:

"Mă aflu grav bolnav în spital și, întins în patul meu, nu încetam să văd imagini venind spre mine, ca pe un ecran de televizor. Ele reprezentau oameni, vedeam o persoană apropiindu-se ca și cum ar fi fost situată în spațiu, la o distanță oarecare; trecea și imediat era înlocuită de o alta. Eram perfect conștient că mă aflu la spital, bolnav, dar începeam să mă întreb ce însemna aceasta. Printre oamenii pe care îi vedeam trecînd, unii erau persoane cunoscute - erau rude sau prieteni - alții îmi erau cunoscuți. Dintr-o dată mi-am dat seama că toți cei pe care îi recunoșteam erau oameni care muriseră"

În care categorie să așezi o asemenea experiență? Ea comportă puncte comune și cu poveștile de izolare, cât și cu mărturiile morții temporare. Ea amintește de raporturile celor reveniți la viață care menționează întâlniri cu spiritele celor defuncți, dar se deosebește de ele prin faptul că niciunul din celelalte fenomene ale agoniei nu-și află aici locul. Destul de curios, într-o relatare a unui izolat, un bolnav care petrecuse cîtva timp în singurătatea unei camere în care se afla singur, ni se vorbește de halucinații în cursul cărora au fost văzute defilînd prin fața lui imagini de oameni celebri.

În acest caz trebuie să considerăm mărturia precedentă ca experiența unuia care moare datorită gravității extreme a bolii sale, sau ca o experiență datorată izolării provocată de condițiile impuse de situație?

S-ar putea întîmpla foarte bine ca nici un criteriu absolut să nu permită să se facă o deosebire formală între aceste două categorii. Fără îndoială că vor exista întotdeauna cazuri limită.

Oricum ar sta lucrurile, în ciuda acestor neclarități, rezultatul cercetărilor referitoare la izolare nu este suficient pentru a oferi o explicație satisfăcătoare pentru experiențele morții. Mai întîi de toate, diversele fenomene

care însoțesc izolarea nu-și găsesc ele însele explicația în nici o teorie curentă. A face apel la studiile referitoare la izolare pentru a explica experiențele celor reveniți de la moarte, ar însemna-exact ceea ce am afirmat puțin mai înainte, cu privire la halucinațiile autoscopice-a înlocui pur și simplu un mister cu un alt mister.

Aceste două curente de gândire antagosnrite intră în conflict când e vorba de natura viziunilor care însoțesc izolarea. Unii consideră aceste viziuni ca "ireale" sau ca "halucinații" în timp ce, de-a lungul întregii istorii, misticii și anahoreții au căutat singurătatea pustiu-lui pentru a găsi în ea iluminare și revelație. Noțiunea conform căreia o renaștere spirituală poate fi obținută în singurătate face parte integrantă din doctrinele religioase provenind din toate tradițiile. Ea se află în cea mai mare parte a marilor scrieri religioase, în special în Biblie.

Deși această idee pare un pic ciudată pentru structurile noastre mintale, ale occidenta-lilor, ea găsește totuși numeroși apărători în societatea noastră actuală. Unii din primii cercetători care au abordat studiul izolării, și în același timp unul din cei mai influenți, John Lilly, doctor în medicină, a publicat recent o carte, un fel de autobiografie spirituală inti-

tulată "The Center of the Cyclone"; în această lucrare, afirmă clar că el consideră fenomenele trăite de el însuși, atunci când s-a aflat în condiții de izolare, ca experiența de iluminare și de viziune interioară și nicidecum ca iluzii sau fantasmе ireale. De asemenea este interesant de știut că el relatează un contact cu moartea în care principalul interesat a fost el însuși și că mărturia sa este cu totul asemănătoare cu cele pe care am putut să le strâng. Mai mult, el situează experiența morții sale temporare în aceeași categorie în care se situează și experiențele sale de izolare. În concluzie, această izolare, ca și folosirea drogurilor halucinogene, ca și primele contacte cu moartea, poate să fie un mijloc printre altele care să permită accesul la noi sfere ale conștiinței.

- Visuri, halucinații, aberații -

Unii vor spune, poate, că experiențele morții temporare nu sînt nimic altceva decît visuri, expresii ale dorințelor secrete, fantasmе sau halucinații produse de diferite cauze - abuz de droguri într-un caz, anoxie cerebrală în altul, a percepție într-un al treilea. Totul s-ar reduce deci la niște aberații.

După părerea mea, mai mulți factori se ridică împotriva acestei teze. Mai întîi, stu-

diați toate așemănările care apar în episoadele relătate și veți observa că de cele mai multe ori ele nu corespund ideilor în general răspândite în mediul nostru, cu privire la împrejurările morții. Pe de altă parte se poate observa că tabloul schițat, așa cum apare din aceste descrieri, reproduce într-o manieră izbitoare tabloul oferit de scrieri foarte vechi și foarte ezoterice, complet necunoscute de către subiecții mei.

Persoanele pe care le-am studiat nu suferă de psihoze; dimpotrivă, mi-au făcut impresia de persoane echilibrate, normale și bine integrate în societate. Ele practică anumite meserii, ocupă funcții importante, își asumă perfect responsabilitățile obligațiilor lor. Au întemeiat cămine solide și sînt în relații bune cu familiile, cu prietenii. Aproape niciuna dintre persoanele intervievate n-au cunoscut vreo altă aventură paranormală în viața lor. În sfîrșit, e limpede ca lumina zilei că sînt oameni care știu să facă deosebire între vis și stare de trezie.

Or, aceste persoane, cînd povestesc ceea ce li s-a întîmplat cînd au venit în contact cu moartea, nu o fac ca și cum ar povesti un vis, dar o fac ca atunci cînd relatează fapte care au avut loc cu adevărat. Aproape fără excepție, în cursul povestirii lor, se opresc

pentru a reafirma că experiența lor nu a fost un vis, dar că precis și categoric a fost o realitate.

În sfârșit, mai e faptul, că povestirile privind anumite aspecte ale decorporării au fost confirmate prin confruntarea cu mărturii din afară. Deși angajamentele pe care le-am luat mă împiedică să citez nume și să precizez anumite amănunte, ceea ce am văzut și am auzit mă îndreptățesc să spun că sînt în continuare înlemnit de uimire. Am convingerea că oricine va voi să studieze metodic dosarul morții temporare riscă să descopere și el uimitoare confirmări ale faptelor expuse aici. Cred că cel puțin va găsi suficiente motive pentru a se întreba dacă aceste experiențe, nu aparțin în definitiv la o cu totul altă categorie.

Ca o ultimă remarcă, să-mi fie îngăduit să spun că diferitele explicații al căror ecou m-am făcut, nu se mărginesc la a fi niște sisteme intelectuale abstracte. Ele constituie de asemenea, într-o anumită măsură, proiecțiile eu-lui persoanelor care le propune.

Fiecare se logodește - dacă se poate spune așa - din punct de vedere sentimental, cu canoanele explicației științifice la care se aliniază și pe care o adoptă.

Numeroasele conferințe pe care le-am ținut privind colecția de mărturii m-au pus față în

față cu susținători ai soluțiilor cele mai diferite. Unul își are îndreptat spiritul spre fiziologie, altul spre farmacologie, altul spre neurologie, și fiecare este tentat să-și scoată argumentele din izvorul propriu; aceste argumente din punct de vedere intuitiv par decisive, deși cazurile expuse par să excludă orice interpretare de acest ordin. Cei care împărtășesc teoriile lui Freud preferă să vadă în "ființa de lumină" o proiecție a "tatălui" subiectului; discipolii lui Jung descoperă aici arhitipurile inconștientului colectiv, etc.

Deși țin să afirm încă o dată că nu încerc nicidecum să prezint aici o interpretare nouă, personală, totuși am încercat să furnizez motivele pentru care consider că explicațiile care mi-au fost adesea propuse rămân cel puțin contestabile. Ceea ce doresc să sugerez de fapt este următorul lucru: să încercăm să ne păstrăm spiritul deschis la ideea că experiențele celor care mor pot eventual să însemne un fenomen original pentru studierea căruia este necesar să aplicăm metodele noi de explicație și de interpretare.

oOo

+++++++

IMPRESII

Redactînd această carte n-am ignorat cîtusi de puţin faptul că cuvintele şi intenţiile mele riscă să primească o interpretare falsă. Aş do-ri, în mod deosebit, ca aceia dintre cititorii mei care posedă spiritul ştiinţific, să fie con- vinşi că sînt pe deplin conştient că nu am pre- zentat în aceste pagini un studiu "ştiinţific" în sensul obişnuit al cuvîntului; iar colegilor mei filozofi, ţin să le declar că nu am nicide- cum pretenţia iluzorie de a fi adus dovada că există o viaţă după moarte. Pentru a intra în profunzime un asemenea subiect, ar fi trebuit să pun în discuţie o mulţime de detalii tehnice care depăşesc cadrul acestei lucrări. Mă voi li- mita deci la cîteva observaţii pe care le voi expune în continuare.

În domenii specializate cum este logica, dreptul şi ştiinţa, cuvintele "concluzie", "do- vadă", "demonstraţie", primesc, în calitate de termeni tehnici, sensuri mult mai restrînse de- cît cele pe care le au în limbajul obişnuit. În discuţiile de toate zilele aceste cuvinte sînt folosite mult mai liber. Este de ajuns să arunci o privire rapidă asupra primului venit într-un magazin popular cu lucruri senzaţionale

pentru a constata că nu importă ce poveste bună de adromit copiii poate fi servită ca dovadă pentru nu importă ce afirmație fantezistă.

În materie de logică ceea ce se poate sau nu se poate deduce dintr-un ansamblu de premise, nu este nicidecum efectul hazardului; mecanismul raționamentului este stabilit cu precizie de reguli, convenții și legi. Dacă se spune că s-a ajuns la cutare sau la cutare concluzie, se presupune prin aceasta că oricine pornește de la aceleași premise trebuie să ajungă la o concluzie identică, în afară de cazul că s-a comis o greșeală de logică.

Acesta este motivul pentru care refuz să trag concluzii din studiul pe care l-am prezentat și afirm că nu am de gând cîtuși de puțin să stabilesc aici o dovadă a temeiniciei străvechii credințe în supraviețuirea de după moarte.

Cu toate acestea, consider că aceste mărturii care provin de la persoane care au văzut moartea atît de aproape, posedă o mare și semnificativă valoare. Încerc să fac doar un lucru: să le acord o interpretare care să nu cadă în niciunul din cele două excесе opuse, dintre care unul ar consta să fie respinse toate în bloc sub pretext că ele nu oferă nici o probă științifică sau logică, iar celălalt ar fi de a li se atribui un caracter de senzational, proclamînd într-o manieră pe cît de vagă pe atît de senti-

mentală că ele aduc "dovada" supraviețuirii după moartea fizică. Pe de altă parte, pe cât mi se pare mie, s-ar putea întâmpla foarte bine că incapacitatea noastră actuală de a stabili o asemenea dovadă nu trebuie imputată cîtuși de puțin unui obstacol care ar proveni de la însăși natura acestor fenomene; obstacolul se află poate în metodele comune admise de către gîndirea științifică sau logică. Nu este exclus ca vederile savanților și a logicienilor în viitor să sufere modificări. E bine să amintim că în cursul istoriei metodologia aplicată științei și logicii, nu a fost un sistem permanent și static, ci dimpotrivă o suită de procese dinamice și evolutive.

Iată-mă deci încărcat nu cu "concluzii", nici cu "argumente", nici cu "demonstrații", dar cun un bagaj mult mai puțin definit: impresii, întrebări, asemănări, fapte tulburătoare, care caută o explicație.

Decît să mi se ceară concluzii scoase din cercetările mele, aș prefera să fiu întrebant în ce m-a afectat personal aceste cercetări. Iată tot ce pot să vă răspund în această privință; văzînd pe unul povestindu-și experiența observată la el ceva foarte convingător, ceva care este imposibil de a fi transmis în scris. În ochii tuturor acestor oameni, experiențele lor pe tărmurile morții au fost evenimente foarte reale;

prin contactul pe care l-am avut cu ei, aceste evenimente au devenit foarte reale și pentru mine.

Îmi dau seama bineînțeles aceasta este o considerație cu totul subiectivă care nu are de a face cu logica. Logica îmbracă un caracter universal; nu are nimic comun nici cu psihologia; aceeași înălțuire de împrejurări poate afecta și transforma o persoană într-un anumit fel, iar o altă persoană într-un fel cu totul diferit; e o problemă de caracter și de temperament. De aceea nu pretind sub nici o formă că reacția mea personală în fața acestor cercetări trebuie să fie ridicată la rangul de lege de care trebuie să se folosească toate formele de gândire.

În asemenea condiții, unii îmi vor obiecta: "Dacă interpretarea acestor experiențe este în definitiv o problemă pur subiectivă, la ce folosesc atunci toate aceste cercetări?" Nu concep un alt mod de a răspunde la această întrebare decât evocând încă odată în plus neliniștea umană universală în fața misterului morții. Cred că cea mai mică lumină proiectată asupra naturii morții nu poate fi decât un lucru bun.

Aceste cunoștințe pot fi utile membrilor multor branșe academice și altor profesioniști.

Ele răspund trebuințelor medicului care trebuie să înfață față neliniștilor și speranțelor unui muribund, trebuințelor preotului care

trebuie să-l ajute pe un bolnav să înfrunte moartea; trebuințelor psihologilor și psihiatrilor, căci pentru a folosi o metodă terapeutică practică și sigură spre a vindeca tulburările emoționale, e necesar de știut că există conștiință și că ea poate exista și în afara trupului. Dacă ea nu poate exista în afara trupului, în mod necesar terapia psihologică e forțată să se limiteze definitiv la metodele fizice - medicații, electroșocuri, chirurgia creierului și altele asemănătoare. Dimpotrivă, dacă se găsește un indiciu, oricare ar fi el, că gândirea poate exista în afara trupului și că posedă o esență care îi este proprie, în acest caz terapia dezordinelor mintale ar trebui să se lanseze pe o cale cu totul diferită.

Oricum s-ar prezenta lucrurile, aici intră considerații care depășesc aspectul academic sau profesional al lucrurilor. Problema stârnește în noi profunde reacții personale, căci tot ce ne va fi dat să aflăm cu privire la moarte poate să aducă schimbări importante în felul în care ne trăim viața.

Dacă experiențele de tipul celor pe care le-am comentat aparțin realității, ele comportă implicații foarte profunde referitor la ceea ce fiecare dintre noi ar trebui să facă din existența sa. Căci trebuie să recunoaștem

într-adevăr că nu vom înțelege niciodată sensul
acestei vieți pînă cînd nu vom putea ști ce
urmează după ea.

o o o

o o o

- Într-un sfârșit, după o lungă perioadă de timp, am
 ajuns la o concluzie: viața este o călătorie în
 timp, în care fiecare dintre noi are o misiune de îndeplinit.
 Această misiune este unică și nu poate fi repetată.
 Prin urmare, fiecare dintre noi trebuie să trăiască în
 prezent, să se concentreze pe ceea ce are în față și să
 încerce să realizeze ceea ce are în minte. Nu trebuie să
 ne gândim la trecut sau la viitor, ci să trăim în prezent.

- Această concluzie este foarte importantă, deoarece
 ne ajută să înțelegem sensul vieții și să trăim în
 prezent. Dacă nu trăim în prezent, nu putem realiza
 ceea ce avem în minte și nu putem fi feliici. Prin urmare,
 trebuie să trăim în prezent și să încercăm să realizăm
 ceea ce avem în minte.

- Într-un sfârșit, după o lungă perioadă de timp, am
 ajuns la o concluzie: viața este o călătorie în
 timp, în care fiecare dintre noi are o misiune de îndeplinit.
 Această misiune este unică și nu poate fi repetată.
 Prin urmare, fiecare dintre noi trebuie să trăiască în
 prezent, să se concentreze pe ceea ce are în față și să
 încerce să realizeze ceea ce are în minte. Nu trebuie să
 ne gândim la trecut sau la viitor, ci să trăim în prezent.

ADAOS referitor la sinucidere

A trecut mai bine de un an de la terminarea și publicarea acestui manuscris. În acest interval atenția mi-a fost atrasă de multe date suplimentare. O importanță cu totul deosebită o acord mărturiilor care se referă la fenomenele contactului cu moartea care urmează încercărilor de sinucidere. Le găsesc suficient de importante pentru a le atribui un loc în volumul de față.

Aceste experiențe comportă o trăsătură comună, aceea de a fi dezagreabilă. O femeie mi-a spus: "Dacă părăsești lumea cu un suflet neliniștit, un suflet neliniștit vei fi și în lumea de dincolo".

Pe scurt, martorii raportează că situațiile conflictuale de care au încercat să scape prin sinucidere se prelungeau după moartea lor, dar cu complicații în plus. În starea lor de decorporați, se vedeau incapabili de a rezolva problemele lor și de asemenea conștienți de urmările funeste provocate de fapta lor.

Un bărbat pe care moartea soției sale îl împinsese la disperare și-a pus capăt vieții

cu un glonte de revolver și al "murit" în casurmare a rănii, dar a putut fi readus la viață. El declară:

"N-am putut să o întâlnesc pe soția mea. Am mers într-un loc îngrozitor(...).

Am calculat imediat greșeala pe care o făcusem(...). M-am gândit: "Cît de mult regret că am făcut acest lucru!".

Alții care au avut de îndurat această situație penibilă în "limb" spun că au avut sentimentul că se află acolo pentru multă vreme; astfel că ei au plătit prețul unei "neîmpliniri a legilor", sustrăgîndu-se prematur de la ceea ce era o "misiune" - aceea de a se conforma unei anumite finalități a vieții.

Asemenea remarci concordă cu ceea ce mi-au spus de asemenea alte persoane care "muriseră în alte împrejurări, dar care afirmă că în timpul trecerii lor în lumea de dincolo au înțeles că sinuciderea este un act foarte condamabil, care aduce după sine pedepse severe. Un om care "a murit" în urma unui accident, spunea:

"În timp ce mă aflam în lumea cealaltă, am avut sentimentul că două lucruri mi-ar fi absolut interzise: să-mi iau viața, sau să-i iau altuia viața(...). Dacă m-aș fi sinucis, ar fi însemnat să refuz darul lui Dumnezeu și să-l arunc în față(...). A ucide pe altul ar fi în-

semnat să mă împotrivesc planului pe care Dumnezeu l-a conceput cu privire la acel om...".

Intuiții, ca acestea, care în prezent mi-au fost comunicate în repetate rânduri, reproduc cu exactitate sentimentele exprimate în cel mai vechi argument teologic și moral, care condamnă sinuciderea, argument care reapare sub forme diferite în scrierile unor gânditori ca Sf. Toma de Aquino, Locke și Kant. Pentru Kant, sinucigașul acționează împotriva planurilor lui Dumnezeu, ajungând în lumea cealaltă, el va fi judecat ca un rebel care s-a ridicat împotriva Creatorului său.

[illegible]

000

 Personal copy to Submissions Unit on 1/1/81
 and to be retained and destroyed in 1981
 (1981) is similar to a copy held
 by the National Archives and Records Administration
 which is a copy of the original and which is
 of the same type as the original (1981) of

P o s t f a ȕ ă

Trebuie să recunoaştem că am parcurs cu viu interes, poate chiar cu emoţie, relatările şi analizele Dr.E.Moody. Căca ce ne-a impresionat de la început şi pînă la sfîrşit este sinceritatea şi rezerva cu care abordează, din punct de vedere uman, problema fundamentală a existenţei noastre - viaţa de după viaţă. Meritul mare al Dr.Moody este, fără îndoială faptul de a aduce probe în favoarea imortalităţii dintr-un domeniu neexplorat, sau cel puţin necunoscut de oameni: -experienţa morţii. Nu e cu nimic mai prejos şi faptul că îşi orientează preocuparea în această direcţie.

Cu toate acestea trebuie să recunoaştem şi insuficienţa acestor mărturii, pentru a ne decide să acceptăm fără rezerve nemurirea. Factori numeroşi stînjenesc convingerea atît de înrădăcinată în fiinţa noastră că sîntem nemuritori. Insuşi Isus a spus: "Dacă nu ascultă pe Moise şi pe proroci, nici chiar de ar învia cineva din morţi, nu vor crede" (Lc 16,29).

Tocmai pentru acest motiv a socotit Providenţa că omul trebuie ajutat prin mărturia divină a revelaţiei şi prin darul credinţei.

Dacă mărturia camenilor este capabilă să trezească în noi convingeri ferme, cu atît mai mult are această putere mărturia divină. Cristos a spus: "Eusînt lumina lumii..." (Ioan 8,12) cine mă urmează pe mine nu umblă în întuneric dar va avea lumina vieţii". "Eu am venit să aibă viaţă şi să o aibă din plin" (Ioan 10,10) "Eu sînt învierea şi viaţa; cine crede-n mine chiar dacă moare va trăi. Si tot cel care trăieşte şi crede în mine nu va muri în veci" (Ioan 11,25) Si acest experiment al credinţei a fost trăit de milioane de creştini, cu atîta convingere încît au schimbat cursul vieţii, susţinîndu-i pe mulţi chiar în ceasul martiriului. Pe aceea-ritualul creştin al îngrijirii bolnavilor este cu mult mai explicit în privinţa nemuririi, decît orice alt document antic.

Cei care cunosc Biblia și credința creștină știu că într-însa se află cu mult mai multe de-vezi, decât cele citate de Dr Moody. Dumnezeu ne asigură nu numai de supraviețuirea spiritului ci și de învierea trupului. De aceea dacă lucrarea Dr Moody este o lăcărare a luminii inefabile în conștiințele unor martori, este un ecr de pe meleagurile veșniciei, mărturia revelației cuprinsă în tradiția creștină și Biblie, este o întâlnire anticipată, în viața terestră, cu aceste realități.

Nu intenționăm prin aceste remarci să impunem cititorului vederile noastre, dar îi sugerăm și alte surse, cu mult mai bogate, pe care le-am descoperit înaintea lui și chiar a autocrului. Sperăm că această lucrare, precum și strădaniile noastre de a aborda această problemă capitală a existenței să aducă mai multă lumină asupra vieții noastre și în metaclogia de a-i ajuta pe cei aflați în pragul veșniciei.

211 Introducere

212 CUPRINS

213 CUPRINS

214 CUPRINS

Nota traducătorului în limba română..... 3

Prefață la traducerea franceză..... 7

Cuvânt înainte de dr. Elisabeth Kübler
Ross..... 10

Introducere..... 13

I. FENOMENUL MORTII CA ATARE..... 18

II. EXPERIENȚA MORTII..... 29

1. Incomunicabilitatea..... 35

2. Ascultarea verdictului..... 36

3. Sentimente de calm și de pace..... 39

4. Zgomotele..... 40

5. Tunelul întunecos..... 41

6. Decorporarea..... 46

7. Contactul cu alții..... 75

8. Ființa de lumină..... 80

9. Panorama vieții..... 89

10. Granița sau limita..... 102

11. Revenirea..... 109

12. Problema mărturiei..... 117

13. Repercursiunile asupra condiției
vieții... 124

14. Perspective noi cu privire la
moarte... 131

15. Confirmări.....	139
III. CAZURI SIMILARE.....	153
- Biblia.....	153
- Platon.....	159
- Cartea tibetană a morților.....	164
- Emmanuel Swedemborg.....	168
IV. INTREBARI.....	175
V. EXPLICATII.....	199
1. Explicații supranaturale.....	200
2. Explicații naturale (științifice).....	201
- Explicații prin farmacologie.....	201
- Explicații fiziologice.....	208
- Explicații neurologice.....	209
- Explicații psihologice.....	217
VI. IMPRESII.....	228
- Adaos referitor la sinucidere.....	234
- Cuprins.....	237
ooo	
+++++	